

klony Disneylandu

režisér Kim Ki-duk u konce s Dechem
co nás stojí nízké ceny v supermarketech
Brooklynské panoptikum Paula Austera
profil hudebníka Amona Tobina

Kultura k sežrání Staronový středověk soukromě

Tématem čísla je postupná disneylandizace prostorů a památek, která se uplatňuje především v zahraničí. S tím je částečně spojena i takzvaná zážitková turistika, jež sází na to, že nestačí jen vidět, případně slyšet, ale je třeba i prožít a hlavně si pořádně užít.

LUKÁŠ RYCHETSKÝ

Na kraji vilové zástavby jedné vesnice v blízkosti Kladna stojí středověký hrad. A hned vedle něj místní fotbalový klub. Ne, to se vám nezdá, to je jen splněný sen úspěšného podnikatele Pavla Orny, jenž spojil reálnou kulturu s tou požitkářskou a vystavěl zde v letech 2000–2001 svůj novodobý hrad Červený Újezd.

Nejde tedy o čistou disneylandizaci, která ostatně v Česku slaví pouze pozvolný úspěch. Zdá se, že Češi zatím Disneylandy nepotřebují, stačí jim parky v podobě stále větších a zákaznický bohatších hypermarketů, které už dávno dostaly svému označení „chrámy konzumu“, a nenabízejí tedy jen čistě materiální zboží, ale i oddych, zábavu a kulturu. V obchodních centrech se už dnes sportuje a chodí do kina nebo na koncert. Vše přitom lze stihnout v jedné budově, a tak zde můžete prožít i větší část dne. Pokud máte auto, jež vás na místo, které zpravidla bývá nedostupné kyvadlovou dopravou, doveze.

Česká republika se ale přece jen může pochlubit svým vlastním westernovým městečkem a dinosauřím Jurským parkem. Obě místa jsou jakousi předzvěstí toho, co nás teprve čeká, a obě v malém věrně kopírují své vzory na západ od nás a v Americe zvláště. Městečko Wild West Boskovice nabízí klasický program, v němž nechybějí kovbojové, pistolníci ani indiáni, a dva Dinoparky (Plzeň, Vyškov) zase zprostředkují pohled do života obřích plazů. Obě tak nějak zažijete na vlastní kůži, ale v instantní podobě, jež je rychlá, chutná a jistě zabaví víc než návštěva nějakého muzea.

Elektrická renaissance

Přijíždíme na prostorné parkoviště u hradu Červený Újezd. Zlé jazyky tvrdí, že jeho majitel chtěl původně pro svůj záměr koupit hrad Křivoklát, ale jde jen o mediální legendu, kterou svérázný hradní pán nechal bez povšimnutí, či ji občas přizívil a tak stále trvá. Upra-

venou zahradou, jež je skanzenem venkovského života s původními artefakty, ale i novými kopiemi, se přichází k bráně do hradu a člověk od prvních metrů chůze slyší klasickou renesanční muziku. Domnění, že se line z hradu, ale po pár krocích narušuje skutečnost, že to hraje stále stejně nahlas a odevšad kolem. Po menším průzkumu už je jasné proč. V keřích a stromcích jsou totiž nainstalovány sloupky s reprobednami a člověka napadne, že chybí už jen umělá vůně stromů a venkova, jež by mohla být rozprašována z nějakých podobně uschovaných sprejů.

Podnikatel Orna zbohatl na prodeji prvního bulvárního deníku u nás (Expres) a vydavatelství, jež s ním bylo spojeno. I když se může zdát, že si hrad postavil jen namísto nějaké vily ve stylu klasického podnikatelského baroka, není to pravda. Pokusil se totiž spojit kulturu naučnou s relaxací a oddychem, což je přesně to, co dnes letí.

Dokončení na s. 21

obsah téma čísla: klony Disneylandu

- 1 **Kultura k sežrání. Staronový středověk soukromě / Lukáš Rychetský**
- 23 **Lepší než originál. Cesta kolem světa na japonských ostrovech / André Vltchek**
- 23 **Místa fantazie a snů. Nové parky namísto obchodních center / Yukihiro Masuda**
- 25 **Vítejte ve Faraonlandu! Reportáž ze země Sfingy, pyramid a turistů / Ian Cook**

komentář

- 5 Umělci protestují, radnice mlčí. Pražští příznivci kultury hledají, jak se ozvat / Jana Bohutínská

báseň

- 5 Věnování / Jaroslav Hulák

literatura

- 6 Monsieur Bovary za časů TeleMika. Kolo, kolo mlýnský Giuseppa Culicchii / Klára Löwensteinová
- 6 Písně kosmické. Tajná cikánská kronika Víta Kremličky / Jakub Řehák
- 7 Číst, nezkoumat. Po Podzimních lidech přichází únor / Kryštof Špidla
- 7 Strašně rád zkouším, co všechno mi projde. Brooklynské panoptikum Paula Austera / Anna Vondřichová

výtvarné umění

- 8 Něha i zrada. Bolfova melancholie na postupu / Martin Mikolášek
- 9 V narcistních stavbách se nebydlí. Český architektonický minimalismus / Michal Janata

divadlo

- 10 Jablko padlo až příliš blízko stromu. Nové Continuo kráča ďalej, avšak s detsky otlčenými kolenami / Soňa Šebová
- 10 Divadlo za dob temna. O knize laureáta Ceny F. X. Šaldy Jindřicha Černého / Lukáš Jiříčka

film

- 11 Pinterovský paradox ve filmu. Film Slídl režiséra Kennetha Branagha / Štěpán Steiger
- 11 Držet dech s poptávkou. Film Dech režiséra Kim Ki-duka / Jiří Flígl

hudba

- 12 Jeden den v zahradě Amona Tobina. První pražský koncert hvězdy vydavatelství Ninja Tune / Ondřej Stratilík
- 13 Edward Ka-Spel: Z černobílé šedá. Rozhovor se zpěvákem Legendary Pink Dots / Petr Ferenc
- 13 Do záhrobí se jezdí na bicyklu / hudební zápisník Pavla Klusáka

rozhovory

- 14 Filmy a reklamy se příliš neliší. S Royem Anderssonem o klaunech a čistotě stylu / Antonín Tesař
- 14 Vytvořit si svůj vlastní svět. S Jošem Stellingem o áriích, týlu a důležitosti prostoru „mezi“ / Kamila Boháčková

esej

- 16 Společnost pohlavní (ne)jasnosti. Pomíchané chromozomy a heterosexuální rasismus / Martin Fafejta

média

- 18 Neonáckové v tísní. Kampaň plná stereotypů / Ondřej Slačálek

společnost

- 19 Co nás stojí nízké ceny. Nákupní řetězce a životní prostředí / Jiří Koželouh
- 24 Prohrála politická kultura. Žalostný výsledek italských voleb / Dina Podzimková

beletrie

- 26 Ani sekundu nechcem znova prežiť / Rudolf Sloboda

galerie

- 27 Song Dong / připravil Vincenc Lichnovský

**nové knihy
DVD a CD**

recenze týdne

- 31 Vesmíry zasvěcení. Film jako rituál v dílech Alejandra Jodorowského / Antonín Tesař

rubriky

- 3 tipy – A2 doporučuje zhlédnout či vypoслеchnout
- 5 zkratka – jednou větou z domova i ze zahraničí
- 18 přešlap – Reformace a média / Václav Burian
- 24 par avion – z německého tisku vybral Martin Teplý
- 29 odjinud – o literárním dění v českých časopisech / František Knopp
- 29 soutěž
- 32 ovšem – glosy

editorial

Dámy a pánové!
Tématem čísla jsou atrapy. „Tvrdě pracovat a po práci se bavit. Myslet příliš na politiku a umění a na to, co se opravdu děje ve světě, jistě škodí.“ (s. 23) Napodobeniny evropských měst převzaly např. v asijských zemích roli hlavních zábavních center. Přinášíme reportáže z tematických parků v Japonsku (Benátky či německá vesnice, kde mimochodem Němce hrají členové folklorního souboru z Plzně), z turistického Egypta a z Kladenska. Nadvláda zla postaveného na stereotypch a útlu mu myšlení nazývaného záábava přeměňuje v atrapy místa určená jiným účelům (univerzity, muzea), ale i samy země se dobrovolně jako tematický park tváří. Stačí zhlédnout státní reklamy na ČR v letadlech přilétajících na Ruzyni. Kašírovaněji by Čechy nevystříhli ani na Filipínách. – Tento týden je plný kulturních zážitků (s. 3–4). Pro návštěvníky Prahy máme tři. Za prvé svěží ranní demonstraci proti kulturní politice magistrátu (24. 4. v 8.30 na Mariánském náměstí), za druhé veletrh Svět knihy (Výstaviště 24.–27. 4.), kde se v případě zájmu setkáte s redaktory A2 na stánku L808, a v pátek náš list s festivalem Stimul pořádá koncert Amona Tobina v Arše. V Ostravě je k vidění výstava Josefa Bolfa (s. 8), v artových kinech po celé republice filmy Ty, který žiješ (14), Krtek a Svatá hora (31). Kdo si čte, zlobí! Libuše Bělunková

došlo

Ad Nedémonizujte Polsko (A2 č. 15/2008)

Kritička mého článku (Polsko vzpomíná na rok 1968, A2 č. 13/2008) Joanna Derdowska nepostřehla, že jsem v něm nestudoval a nechťel ani sugerovat „vrozený polský antisemitismus“. Poukazoval jsem však na multikulturní přístup poválečných evropských Židů ke konceptu národa.

Polsko roku 1968 zde posloužilo jako příklad, kde Židé nejtvrdějším způsobem narazili na přístup odlišný, který je ale běžný v různém stupni v celé středovýchodní Evropě. Možná silnější důraz na existenci etnického národa v Polsku než například mezi Čechy není dán genetickou výstavou Poláků, nýbrž odlišným historickým vývojem polského „národního obrození“. Zejména absence stabilní polské státnosti či autonomie v 19. století a neustálé střety s jazykově i nábožensky odlišnými národy z východu i západu velmi zostrily etnickou hranici polského národa. Právě komunistická polská vláda toho však dokázala cynicky zneužít.

Vrátil bych se k příkladu starého pána Zygmunta Baumana. Ačkoliv mu Derdowska stáhla kalhoty a ukázala jeho rudé trenýrky, jež oblékal před šedesáti lety (od té doby postupně bledly), z diskuse ho nevyřadila. Zrovna Bauman chtěl chápat židovství jen jako jakýsi bonus k bytí Polákem. Jeho příklad tedy nejen nepovažuji za „nevhodný“, ale v kontextu mého článku za exemplum par excellence.

Most mezi historickou událostí a současností asi v článku působí (ve snaze o žurnalistickou zkratku) zjednodušujícím či zkreslujícím dojmem. Ovšem i tyto pasáže pouze říkají, že Poláci neprošli ve společenské praxi transformací v národ občansko-politický, byt takovou sebe prezentaci mohou vytvářet. Stojí snad přitom za zmínku, že „etnické a národní“ menšiny (na rozdíl od kupříkladu sexuálních) dnes prožívají pod křídly speciálního zákona na jejich ochranu a podporu zřejmě nejkrásnější léta na polské zemi v celé své historii.

Nemůžu se zbavit pocitu, že autorka přelétla můj text s filtrem, který ji dovolí spatřit jen to, na co je při útocích na dobré jméno polského národa zvyklá. Pokud se některé střelivo v arzenálu protivníka nevyskytuje, prostě si ho doplní. Z kánonu obranných „defamačních“ argumentů pak vynechala snad jediné polskou organizaci na pomoc Židům před Hitlerem „Żegota“, kterou jako světový unikát zřídila přímo (exilová) vláda. Neustálým trhoveckým účtováním, například často slýchané „my jsme vás mordovali v Jedwabnem a Kielcích, ale vy jste nás mučili ve stalinských žalářích“, se mnozí Poláci možná ve svých očích hájí. Ve skutečnosti však potvrzují lépe, než bych to dokázal já sám, že Židé v Polsku byli a zůstali „oni“, oproti „nám“ Polákům. Derdowské jsem vděčný mimo jiné za to, že svou reakcí přispěla ke zviditelnění velkých témat našeho čtyřikrát početnějšího souseda, která se v českých médiích snobsky a zápecnický ignorují. Její vlastenecká povinnost však byla službou spíše medvědí. Posiluje totiž nepřilíš vábný obraz, o jehož rozšíření se postarala minulá vládní

garnitura dvojčat Kaczyńských. Tedy Poláků jako ukrýděnců, po kolena zabředlých ve starých národních antagonismech. Místo temných věšteb „opravdového“ antisemitismu by snad trocha haškovského (nebo gombrowiczovského?) odstupu neškodila.

Ondřej Klípa

Ad Došlo (A2 č. 15/2008)

Ondřej Slačálek na těchto stránkách vyrobil z mého myšlení „ideologii zdravého rozumu“, jíž se zaštiťoval minulý režim při pronásledování skupiny Plastic People (rozuměj: nedělali umění, ale něco, co není normální) a která se nyní projevila zákazem Komunistického svazu mládeže kvůli stanovám, v nichž usiluje o odstranění soukromého vlastnictví výrobních prostředků formou revoluce (je to tedy také něco ujetého). Pravda je ale prostší: soud zakázal mladé komunisty, protože si dali do stanov úsilí o potlačení nějakého lidského práva. Jde samozřejmě o opatření symbolické, mladým rudým těžko co zabráni najmout si hospodu a dál v ní hlásat ideály světové revoluce. Stejně tak by jim stačilo změnit pár slov ve stanovách, což už pravociví extremisté pochopili. Chránit demokracii (tedy soubor sedimentovaných politických předpoklů, jak by napsal Slačálek) je věc nevděčná a neexistuje jen jeden jediný správný způsob, jak to dělat (přikláním se k rozsáhlé svobodě slova a zároveň nekompromisním zákrokům při náznaku, že extremisté své bludy realizují). Ale mělo by být jedno, zda tito lidé s „nonkonformními názory“ nosí trička s podobiznou Rudolfa Hesse nebo Che

Guevary. Je-li takový postoj projevem „nemýšlení“ a „represivního přístupu“, pak se k němu hrdě hlásím. A stejně tak se hlásím k obraně společnosti, v níž jakákoliv kapela může svobodně „běžet hovnem proti plátnu“.

Jiří T. Král

Ad Krize české literatury (A2 č. 13/2008)

Dovolte mi jedním komentovaným příkladem krátce reagovat na článek Štefana Švece Četl jsem „román“ Michela Houellebecqa *Rozšíření bitevního pole*, kterýmžto dílkem se zmiňovaný autor mezinárodně proslavil, a mohu konstatovat, že ve srovnání kupříkladu s dílem *Spas* českého spisovatele Ivana Matouška se *Rozšíření bitevního pole* zjeví jako ubohá žabařina. To, že se mezinárodním bestsellerem stalo „*Rozšíření*“, a nikoli *Spas*, nevypovídá o kvalitě zmíněných knih a už vůbec to není vinou Ivana Matouška. Inu, je otázkou vkusu, z jakého úhlu literaturu posuzujeme. O vkusu Štefana Švece bohužel svědčí to, že jako „argument“ používá účelově vybrané a z kontextu vytržené titulky článků. Ofkóz – dnes je přece nejdůležitější ksicht, fejs, piár, imidž, anobřž fasáda... Pokud lze něco v souvislosti se současnou literaturou nazvat krizí, pak je to schopnost inteligence soustředit se na vnímání hlubších a složitějších textů. Hodnotných prozaických i básnických děl české provenience vyšlo za poslední desetiletí samozřejmě vícero a to, zda byla tato díla masově čtena a zda se zabývala tématy, která aktuálně hýbou světovými médii, považuji za naprosto irrelevantní hodnotící měřítko.

Vladislav Reisinger

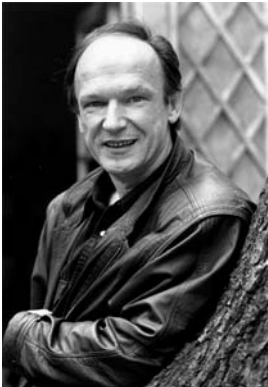
literatura

Hostem večera Ivan Wernisch

Kromě své poetiky snu, komiky, absurdity a exotična je **Ivan Wernisch** (1942) znám ediční a redaktorskou činností, za normalizace připravoval pořady o poezii pro Československý rozhlas a v devadesátých letech byl redaktorem Literárních novin; také se věnuje uměleckému překladu. Letos znovu vyšla jeho sbírka Hlava na stole. Scénický rozhovor s jedním z nejčtenějších a nejpřekládanějších českých básníků uvede redaktor někdejšího nakladatelství Petrov Miloš Voráč, Wernischova monodramata přečtou herci Švandova divadla. **Švandovo divadlo na Smíchově** (Divadelní kavárna, Štefánikova 57, **Praha 5**), ve čtvrtek **24. 4.** v 17.30.

Verlaine z břidlice a deště

Guy Goffette je držitelem ceny Francouzské akademie za celoživotní básnické dílo (2001), jež čítá víc než dvacet knih. Jednou z nich je pozoruhodná imaginární biografie prokletého básníka Paula Verlainea, v níž

Goffette načrtl jeho portrét. Také na svém pražském vystoupení bude hovořit o svém vztahu k Verlainovi. Pořad komponovaný z Verlainových básní a Goffettových vlastních textů se koná v rámci letošního knižního festivalu Svět knihy, jehož tématem je Láska a vášeň v literatuře. Dvojazyčné čtení s hudebním doprovodem. **Francouzský institut** (kavárna, Štěpánská 35, **Praha 1**), ve čtvrtek **24. 4.** v 18.30.

Do ticha, do snů, do konce

Za účasti dánské dramaticky **Astrid Saalbachové** bude představena česká antologie skandinávského dramatu „3 x 3 Norén Fosse Saalbachová“. Žádný z trojice dramatiků a spisovatelů Lars Norén, Jon Fosse a Astrid Saalbachová není českému publiku neznámý. Jejich hry bývají občas uváděny v českých divadlech, ale pouze Fosseho texty u nás zatím vyšly knižně (recenze novely Ráno a večer viz A2 č. 51–52/2007). Všichni zúčastnění jsou držiteli prestižní ceny Nordisk dramatikerpriis. Křest knihy bude doplněn čtením ukázek, divadelním představením a rozhovorem s A. Saalbachovou. **Café Nordica** (Zlatnická 10, **Praha 1**), v pátek **25. 4.** v 18.30.

Velada poetica – večer poezie

Čestným hostem letošního literárního festivalu Svět knihy je Španělsko. V pořadu věnovaném poezii ve španělském jazyce budou účinkovat: **Clara Janésová** (1940, Španělsko), překladatelka, která se svými překlady Holana, Seiferta, Ortena či Halase zasloužila o zpřístupnění české poezie ve španělsky mluvících zemích; **Andrés Sánchez Robayna** (1952, Španělsko), jehož sbírka V těle světa byla letos v překladu Petra Zavadila nominována na Magnesii Literu za překlad; **Julieta Doblesová** (1943, Kostarika) a **Ricardo Sumalavia**, který působí na Peruánské katolické univerzitě. Pořad bude v českém a španělském jazyce. **Divadlo Viola** (Národní třída 7, **Praha 1**), v pátek **25. 4.** ve 20.00.

Autorské čtení Mikołaje Łozińskiego

Mikołaj Łoziński zaujal poroty literárních soutěží tím, že se jako mladší autor (1980) nesnaží šokovat, ale vládne vybroušeným

stylem a vyzrálým pohledem na lidskou psychiku – za svůj románový debut Reisefieber získal cenu Nadace Kościelských (2006) a nominaci na literární cenu Nike (2007). Autogramiáda a beseda s autorem, který vystudoval sociologii v Paříži a živil se jako fotograf, se uskuteční na Světu knihy, komornější setkání s ním a překladatelkou Bárou Gregorovou o tři dny později v kavárně Řehoře Samsy. **Průmyslový palác** (Výstaviště Praha – Holešovice, Komorní sál – pravé křídlo, balkon), v pátek **25. 4.**, 18.00 – 18.50; autogramiáda v 17.30 u stánku Polského institutu. **Knihkupectví a kavárna Řehoře Samsy** (pasáž U Nováků, Vodičkova 30, **Praha 1**), v pondělí **28. 4.** v 19.00.

–pa–

divadlo

Klub rváčů

Mediální zájem si Činoherní studio z Ústí nad Labem se svou novinkou Klub rváčů zajistilo už spekulacemi, jestli nakonec na premiéru přijede autor předlohy Chuck Palahniuk. Divadlo totiž jako první získalo práva jeho knihu – prvotinu z roku 1996 – dramatizovat. Možná ještě známější než literární předloha je však film režiséra Davida Finchera s Edwardem Nortonem a Bradem Pittem v hlavních rolích. Dramatizaci v ústeckém divadle, které nedávno uhájilo svoji samostatnou existenci, připravila Johana Součková, režisuje Filip Nuckolls. Do hlavních rolí obsadili Marka

Němce a Jana Plouhara. Nespavost, násilí, schizofrenie – příběh, kde dva jsou možná jen jeden. Klub rváčů je vlastně radikální forma psychoterapie. Palahniuk dostal sice literární ceny, ale zároveň sklídl také kritiku za příliš explicitní násilí. Uvést Klub rváčů na divadle je poměrně odvážné – nejen kvůli inscenaci násilí, ale i proto, že se tvůrci nevyhnou srovnání s notoricky známou filmovou předlohou. Zároveň ale právě to může nalákat publikum. Drsnou inscenaci uvádí **Činoherní studio** (Varšavská 767, **Ústí nad Labem**) v pátek **25. 4.** a v pondělí **28. 4.**, vždy v 19.00.

Panna Orleánská

K režii Panny Orleánské Friedricha Schillera v královéhradeckém Klicperově divadle si přizvali slovenského režiséra **Braňo Mazúcha**, který ale vystudoval v Praze a pracoval v Česku a Polsku. K režii se vrací po sedmileté odlmce. V hlavní roli dostává příležitost Pavlína Štorková, která teprve před dvěma lety absolvovala DAMU (Katedru alternativního a loutkového divadla, ateliér Miroslava Krobota) a už patří k poměrně známým hereckým jménům. Spoluzakládala Divadlo Letí, hrála

v pražském Dejvickém divadle a v Divadle Komedie. Do Klicperova divadla přišla loni. Na českých scénách je Panna Orleánská spíše pozapomenutým dramatem. Podle inscenátorů ji Klicperovo divadlo představí po osmdesáti letech od posledního českého uvedení. Štorková má tedy do jisté míry výhodu, protože může být v pojetí role tak trochu průkopnicí. To ale nic nemění na tom, že jde o náročnou roli. Jak se mladá herečka se Schillerem vyrovná, bude možné zjistit v **Klicperově divadle** (Dlouhá 99, **Hradec Králové**) v sobotu **26. 4.** a v úterý **29. 4.**, vždy v 19.00.

Maryša

Zdá se, že ženské hrdinky dobývají nejen česká, ale i moravská jeviště. Městské divadlo ve Zlíně pozvalo k režii klasické Maryši Aloise a Viléma Mrštíkových **Martina Františáka**. „Drama o ženě, za kterou rozhodli druzí“ uvádějí Zlínští ještě s kunderovským podtitulem „Nesnesitelná těžkost žití M. V.“. Nejde o první Maryšu ve Zlíně ani o první Maryšu Františákovu. „Chci poslouchat text a herce. Nechat zaznívat situace v jejich prosté síle. Chci se do prostoru a tématu svého výkladu inscenace pořádně a zhluboka zadívat,“ řekl režisér k inscenaci. Fakt, že dokáže vtisknout klasice osobitost a současný ráz, dokázal Františák například v Divadle Petra Bezruče v Ostravě, kde připravil Shakespearova Macbetha. K textu přistoupil nepietně až ironicky, ale zároveň nebo právě proto z něj vymačkal aktuální šťávu. Pokud se mu to podaří také u Maryši, bude se na co dívat. I díky silnému hereckému obsazení: Helena Čermáková jako Lízalka či Petra Hřebíčková jako Maryša. Maryšu uvádí **Městské divadlo** (třída T. Bati 32, **Zlín**) v sobotu **26. 4.** a v úterý **29. 4.**, vždy v 19.00.

–jb–

film

Bláznovo zlato

Snímek Bláznovo zlato průměrného režiséra romantických filmů **Andyho Tennanta** (Věčný příběh, Anna a král, Hitch: lék pro moderního muže) měl být do našich kin nasazen spíše v letních měsících. Jedná se totiž o čistokrevnou popcornovou zábavu, postavenou na dobrodružném modelu, který je zámořskými tvůrci hojně využíván od dob celosvětového úspěchu Zemeckisovy **Honby za diamantem**, ve které byl dokonale využit potenciál energického páru dobrodruhů. Bláznovo zlato vypráví příběh snílka Bena Finnegana (Matthew McConaughey), který se vydává za vysněným pokladem potopeným hluboko v karibských vodách. Při této cestě jej doprovází manželka Tess (Kate Hudsonová), přičemž oba musí čelit nejen nepřátelským gangsterům a pirátům, ale také vlastní manželské krizi. Snímek je postaven především na třaskavém vztahu ústředních postav, ztvárněných McConaugheyem (Amistad, Sahara) a Hudsonovou (Na pokraji slávy, My dva a křeň), kteří se na plátně znovu potkávají po pěti letech – v roce 2003 byli obsazeni do hlavních rolí limonádové romance s názvem Jak ztratit kluka v 10 dnech. Tennantův snímek obdržel v zámoří poměrně zdrcující

kritiky (10 % kladných recenzí na serveru Rotten Tomatoes), přesto si na sebe bez problémů dokázal vydělat.

Premiéra v ČR 24. 4.

–jj–

Do Plzně na Finále

S podtitulem „Vše, co chcete vědět o českém filmu, se dozvíte v Plzni“ vstupuje do svého 21. ročníku festival českých filmů **Finále**, který se v Plzni odehraje v týdnu **od 21. do 27. 4.** Pokud jste v průběhu roku zameškali nějaký český hraný film či dokument, můžete to záhy napravit, přičemž vybrané snímky budou bojovat o již tradičního Zlatého ledňáčka. Umělecké nároky nejsou u současné české tvorby přílišnou samozřejmostí a souhrnným zhlednutím si můžete lehce vytvořit vlastní názor. Pokud aktuální kinematografii příliš neholdujete, zabrousit se dá do sekce **Pocta**, letos věnované **Jiřímu Krejčíkovi a Evaldu Schormovi**, či sekce **Báječní lidé s klikou**, připomínající jubilanty české a slovenské kinematografie. Filmová reflexe „osmašedesátého“ ožíví sekci **Nejbouřlivější desetiletí české kinematografie – rok 1968**. Samozřejmě se můžete těšit i na besedy s tvůrci, talkshow či hudební doprovodný program. Více informací na filmfestfinale.cz. **Finále Plzeň, od 21. 4. do 27. 4.**

Literatura ve filmu aneb filmové adaptace

Čtrnáctý ročník mezinárodního knižního veletrhu a literárního festivalu s názvem **Svět knihy Praha** nabízí kromě tištěného média také přepis některých děl na filmový

pás. V rozmezí 23. 4. až 1. 5. můžete navštívit jednu z projekcí v pražském kině **Atlas, Francouzském institutu**, či veletržní kino přímo v **Průmyslovém paláci** na Výstavišti. Můžete si oživit nedávný hit, trilogii **Pán prstenů** (2001–2003), roztančit se španělskými rytmy v **Krvavé svatbě** (1981) režiséra **Carlose Saury**, střetnout se s radikální adaptací **Romea a Julie** (1996) v podání **Baze Luhrmanna** či se zaplést do tajemství, zrad a pomluv **Staré milenky** (2007) režisérky **Catherine Breillatové**. Více informací na bookworld.cz. **Svět knihy** (Průmyslový palác, Výstaviště, **Praha 7**), **od 23. 4. do 1. 5.**

–ph–

hudba

Líbivost neumírá…

…a německá čtveřice **Notwist** je průkopníkem jedné z jejích současných podob, řekněme té postrockové. Zasněně vybrnkávané motivky kytar, decentní elektronické zvuky, hladká melancholie coby převažující dojem. V Česku nehrají poprvé, tentokrát to bude pod hlavičkou pravidelných Euroconnections. Role předkapely se zhostí pražská elektropopová skupina **Sporto**, známá především tím, že své debutové album vydala na flash-disku. **Palác Akropolis** (Kubelíkova 27, **Praha 3**), ve středu **23. 4.** ve 20.00.

Animage

Další slovo, které kontrola pravopisu v počítači pouští s těžkým srdcem. Názvy alb **Dana Barty** a **Illustratosphere** už takové bývají. To nejnovější, nepochybně opět plné táhlých introspekcí, nepodbíživé chytlavosti a prvotřídních instrumentálních výkonů kontrabasisty Roberta Balzara, klávesisty

a pozounisty Filipa Jelínka a dalších bude hned dvakrát pokřtěno v Paláci Akropolis. Následuje turné.

Palác Akropolis (Kubelíkova 27, **Praha 3**), ve čtvrtek **24. 4.** a v pátek **25. 4.**, vždy ve 20.00.

Když na tebe banalita…

Textař, zpěvák a fyzický básník **Petr Váša** si vždy líboval v poezii reflektující nudu a prázdnotu každodenního života, jehož romantická vzepětí a melancholické chvílky zahloubání bývají často jen plytkou sebeklamnou hrou. S jurodivostí sobě vlastní svou velmi jemnou poezii prezentoval ve skupinách Z kopce a Ošklid, coby sólový performer čerpající z konkrétní poezie i coby leader tria **Ty syčáci**. Po dvou písňových albech se skupina dala na vytváření sáhodlouhých komorních „oper“, v poslední době ale obráží sály i coby čtveřice s bubeníkem, hrající písňovou tvorbu. Bum bum bum se tato poloha nazývá. **Solnice** (Česká 66, **České Budějovice**), v pátek **25. 4.** ve 20.00.

Stará divá víra

Americká skupina **Old Time Relijun** vznikla před třinácti lety v Olympii ve státě Washington. Frontman, multiinstrumentalista Arrington de Dionysos, nahrál ve sklepě svého domu několik démonických songů, plných „hluku, improvizace, potu a nebezpečí… a také něčeho osvobozujícího a uzdravujícího“. Zpěvákova divoká pódiová show a skutečně free používání saxofonu a basklarinetu vedly mnohé publicisty ke srovnání skupiny s magickým bandem Captaina Beefhearta, noisová neohrabanost a lo-fi estetika by mohly vést ke spojení s Pěre Ubu, poslední alba skupiny ale kladou důraz na surový funky rytmus… a galerie velkých hudebních podivínů a vizionářů, temných stránek Great American Songbook, se uzavírá jménem z nejpodvodnějších – mystickým cestovatelem ze Saturnu Sun Ra. **Klub 007** (areál kolejí ČVUT, Chaloupeckého 7, **Praha 6**), v úterý **29. 4.** ve 20.00.

–pf–

výtvarné umění

Q: v Meet Factory

Na pražské scéně se pomalu, ale jistě rozjíždí výstavní program alternativního prostoru **Meet Factory**. Bývalý industriální objekt u Smíchovského nádraží lze na dálku identifikovat podle zavěšených červených aut na fasádě. Jsou to objekty z příznačným názvem Maso autora Davida Černého,

jednoho ze zakladatelů a provozovatelů „masárny“. Galerie přiznává, alespoň prozatím, svou syrovost, a to jak zvenku, tak také uvnitř. Nehleďte tu žádné sterilní galerijní prostředí. „Galerie bude prezentovat současné a moderní umění v kontextu mezinárodní umělecké scény. Naprostá autonomie bude umožňovat daleko větší volnost reagovat na aktuální diskurz a tendence současné výtvarné scény, než mají české veřejně právní instituce,“

slibuje prezentační text. Zda prostor naplní své vysoké ambice, kam patří také „rozvoj kulturní spolupráce společenství států Visegrádu a Evropské unie“, se uvidí. Start každopádně není špatný. Prostory hostí projekt jednoho z předních umělců střední generace **Igora Korpaczewského** (1959). Pod pseudonymem **Q**: tu realizoval náročnou malířskou instalaci a nazval ji příznačně **Wake Up!**. Velkorysé malby přímo na zdi lze zhlédnout v **Meet Factory** (Ke sklárně 15, **Praha 5**) až do **14. 5.**

Expo 58 po padesáti letech

V těchto dnech si připomínáme 50. výročí velkého úspěchu tehdejšího Československa na Světové výstavě Expo 1958 v Bruselu. Československý pavilon tam tehdy získal hlavní cenu Zlatou hvězdu a mnoho našich umělců bylo oceněno i individuálně. Velkorysý projekt nazvaný **Bruselský sen – Československá účast na Světové výstavě Expo 58 v Bruselu a životní styl 1. poloviny 60. let** společně připravily Arbor vitae societas, Galerie

hlavního města Prahy, Moravská galerie v Brně, Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze a Národní technické muzeum. Kurátorka výstavy **Daniela Kramerová** a autorka koncepce **Vanda Skálová** rozčlenily prezentaci do dvou hlavních částí. První má evokovat emotivní prostředí pavilonu prostřednictvím scénických prostředků a s pomocí dobové dokumentace i sbírkových předmětů (užité umění, porcelán, sklo, vitráže) přiblížit vysokou a stylovou úroveň tehdejší československé umělecké a uměleckoprůmyslové produkce. Druhá část je zaměřena mj. na rozšíření „brusel stylu“

do běžného života (sklo, porcelán, keramika, textil, nábytek, grafický a průmyslový design ad.). Výstava v redukované podobě začala symbolicky v prostorách **Pražského domu v Bruselu** (Avenue Palmerston 16), kde potrvá **do 9. 5.**; rozšířená se pak přesune do **Galerie hl. m. Prahy** (Městská knihovna, Mariánské nám. 1, **Praha 1**) – **od 14. 5. do 21. 9.** a **Moravské galerie** (Uměleckoprůmyslové muzeum, Husova 14, **Brno**) – **od 20. 11. 2008 do 1. 3. 2009.** –**pev–**

televize

Casino Royale

Reboot neboli restart postihne filmovou sérii zpravidla v hodně temných a slepých uličkách. Ikonický komiksový hrdina Batman jím prošel s grácií (Batman začíná, r. Christopher Nolan, 2005), James Bond na svůj revitalizační pokus teprve čekal. Předposlední bondovka **Dnes neumírej** (2002) režiséra **Lee Tamahoriho** se utápěla v nulách a jedničkách triků a v technických vychytávkách Bonda degradovala na postavu počítačové hry. **Martin Cambell**, jenž sérii vzkřísil už v devadesátých letech (Zlaté oko, 1995), se v **Casinu Royale** (2006) znovu vrátil a s **Danielem Craigem** v ústřední roli snímek přiblížil nekompromisnosti Flemingových předloh. James Bond do filmu vstupuje jako naprostý nováček, jenž si své dvě nuly právě vysloužil, ale špičkový agent z něj ještě zdaleka není. Záhy se dostává doslova do „hry“ o miliony v černohorském kasinu, kde má jeho výhra zruinovat teroristickou organizaci v čele s Le Chiffrem (**Mads Mikkelsen**). Casino Royale není tradiční bondovka – je spíše skvělým filmem o zrodu, kdy se před našima očima přetváří neohrabaná a pochybující filmová figura v ikonického a námi milovaného agenta. **HBO**, v neděli **27. 4.** ve 20.00.

Expres foto

Herecká kariéra **Robina Williamse** dlouhou dobu traskotala na nepřiliš ambiciózních

rolích pitvořících se bláznivých profesorů, přerostlých dětí či dalších „komediálních“ postav, které si vystačily s arzenálem několika opakujících se obličejů. **Expres foto** (2000) a o dva roky starší *Insomnie* (r. Christopher Nolan) ale ukazují, že Williamsovi mnohem více sedí role snad až příliš normálních jedinců, kteří ve snaze zachovat jasně nalinkovaný svět snadno překročí hranice zdravého rozumu a s nimi i zákona. Režisér **Mark Romanek**, tvůrce řady videoklipů předních světových kapel (R.E.M., David Bowie, Madonna, Nine Inch Nails), rozehrává v *Expres foto* příběh svědomitého pracovníka

fotolabu, jenž si neexistenci osobního života nahrazuje sledováním těch druhých skrze jejich snímky. Když se upne na jednu rodinu, ve které spatřuje ideál spořádaného života, a zjistí, že ne všechno je zcela v pořádku, vezme její osud do vlastních rukou. **ČT 1**, pátek **25. 4.** ve 23.10.

Marcela

Metoda sběrného dokumentu je jedním z nejdůležitějších postupů práce v tvorbě dokumentaristiky **Heleny Třeštíkové**, jež o sobě dala před několika lety vědět druhou částí cyklu **Manželské etudy**, které začala natáčet už na počátku 80. let. Tehdy si vybrala šest novomanželských párů, které svolily, že do jejich života bude nahlížet s kamerou. Jedním z nich byli i **Marcela a Jiří Havrlandovi**. V druhé části cyklu, natáčené v letech 1999–2005, se Třeštíková zaměřuje pouze na Marcelu, na její boj proti nepříznivému osudu, na lásku k dětem a nakonec i na nečekané kruté rány. Právě ty Třeštíkovou motivovaly k dalšímu natáčení a přestřihání dosavadního materiálu. Přestože snímek není po formální stránce zcela čistý

(„různobarevnost“ materiálů, kameramanské styly), dokáže drsně a bez příkras zobrazit skutečné problémy, emoce a bolest, vůči nimž nemůžeme zůstat lhostejní. **ČT 2**, v sobotu **26. 4.** ve 21.00. –**ph–**

rozhlas

Akutní téma

Zda je opera spíše hudba či divadlo, co na této oblasti láká dnešní mladé tvůrce, jakou pozici má soudobý repertoár v kamenných divadlech i mimo ně, s jak početným a kvalitním publikem lze či nelze dnes počítat – nad těmito otázkami se budou v rámci Hudebního fóra celý týden zamýšlet skladatel Tomáš Hanzlík, režisér David Radok, hudební publicisté Josef Herman a Lenka Šaldová. Vedle úryvků klasiky první i druhé poloviny 20. století (Igor Stravinskij, Alban Berg, Viktor Ulmann, Olivier Messiaen, Luciano Berio, Philip Glass) v jednotlivých dílech zazní těž ukázky z tvorby současných autorů českých (host pořadu T. Hanzlík) i zahraničních, pochopitelně podle vkusu průvodkyně Wandy Dobrovské (Peter Eötvös, Kaija Saariaho, Tan Dun). Ba přijde i kouzelnice (Meredith Monková). **ČRo 3 – Vltava, od 28. 4. do 2. 5.**, vždy ve 23.15.

Ženy s (bengálským) ohněm

O soucitných a štědrých bohyních i velkodušných božích pojednávají hinduistické legendy, které si při svých domácích obětních obřadech vyprávějí obyvatelky jednoho ze států na severovýchodě Indie. S „Lakšmí podzemního úplňku“, s „lesní Šáthí“, s „Mangalčandí zachránkyní“, s „Menasou – královnou hadů“ a se „Šantoší potěšitelkou“ nás seznámí a na „Šivovu noc“ či do „Jamova rybníka“ nás pozve překladatelka Hana Preinhaelterová. Posluchačskému konopí a vonným tyčinkám se meze nekladou. **ČRo 3 – Vltava, od 28. 4. do 4. 5.**, vždy ve 23.00.

Když první máj, tak Máchův Máj

Na tom se shodli dramaturgové dvou stanic českého rozhlasu – Vltavy a D dur: druhá z nich zařadila na čtvrteční (sváteční) odpoledne kantátové zpracování literárního arcidíla, určeného Josefem Bohuslavem Foersterem pro sólový hlas, recitátora, mužský sbor a orchestr. Skladba vznikla v roce 1945 – vtírá se otázka, nebyla-li inspirována patosem povýtce časovým. Obavy však budou zbytečné: iniciály JBF jsou značkou kvality sice poněkud anachronické (v polovině minulého století), ale nekolísající. Večer bude zasvěcen adaptaci scénického provedení brněnského Divadla U stolu. V režii Zdeňka Kozáka účinkují František Derfler (vypravěč), Jiří Valůšek (vězeň) a Erika Stárková (Jarmila). Otcovraždy se neomrzí, tož kolu vstříci! **ČRo 4 – D dur**, ve čtvrtek **1. 5.** od 16.36; **ČRo 3 – Vltava**, od 20.00.

Foersterův den

Stále ještě nedoceněného evropoběžníka, který jako chlapec nosil vzkazy Bedřichu Smetanovi, co muž se úzce přátelil s Gustavem Mahlerem, k stáru byl učitelem E. F. Buriana a stihl obdržet titul národní umělec... ano: J. B. Foerstera, konkrétně jeho orchestrální tvorbu, se rozhodli celý jeden den propagovat na stanici D dur. Nebude to samozřejmě pouze „erbovní“ 3. symfonie D dur op. 6, co během onoho data zazní. Těšit se můžeme na komplet autorových symfonií – jednu ráno (aby se práce snáze začínala – v d moll), druhou v poledne (pro cestu na oběd), třetí při nákupu a zbylé dvě již k domácímu poslechu. **ČRo 4 – D dur**, v úterý **29. 4.** v 8.00, ve 12.00, v 16.00, ve 20.00 a ve 23.00. –**mc–**

jb – Jana Bohutínská / **jj** – Jan Jílek / **mc** – Miloslav Caňko / **pa** – Petr Andreas / **pf** – Petr Ferenc / **ph** – Petr Hamšík / **pev** – Petr Vaňous

Za 1 SMS získáte A2 kulturní týdeník na měsíc zdarma!

Vyzkoušejte si každou středu noviny plné kvalitních informací z kultury a společnosti.

Stačí poslat jednu SMS ve tvaru: „A2 04 Jmeno Prijmeni Adresa“ na 605 202 115 a do schránky budete dostávat ukázková čísla po dobu jednoho měsíce.

Ke každému ročnímu předplatnému navíc získáte dárek: legendární zápisník MOLESKINE.

Cena SMS dle vašeho tarifu a mobilního operátora. Akce platí pro objednání do 31. 5. 2008.

www.tydenikA2.cz

Umělci protestují, radnice mlčí

Pražští příznivci kultury hledají, jak se ozvat

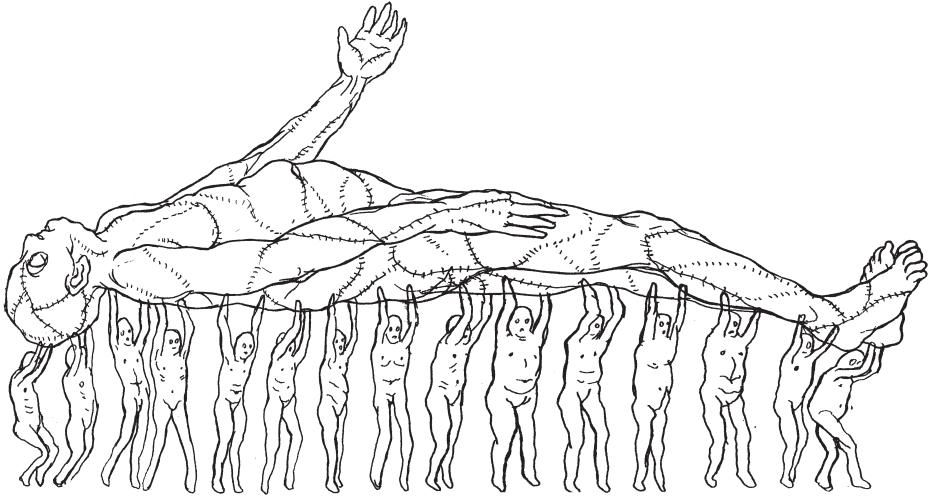
Granty na kulturu pražského magistrátu na rok 2008 již znají své příjemce, odpor vůči grantovému systému a plánované druhé vlně transformace příspěvkových organizací ale neutichá. Část umělecké obce opět organizuje petici a chystá na 24. dubna 2008 veřejné shromáždění před budovou magistrátu.

JANA BOHUTÍNSKÁ

Předmětem petice *Za Prahu kulturní* (viz A2 č. 16/2008) adresované pražskému zastupitelstvu je pět požadavků. Vedle oddělení podpory neziskového sektoru od podpory podnikání v kultuře a zrušení plošné dotace na vstupenku její organizátoři také požadují pozastavení transformace divadel až do doby, než bude definována síť veřejných kulturních organizací. Signatáři také chtějí odvolání radního pro kulturu Milana Richtera (ODS) a předsedy Výboru pro kulturu a volný čas a grantové komise Ondřeje Pechy (ODS). Zastupitelstvo by mělo podle nich brát v úvahu podněty umělecké veřejnosti a obnovit Poradní sbor primátora. Petenti naléhavě upozorňují, že je třeba začít ihned řešit situaci subjektů, jejichž existenci dosavadní postup radnice ohrozil.

Svou petici předali iniciátoři 14. dubna na magistrát. Ten má teď ze zákona třicetidení lhůtu na písemnou odpověď. Podle Jakuba Špalka, mluvčího petičního výboru, petici během několika dní od jejího vzniku do předání podepsaly skoro 4 tisíce lidí. „Pokud vím, divadla ohrožená divokou privatizací požádala o schůzku pana Richtera i pana Béma, a nic,“ informuje Špalek. „My teď děláme, co můžeme – jednáme s některými „nerozhodnutými“ o textu petice a její možné podpoře, shromažďujeme podpisy a zjišťujeme, které významné osobnosti nás podpisem podpořily, připravujeme tiskovku a demonstraci,“ doplňuje. Jakub Špalek je přitom přesvědčen, že na záchranu ohrožených kulturních subjektů momentálně chybí 10 milionů korun, o něž by musel být navýšen rozpočet grantové komise.

A co na to samotná komise? „Členové grantové komise vyzývají k jejímu svolání, nabízejí různé termíny, zatím bez odpovědi shora, respektive snahy komisi svolat. Domnívám se, že valná část komise by ráda pomohla svými návrhy hledat řešení,“ tvrdí její členka Yvona Kreuzmannová.

Kresba Jakub Janovský

Radikální málo, nebo moc?

Spornou otázkou zůstává, zda postup, který nespokojenci zvolili, skutečně může přiblížit konstruktivní řešení, nebo spíš komunikaci ještě více zablokuje a druhá strana využije zdržovací taktiky zákonných lhůt. Mezi umělci se ozývají hlasy, že by byla spíše na místě radikální a provokativní akce, která by přitáhla pozornost médií a donutila politiky k okamžité reakci. Ostatně uvidíme, v čem bude spočívat plánovaný čtvrtěční happening.

Pro některé je ale naopak i dosavadní opatrnější postup moc. „Je to krajnost, která nemůže vést k trvalému dobrému cíli,“ myslí si o petici a podobných krocích vůči radnici Josef Herman, který se grantovými systémy zabývá bezmála 15 let. Magistrátní grantový systém přitom Herman kritizuje; vyvíjí se podle něj pomalu a málo koncepčně a reaguje spíše na momentální podněty – ať už je to tlak na grantech závislých subjektů nebo nedávné žaloby Petra Kratochvíla. „Dalším spíše negativním vlivem je to, že se do systému začaly promítat neujasněné ‚pravicově-liberální‘ představy o kultuře, které jednak u nás nemají tradici a za druhé nejsou provázané s dostatečnou znalostí divadelního prostředí, jsou

tedy trochu naivní,“ tvrdí Herman. Považuje za nutné, aby se změnilly jednotlivé grantové kategorie, složení komise i kritéria jejího rozhodování. Za vzor přitom dává program ministerstva kultury na podporu profesionálních divadel. „Dotace na vstupenku není zcela špatná, podobné systémy fungují, jen je v této konkrétní podobě příliš mechanicky vsunutá do prostředí, které na něco takového není připravené,“ domnívá se Herman.

Není čas

Petice, podpořená v krátké době relativně vysokým počtem občanů, určitě může být pro politiky na magistrátu zprávou, že otázka pražské (ne)podpory kultury není zcela marginální a že proti jejich rozhodnutím stojí nezanedbatelné množství voličů – osobností i donedávna anonymních diváků, na které se například radní Milan Richter rád odvolává. Zatím ovšem Richter a předseda kulturního výboru. Pecha na petici ani na otázky A2 do uzávěrky článku nereagovali. Pokud by se ovšem měly granty na následující rok rozdělovat již podle jiného, kultuře příznivějšího systému, nezbyvá na přesvědčovací akce a na změnu moc času.

Autorka je divadelní kritička.

zkrátka

V Uherském Hradišti se v létě skuteční tradiční Letní filmová škola, Letní filmový festival Jiřího Králíka radní města zamítli. / V knihovně cisterciáckého kláštera v Reinu v jihorakouském Štýrsku byly nalezeny tři klavírní fugy Leoše Janáčka, které byly považovány za ztracené. / Zemřela Alena Munková, autorka Štaflíka a Špagetky. / Internetový měsíčník Dobrá adresa (www.dobraadresa.cz) oslavil své sté číslo vydáním adresy Špatné. / V soutěži Biblioweb 2008 o nejlepší webovou prezentaci knihovny opět zvítězila v kategorii knihoven v obcích nad 25 tisíc obyvatel Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně, v kategorii knihoven v obcích do 25 tisíc obyvatel pak Krajská knihovna Vysočiny v Havlíčkově Brodě a v kategorii knihoven v obcích do 5 tisíc obyvatel Obecní knihovna v Kondraci. / Ruský spisovatel Michail Šiškin na přednášce v USA prohlásil, že literatura v Rusku upadá. Mluvil také o rozsáhlém pirátství na tamním knižním trhu, které mu však nevadí: „Čtenář, který čte mé knihy, je jako host, který přijde na návštěvu. Mám po něm snad žádat peníze, když mu udělám čaj?“ / Literární čtvrtletník Granta (granta.com) přišel s novou webovou stránkou, kde najdete i materiály, které nevycházejí v tištěném čísle. / V užším seznamu

nominovaných na literární cenu Orange za beletrii se ocitly: Nancy Hustonová (s románem Fault Lines), Sadie Jonesová (The Outcast), Charlotte Mendelsonová (When We Were Bad), Heather O’Neillová (Lullabies for Little Criminals), Rose Tremainová (The Road Home) a Patricia Woodová (Lottery). / Členem Francouzské akademie se stal Jean-Loup Dabadie, autor textů popových skupin a scenárista. / Blog Literary Saloon si všiml, že Arnošt Lustig, který dostal cenu Franze Kafky, je zároveň čestným prezidentem Společnosti Franze Kafky, která cenu uděluje. / Spišovatelka J. K. Rowlingová se soudí s Stevem Vander Arkem o knižní vydání encyklopedie o Harrym Potterovi. Bývalá pravidelná čtenářka této encyklopedie ve webové podobě chce prý podobnou encyklopedii vydat sama. / Sotva vyhrál soud kvůli atomovému hříbu v Krkonoších, musí Roman Týc k soudu znovu. Pražští radní byli tentokrát pobouřeni výměnou panáček na semaforech. / Režisér Pedro Almodóvar natáčí nový film, nazvaný Los Abrazos Rotos, v létě by mělo začít natáčení dlouho očekávaného snímku Antichrist Larse von Triera. / Na herní konzoli Wii si ve hře UBS Virtual Maestro můžete zahrát na dirigenta. / Vdova po Franku Zappovi požaduje od festivalu Zappanale, pořádaného na umělcovu počest, poplatky za použití Zappova jména a zappovského knírků.

–jgr–

Jaroslav Hulák
(1920–1999)

VĚNOVÁNÍ

*Než usnu věčně
věnuji vděčně
přátelům stálým
(leč pozůstalým)*

(– – –)

Z ulity
vyjdu jako ulitý
začnu žít znova
krásně oblý

odvrhnu ženy
a plané snění
vyzvu vás všechny
k samooplození

(– – –)

Věřím jen životu – mnohotvárnému
v němž si každý sám a po svém
hledá svou cestičku k smrti

Monsieur Bovary za časů TeleMika

Kolo, kolo mlýnský Giuseppe Culicchii

KLÁRA LÖWENSTEINOVÁ

Po překladu novely *Bla, bla, bla* (2006) vyšla nyní debutová próza Giuseppe Culicchii *Kolo, kolo mlýnský* (Tutti giù per terra, 1994), již se v Itálii dostalo velkého čtenářského ohlasu, získala dvě literární ocenění a byla zfilmována pod titulem *Na každého jednou dojde*. *Kolo, kolo mlýnský* působí jako telegrafická zповěď, záznam osobního i společenského života v Itálii na počátku devadesátých let 20. století. Žánrově ji lze považovat za jakýsi antibildungsroman, jehož protagonistou je dvacetiletý Walter: prototyp člověka bez perspektivy, antipod romantického Werthera i Luciena ze *Ztracených iluzí*;

vstupu do světa dospělých a jednou variantou téhož: Já versus Ti Druzí, schopnější přežít. Krátkometrážní technika podkapitol a rychlý sled výjevů podtrhují vypravěčovy pocity nepatřičnosti, nahodilosti, osamění, skepse, jež vyústí až v rezignaci. Bezvýchodnost je navíc umocněna opakováním absurdních scén.

Walterův příběh se odehrává v bezejmenném městě, mezi stádovitým davem v době, když ještě sám neví, co si se sebou počít. Aby se vyhnul vojenské službě, chce si odbyť civilní službu mezi Romy. Čeká rok a mezitím se každý večer před televizí hádá s otcem, maniakem televizní soutěže TeleMike. A jelikož odmítá roli ambiciózního a normálního synka, zapisuje si na univerzitě literaturu a filosofii. Střetává se s bizarními postavami (profesory, nadřízenými, spolupracovníky, spolužáky, „Martankami“), bojí se ženských protějšků. Je ze všeho unavený a tak nějak „mimo mísu“, nerozumí zábavě, vztahům svých kamarádů, ani jejich módním, konzumním výstřelkům.

fotbalu a TeleMika.“ Přesto vzdoruje. Přechází v páchnoucí ubytovně, snáší šikanu v práci, odmítá bohatou, znučenou holku. Čeká na skutečnou lásku. Jediné uspokojení cítí při psaní, když dokončí příběh. Psaní, to je to, co v životě chce dělat, časoprostor, v němž může být sám sebou. Ale musí se něčím živit. Nakonec rezignuje i na to. Spatří ženu svých snů. Ta však rázem mizí a kruh dospělosti se nad Walterem – Giuseppem Culicchiou uzavírá: „Nakonec se stal i ze mě prodáváč. Ze své klece jsem se díval ven, ale k vidění už tam nic nebylo.“

Walterova rozumová rezignace není předčasná – je to pohled na marnost všech revolucí, velkých slov a pseudoideálů, které jsou stejně odsouzeny k brzké inklinaci ke konzumu.

Autorka je doktorandka v Ústavu románských studií FF UK.

Giuseppe Culicchia: Kolo, kolo mlýnský. Přeložila Iva Papírníková. Agite/Fra, Praha 2007, 112 stran.

Písně kosmické

Tajná cikánská kronika Víta Kremličky

JAKUB ŘEHÁK

Nejnovější sbírka Víta Kremličky je překvapivě útlá, má všehovšudy dvacet tři básní. Zdá se však, že to stačí. Básně sice na první pohled působí jako vytrhané přímo z autorova notesu a k sobě seřazené bez zřetelnějšího tematického klíče, přesto ale *Tajná cikánská kronika* nesklouzává k ledabylosti a jednotlivé básně i kniha jako celek vyzařují nehledaným magnetismem. Při čtení se brzy vynoří dojem intenzity a zvláštní jímavosti skryté pod povrchem. Sbíрка přirozeně kleme oblouk od počáteční, apokalyptické bezjmenné básně, ve které jsou verše nahuštěny do prozaického bloku, až po závěrečnou delší *Megalopolis*.

Před koncem jednoho světa

Dva výrazné motivy se v básních proplétají hned od začátku: světlo a cosi jako básníkovy napojení se na vědomí přítomnosti kosmických sil, které vystávají na pozadí přesně zahlédnutých denních pozorování, vtělených nejčastěji do básní psaných volných veršem, někdy ale také do lehce insitních říkanek, jakoby stále ještě v duchu českého undergroundu. Snad v každé básni sbírky nalezneme atmosférické pocítění světla jako hmatatelného živlu, velmi přesně uchycené do veršů: „Světlo se blejská na mracích a od řeky houká šíf (...) světlo nám vyprávělo (...) a ty Jsi přicházela z dálky/ osvícená Zůstatky světla toho večera/ kdy vzduch voní jarem sněhem. (...) Ačkoli vesmír naplněn světlem/ Zůstává dalším odrazem jasu a rozsvícen.“

Básně *Strofa o mracích a Megalopolis* implicitně vyjadřují nedůvěru k mechanismům současného života. Básní to řečeno přímo, ale onen spodní tón básní vyjadřuje zoufalství, blízkost apokalypsy. Celá sbírka by se dala označit za soubor několik drobných zpěvů ohlašujících konec jednoho světa: „Bože na nebi To byly pranice Od rána do noci plazi lezli po schodech Olizovali krůpěje svého jedu na kameni A trísnilí špínou naše roucha Nadcházela jsi s večerem Slyším tě přes celý vesmír Ač plazi šumějí hněvem Tak přesto navěky jseš!!!“ Ve *Strofě o mracích* Kremlička s jakýmsi podšitým úsměvem a zároveň s pádnou argumentací pronáší: „Zná zákon,/ jeho však zákony neznají“. V předcházejících verších čteme: „Je již tolik desetiletí osvojován,/ že nevím, zda se na pořadatele hněvat, anebo pobaven si činit svoje!“ Báseň *Megalopolis* poukazuje na přesah vyrůstající z všednodenního života,

během nějž je mikrokosmos osobního života nazřen z vyšší, kosmické perspektivy: „Zase je noc a půjdu do nonstop pro škatulový víno planin Hispánie/ Tabák a další nezbytné potřeby pro pěší cestu kosmem.“

Ve vytržení

Důležitým aspektem knihy je vnímavost k energii, proudící pod povrchem. Toulání se přírodou přináší stavy zjitřené vnímavosti, básník popisuje zdánlivě ty nejjádňější a v krajině vždy přítomné meteorologické jevy, ale teprve jeho vědomí je dokáže určitým způsobem ohraničit a vydat zprávu o jejich přítomnosti. I když autor pro své zážitky nevolí opisy či komplikovanější slovní texturu, jeho prožívání skutečnosti se odehrává na jakémsi posunutějším, extatickém modu vnímání: „zde kráčeji ženy stvořené z noci a vzduchu/ zde kráčeji muži stvořené z jasu a stínu (...) odkud jsem k tobě/ celé jaro kráče/ a v srdci mi tálo“. Básně se téměř přibližují k iluminacím v rimbaudovském slova smyslu, kdy je nahlédnutá skutečnost povýšena a jakoby zesílena do podoby intenzivního vytržení. V některých verších se pravda objevují otřelosti, které by u jiného autora působily nešikovně, ale u Víta Kremličky všechny ty „osamělé srdce ve štafetě poezie“ nebo „zlatočerní orlí rokenrolu“ patří k věci a tvoří neoddělitelný korpus, který je patřičný a vlastně působivý. Básně jsou výslednicemi citlivé a pozorné mysli, která si všímá toho, jakým způsobem se hýbeездеjší svět a v jakém kódu promlouvá. Během čtení Kremličkovy poezie se lze alespoň na okamžik přiblížit k prvotnímu stavu vytržení nad věcmi a rytmy života.

Autor píše básně a příležitostně recenzuje knihy jiných básníků.

Vít Kremlička: Tajná cikánská kronika. Pavel Mervart, Červený Kostelec 2007, 60 stran.

Paolo Consorti: Přelet, 2003

literární antihrdina bez lásky, ideálů, zájemů, světonázoru a špetky naděje na lepší budoucnost.

Rezignace v davu

Turiňana Culicchiu (1965) objevil průkopník italské nové vlny Pier Vittorio Tondelli. Jeho prvotiny vřadil do antologie začínajících autorů *Papergang*. *Under 25*, která vyšla v nakladatelství Transeuropa v roce 1990. Román *Kolo, kolo mlýnský* je Culicchiovou první větší prózou, pro niž je příznačná stylistická nestrojenost, všednost jazyka, neúčastněné, deníkové vyprávění. „Koncem 80. let to opravdu vypadalo, že se svět co nevidět poláme. A tak jsem čekal a točil se přitom pořád dokolečka, den za dnem. Chodil jsem více méně po stejné trase. Bez cíle. Každý den ty samé ulice. Ty samé výklady. Ty samé obličej. Prodáváči se dívali na lidi venku před obchody tak, jako se zvířata v ZOO dívají na turisty. V porovnání s nimi jsem se cítil svobodný. Měl jsem ale jenom svobodu nic nedělat.“ Čtyři kapitoly jsou čtyřmi etapami iniciace hlavního hrdiny Waltera,

Nejkomičtější působí momentky z PES (Přijímací extraunijní středisko), kde má Walter na práci kopírování a odpovídání na telefonáty šílených učitelek z celé Itálie. Ty po něm žádají, aby romské děti do školy nechodily pozdě, špinavé a bez svačiny, aby neměly vši a modlily se jako ostatní. Autenticky zvrhle působí scény z předvolební snahy zapojit Romy do práce: „Co umíš dělat?“ ptali jsme se všech. „Nic,“ odpovídali všichni. „A čím chceš být?“ ptali jsme se dál. „Fotbalistou.“ „Modrátořem.“ „Tarzanem.“ „Zorrem.“ „Mikem Bongiorrem.“ „Pilotem Formule 1.“ I oni se moc dívali na televizi.“

Marnost slov, revolucí i ideálů

Obyvatelný prostor se Walterovi zužuje tím, jak se v terénu seznamuje s mechanismy úspěchu a moci. Děsí ho budoucnost: „I ze mě se stane Vlk nebo budu postižený vlastní formou neurotismu, odcizení a bláznovství. Po návratu domů budu otupený provozem, frustrací a stresem. Do krve zbiju svoje děti. Potom si sednu do křesla a dám si overdose

Milíčova 13, Praha 3
www.argo.cz, argo@argo.cz
distribuce www.kosmas.cz

Alison Bechdelová

Rodinný ústav

Tragikomiks

Přeložila Petra Kůsová, 359 Kč

Alison Bechdelová shromáždila obrázky, které si malovala od sedmé třídy, deníky, které si psala od deseti let, mapy jednoho malého městečka v Pennsylvánii, staré papírky se seznamy nákupů, fotky, dopisy, vstupenky, a od matky dostala krabici dopisů po otci. Za nejméně přesný materiál považuje svoje vzpomínky. Několik let pracovala jako při terapii na svém knižním debutu: rodinné tragikomedii o svém úzkém, ale složitém vztahu s otcem. Když by si ten příběh měla vymyslet jako spisovatelka, nestál by za nic, tvrdí Bechdelová. Přesto vzniklo vzácné komplexní literární dílo, které zaujme jak svými ilustracemi, tak doprovodným textem.

Alison Bechdelová

Číst, nezkoumat

Po Podzimních lidech přichází únor

KRYŠTOF ŠPIDLA

Druhá próza Jana Sojky, *Rok bez února*, patří mezi hojně se vyskytující druh textů zaměřených na subjektivní prožívání hlavního hrdiny. Ve zvoleném časovém rámci, v tomto případě v průběhu jednoho měsíce, se vypravěč stává aktérem různých událostí, přemýšlí o nich, vrací se ve vzpomínkách do minulosti, ovšem nechybějí ani lyrizující pasáže či pokusy o hlubší reflexi světa. Takový typ psaní nutně předpokládá, že vypravěč má co říci, že buď je jeho život bohatý na výjimečné události, jež jsou samy o sobě hodny zaznamenání, nebo je výjimečný jeho pohled na tyto události a svět okolo.

Orgasmy a kocoviny

První podmínku Sojkův hlavní hrdina, Štěpán, splňuje jen částečně. Je fakt, že život čtyř povalečů (částečně proti své vůli) a opilců v jednom domě může být z určitého hlediska pozoruhodný. Některé pasáže knihy, zejména ty, které popisují divoké večírky i několikadenní tahy městem (podle všeho Plzní, což ovšem nehraje v textu nijak zásadní roli), o tom svědčí. Zde autor uplatňuje zejména smysl pro detail, schopnost odposlechnout hospodský canc nebo věrohodně vylíčit matnou rozmazanost kocovin. Zůstává ovšem skutečností, že například Hrabalův *Něžný barbar* se s podobnou tematikou vyrovnává o poznání lépe.

Hůře je na tom ovšem Štěpán v sexu. Ne že by jej neprovozoval, avšak jeho líčení přes veškerou snahu o neotřelost zůstávají fádni. Všechno to „Štěpáne, udělej mi to“, „Štěpáne, pořádně“ či „Bylo to dneska s tebou moc krásný“ působí v celém vyprávění spíše jako exkursy do triviální erotické literatury. O tom svědčí i pokus o motivické ozvláštňení jednoho ze sexuálních aktů – orgasmus na stole zároveň s převrženou mísou s jablky působí dnes už jen nechtěně komicky. Navíc vypravěčovy trable s rozchodem s milovanou dívkou Lucií, ale i hledání jiných vztahů nejsou nikterak originální a patří k tomu méně zajímavému.

Ani básník, ani mudrc

A jaký je úhel pohledu hlavního hrdiny? Štěpán patří mezi početnou řádku citlivých mladých mužů, kteří se stále hledají. Ač žije mezi lidmi, cítí se sám, rozpadl se mu vážný vztah a on se ani nesnaží uniknout z bludného kruhu hrmotné chlapecké zábavy a rezignovaně se podvoluje osudu. To vše v ubohém měsíci únoru. Únor vůbec lze chápat jako symbol rezignace a bezmoci, měsíc, kdy už je zima za svým vrcholem, zatímco do jara je pořád daleko. A podobně se cítí i vypravěč. Protože podstata února spočívá v čekání, v odevzdání se, dochází i Štěpán k vpravdě taoistickému přijetí svého osudu: „Naše síla tkví ve spočívání na jediném místě. Učíme se působit na okolí rozvážně a vyrovnaně.“

Snaží se tedy v sobě spojit úděl prokletého básníka i odevzdaného mudrce. K oběma mu však, žel, něco chybí. Ne že by byl prost schopnosti obrazného vyjádření – zmíněné lyrické pasáže vnášejí do prózy ztišení i napětí, zároveň občas překvapí neotřelým vyjádřením: „Ležím na koberci v domě, kolem kterého se potuluje šílenství. Slídí okolo našich dveří, oči chává je, olizuje rohožku, navrtává se do zdí, dýchá na zvonek. Zbývá doufat, že až ráno otevřeme, bude o ulici dál přilepené na cizí klíče.“ Jindy však vyznívají sentimentálně a naprázdno: „Dívám se na Lucii a ona na mě. Ještě ji znám, ale už jsme si neznámí. Dělí nás půl druhého metru, ve skutečnosti světelné roky.“

K moudrosti zas vypravěči chybí potřebná hloubka, a zůstává tak přesně tím, čím je

Karel O. Hrubý: Návrat, 1945

od začátku – nedostudovaným citlivým mladíkem. Jeho úvahy tak jsou buď variacemi již známého, konglomerátem vyčtených myšlenek, nebo působí lacině: „Až jednou nějaký rozervaný umělec zachytí přesně a výstižně bod odcizení, zlomeček tichého rozpadu, pak lidstvo snad... kdepak, nestane se nic. Věty zůstanou stejně očekávané a strojené, stejně komické a bezobsažné jako předtím.“

Zbořit, nebo nechat na pokoji?

Pozoruhodné ale je, že i přes výše zmíněné výtky působí Sojkova próza sympaticky. Jeho nemotorní hrdinové dojmají, jejich příhody dokážou pobavit, text si zachovává určitá tajemství, není zbytečně doslovný a hlavně nepůsobí prvoplánově – nehraje na efekt. Při jeho četbě se nelze zbavit pocitu, jako bychom byli Štěpánovi nablízku, rozumíme mu.

V čem je tedy problém? Zdá se, že *Rok bez února* patří mezi texty, jež se dobře čtou, avšak selhávají při pokusu o kritickou reflexi. To, co drží napoprve pohromadě, se při druhém čtení začíná hroutit. Recenzovat znamená v tomto případě – bohužel – bořit, a tak se vkrádá otázka: Nebylo by v tomto případě lepší nechat na pokoji?

Autor je bohemista.

Jan Sojka: *Rok bez února*. Paseka, Praha 2007, 112 stran.

Strašně rád zkouším, co všechno mi projde

Brooklynské panoptikum Paula Austera

ANNA VONDŘICHOVÁ

Americký prozaik a básník Paul Auster (1947), který bude hostem letošního 18. ročníku Festivalu spisovatelů, je u nás díky nakladatelství Prostor zavedeným autorem: v letech 2000 až 2005 zde vyšly knihy *Vynález samoty*, *Newyorská trilogie*, *Mr. Vertigo*, *Leviatan*

a *Kniha iluzí*, přičemž k jeho popularitě přispěly i snímky *Kouř* a *Lulu na mostě*, které byly natočeny podle Austerova scénáře.

Svět kontra fikce

Originální název *Brooklynského panoptika* (2005) The Brooklyn Follies označuje lidskou pošetilost, bláhovost. Žánr „follies“ má v angloamerické literatuře své místo – jeho nápodoba byla častým tématem dramatu (hlavně anglické komedie přelomu 17. a 18. století) i prózy. Srovnáme-li *Brooklynské panoptikum* s *Tomem Jonesem* Henryho Fieldinga (1749), najdeme žánrové i tematické podobnosti, být ve smyslu polemiky. *The History of Tom Jones* je a není příběhem Toma Jonese. Peripetie Tomova vztahu ke krásné Sophii a osudy řady dalších svérázných postav by nebyly ani zpola tak zábavné, nebýt ironického komentátora celého divadla – vypravěče. Jde o vypravěče autorského, který stojí mimo fikční svět, neúčastní se děje jako prožívající subjekt či konatel, ale zdůrazňuje svou roli v tvorbě syžetu, a též nadřazenost vůči ostatním postavám. Tom Jones je nejen bildungsroman, v němž jsou Tomovy povahové nedostatky (*follies*) přetaveny a hrdina získá úctu i lásku, ale je především také jedním z prvních románů, které řeší vztah mezi autorem, hrdinou literárního díla a skutečností.

„Popsal jsem už celých deset stránek, ale až doposud bylo mým jediným cílem představit se čtenáři a připravit půdu pro příběh, který se chystám psát. Jeho ústřední postavou totiž nejsem já. Ctí honosit se titulem „hrdina knihy“ se dostalo mému synovci Tomu Woodovi (...).“ Nikoliv Tom Jones, ale Tom Wood z *Brooklynského panoptika*. Mluvíím je Nathan Glass, vracející se do Brooklynu rezignovaně zemřít. Z letargie ho však brzy vytrhnou obskurní osudy a rozmary lidí, jež předčí všechny komické situace, které si dosud znuděně zapisoval. S gustem proto nabírá dech, vstupuje do jejich životů a najednou mluví a jedná jako charismatický drsňák, citlivý strýček i mazaný svůdce – jak si nové situace žádají.

Zkreslující zrcadlo

Vypravěčovo jméno Glass je mluvící a mělo by znamenat sklo či zrcadlo odrážející realitu, Nathan ale roli vypravěče nezvládá. Snaží se propojit svou vnitřní perspektivu vypravěče

personálního s postojem autorským, ale nedokáže nahlédnout mnohostrannost dění. Rozuzlení jsou vyzrazována předem, detailů je přespříliš – skutečnost nelze popsat z jednoho pohledu, místa a času. On sám má potřebu se hájit: „Proč vám tyhle nedůležité detaily vůbec vykládám? Protože věrný příběh se opírá o detaily a mně nezbyvá nic jiného než vám ho převyprávět tak, jak se skutečně stal. Kdybychom se v Brattleboro nerozhodli sjet z dálnice na silnici číslo třicet, mnohé z událostí v této knize by se nikdy nestaly.“ Glass si jako vypravěč věří a pokládá se i za věštkce lidských osudů, avšak znovu a znovu ho jeho hrdinové překvapují svým impulsivním jednáním. Jako postava si Nathan ten kolotoč náhod, omylů a šťastných konců užívá, ale jako vypravěč mu nedokáže vnutit řád. Odstup i hodnotící glosy působí směšně a on se stává obětí zobrazovaného a hříčkou svého stvořitele (motiv známý z *Newyorské trilogie*). Filosof Tom, excentrik Harry Brightman alias Dunkel, Aurora alias pornostar Báječná Rory, ti všichni si svou pošetilost přiznají. Mezi lidskými poklesky má zde však nové místo i pošetilost autorská – tu ale Nathan popírá.

Vztah příběhu a reality řeší v *Brooklynském panoptiku* i Tom. Inspirován Poem, Thoreauem a jejich vizí ideálních prostorů chápe literaturu jako místo od reality ostře oddělené: „když má člověk štěstí a může žít v nějakém příběhu, ve fiktivním světě, trable tohoto světa rázem pominou. Neboť dokud je příběh živý, realita jako by neexistovala.“ To je však pohled postavy, pohodlně zabydlené uvnitř fikčního světa. Co však má dělat čtenář, když v závěru stejného příběhu Nathan zcela přesně udá čas, místo a následky útoku z 11. září 2001? Příběh realitu nekopíruje, není ale ani návodem, úkrytem či kouzelným zámekem – jde o entity blízké si nepostižitelnosti svých zákonitostí. Věčné vztahování se k událostem a textům minulým, přítomným a budoucím nedovolí nikomu z nás včetně vypravěče držet s vlastním příběhem krok. Slovy jedné z postav: „Knihy nekrvácejí. A rozhodně nekálejí. (...) Ale jejich skrytá moc by se nikdy neměla podceňovat.“

Autorka je anglistka a bohemistka.

Paul Auster: *Brooklynské panoptikum*. Přeložila Barbora Punge Puchalská. Prostor, Praha 2007, 252 stran.

Něha i zrada

Bolfova melancholie na postupu

Po dvou letech se vrací pražský malíř Josef Bolf do Ostravy, aby tu opět rozehrál svůj silný příběh o podobách klíčící melancholie, který tentokrát úspěšně převedl do malířské prostorové instalace.

MARTIN MIKOLÁŠEK

Josef Bolf: Růžová figura, 2006; kresby: Velké obličej, 2002; Narapoia, 2003

Suspirium znamená latinsky „bolestný povzdech“ a bolesti stejně jako zraňování je tahle výstava plná. Jako vstup do instalace, respektive do jejího čtení, funguje postava plyšové růžové Fifinky, která „vystoupila z plátna“, nakynula do téměř lidských rozměrů a svůj virtuální smutek přenesla i do fyzického prostoru výstavy. Postavena doprostřed neuspořádaně rozházených vlněných klubek, jejichž hebkost je více než podezřelá, náměsíčně hledí. Nečeká, že jí někdo řekne, proč je tak smutná. A je? Sama si tím vůbec nikdy nebyla jistá.

Z povrchu pryč

„Proškrabávané obrazy“, které Josef Bolf (1971) v poslední době prezentoval například na přehlídce české současné malby *Resetting* v Galerii hlavního města Prahy, jsou na ostravské výstavě ve výrazné menšině. Zastupují je vlastně pouze dvě ukázky, jako úvod do malířské, narativně pojaté instalace. Mimo chodem, volená technika i barevnost je pro Bolfovo vidění světa více než signifikantní – skrze depresivní temnotu černých ploch tu v úzkých průřezech prosvítá růžová barva jako jakási vzpomínka na to lepší v životě, již uplynulé, na dětství a bezstarostnost. Růžová je ale zároveň barvou, která se jen těžce oprošťuje od silného, líbivě kýčovitěho nádechu, který z ní činí velmi podezřelou

a téměř dábelsky manipulativní část barevného spektra. Zvolené barevné tóny namísto idylických názvuků spoluvytvářejí scenerie působící jako výseky z filmových negativů, jež vystupují na světlo jen díky ničivému autorskému zásahu – jsou ustavovány rozdiráním a proškrabáváním povrchu. Jako by tu šlo o chirurgickou introspekci samotného obrazu, konkrétně na sebe kladených barevných ploch.

Bolfovy hrůzné nejistoty

Paneláková krajina, všude stejná a prázdná, k tomu šedé silnice. Ostatně právě šedá barevnost zdá se být jedním z typických projevů současného mladého českého malířství (viz *Resetting*). A také atributy jako svodidla, auta, sanitky a světlomety. Osamělí řidiči – zdánlivě nezúčastněně, mechanicky projíždějící, se periferním viděním střetávají s celým spektrem dalších figurantů jako vyloupnutých z temného dětského panoptika – antropomorfizované a přerostlé plyšové hračky kymácející se jako ožvilé mrtvoly z béčkového hororu. Silnice vede dál a každá další scéna se mění v následný přelud, který mizí kdesi v dálce. Nikdo a nic ho nepotvrzuje ani nevyvrací. Prostě zůstává – a při vzpomínce na něj ještě dlouho mrazí. Paobraz smutných, plačících a tekoucích očí ulpívá jako stigma na zraňovaných rukou, hlavách

a tělech. Hybridní obvázané hlavy, změkklé zanedbanou přerostlou srstí a pokryté obvazy, ztrácejí tvarovou určitost a stávají se amorfně neforemnými. S obrazy *Hlav* přijel Josef Bolf do Ostravy už před dvěma lety. Tehdy v Galerii Dole vystavil vedle svých starších komiksů také kresby hlav na papíře, které doplňovaly ještě nadpisy uvozující duševní rozpoložení zobrazených „bytostí“. Tentokrát už nejde o kresby, ale o malby, v nichž úlohu textového uvození přebírá sama barva a způsob jejího zpracování a nánosu.

Instalace jako komplexní vize

V dalších částech výstavy se tyto hlavy a postavy, dokonce i auta, vylupují z kontinua autorovy vize, osamostatňují se do jednotlivých maleb jako emancipovaná okna příběhu (lhostejno, zda jeho nositelem je zrovna obraz, kresba nebo objekt), s jejichž pomocí se autor snaží zdůraznit nezastupitelnost detailů a mikropříběhů pro celkové vyznění svých „komplexních“ vizí. Evidentní je, že Josef Bolf vlastně maluje stále jeden obraz v různých fázích a podobách. Depresivní rošáda vrcholí v poslední části výstavy, která se proměnila v prostorovou imitaci jakéhosi růžového inferna, v němž smutným psicím, nepříjemně civícím z nadhledu na diváka, jednoznačně narostly rohy. Víc než melancholie se tu ujímá slova děs z toho, jak se nevinnost modelu i ambivalence barvy může proměnit v přízraky postav zvoucích k poslednímu růžově nasládlému sabatu ve jménu destrukce a sebezničení.

Odtajněné hlubiny

Bolfovy obrazy míří kamsi hodně hluboko dovnitř. Mnozí do podobných zákoutí nikdy nikoho nepouštějí, takže by se mohlo zdát, že jsou autorovým ryze privátním introvertním sebezpytováním. Ve všudypřítomné atmosféře zraňování, smutku a nechápavého údivu nad tím, co a proč se protagonistům těchto příběhů děje, můžeme ale autora plátna chápat spíše obecněji, jako snahu o panický varovný výkřik, který fascinuje tím, že ho vždycky neodvratně, ještě předtím, než stačí rozkmitat hlasivky a zaznít prostorem, zdusí hrůzou stažené hrdlo. Podivnost těchto odtajněných vizí je silně nabitá imaginativní silou, plnou dalších možných verzí, variant, rameků a revivalů, budoucích příběhů, rozuzlení a zauzlení – Bolfův melancholický koloběh.

Autor je kurátor výstav.

Josef Bolf: Suspirium. Galerie Sokolská 26, Ostrava, 3. 4. – 9. 5. 2008.

V narcistních stavbách se nebydlí

Český architektonický minimalismus

Českému architektonickému minimalismu by bylo možné adresovat výrok, který pronesl Sókratés ke kyniku Antisthénovi: Děrami tvého pláště prosvítá tvá ješitnost. Podobně jako Antisthénés i český minimalista dává najevo svou askezi tak ostentativním způsobem, že se nemůže vyhnout podezření ze sebestřednosti.

MICHAL JANATA

Musím hned v úvodu předeslat, že si architektonické tvorby Josefa Pleskota, Ladislava Lábusa, Ivana Kroupy a jiných předních českých minimalistů vážím, jinak by mi nestáli za kritiku. Sám jsem o Pleskotově továrně Megafyt ve Vraném nad Vltavou svého času napsal, že je to stavba, která se v kontrastu k první vltavské kaskádě od Kamila Roškota chová vůči okolí empaticky. Nedávno jsme slyšeli ve filmařsky pozoruhodném dokumentu Marie Šandové o pražské novostavbě ČSOB, uvedeném na ČT, pronést Pleskova větu, která může vzbuzovat sympatie, totiž že se autor banky v Praze-Radlicích těší na to, až celou stavbu pohltí vegetace. Je však úkolem stavby vytvářet mimikry a splývat se svým „osvětím“? Srovnáme-li dramaticky gradovanou hmotu Roškotova vodního díla s Pleskotovou tovární budovou soucitně se vpíjející do krajiny, jde o dva zcela odlišné modely architektury, nebo v druhém případě o suspenzi architektury? Roškotova stavební podnož Vltavy osciluje mezi modelací a konstrukcí, mezi účelem a formou, mezi artefaktem vyšlým z dílny lidského ducha a přírodou hroící pohltit vše, co jí přijde do cesty. Pleskotova aromatická fabrika se prohýbá pod patnou času až do neznatelnosti architektonického výrazu. Soutěží s okolní přírodou tím, že jí podléhá. Zároveň je tu vetřelcem, nepatříčným artefaktem, který na sebe bere mimikry přírody. Jde o projev úcty a askeze, nebo je to Antisthénova okázalá chudoba?

Estetika: abdikace, nebo hypertrofie?

Kdybychom se odpoutali od srovnání, které nabízí jedna lokalita (shodou okolností právě ve Vraném nad Vltavou najdeme ještě slavnou vilu od Pleskota a další projevy architektonického minimalismu od Ivana Kroupy a jiných autorů) a srovnali dva naprosté protipóly, asketický minimalismus Josefa Pleskota a naopak expresivní architekturu Zdeňka Fránka, pak bychom v této dichotomii už možná zahlédli obrysy konkrétního problému.

Pleskot si patrně zaslouží místo, které na české architektonické scéně zaujímá, a bylo by nesmyslné ho zpochybňovat, protože je v současnosti skutečností, nicméně do olympských výšin vynesla někdejšího několikanásobného vítěze Grand Prix Obce architektů přízeň porotců, kteří až umanutě preferovali právě minimalismus. Co je pak dílem talentu a co výsledkem souhry spřízněných okolností? V kontrastu k tomuto možná až příliš hladkému úspěchu můžeme sledovat téměř ve stejné době velmi pomalou až nepříznivou recepci díla originálního solitéra Zdeňka Fránka. Opět se vnucuje dichotomie architektury rezignující na výraz (Pleskot) a architektury

promyšleně komponující tvarové bohatství, které je k dispozici, do nesmírně působivé výsledné kompaktnosti (Fránek). Současné české okolnosti stále přejí abdikaci na estetikou, jenže tato suspenze estetické funkce je ve skutečnosti její hypertrofií.

Dogmata české kritiky

Česká architektura se přes dnešní kulturní osmózu mezi jednotlivými kulturami stále nachází hluboce zaklíněna do svého osamělého teritoria a tuto dobrovolně nedobrovolnou izolaci udržují při životě či spíše při kulturní smrti zdejší kritici. A ti tak činí proto, že se nacházejí v roli ničím a nikým neohrožených arbitrářů. Jako by i česká kritika architektury kopírovala model tuzemského popu, kde generačním obměnám stále úspěšně vzdorují Gott, Vondráčková, Bílá a spol. Kritice architektury vládne vahou břeškného jména Rostislav Švácha. Prohlásil-li patriarcha ve svém kritickém podzimu, že českou architekturu zakládá přísnost, pak se tento vágní a nevykázaný pojmový konstrukt klene jako mohutné echo od jedné kritických úst ke druhým. V situaci přemrštěného papouškování výroků jedné kritické instance se to pak má s kulturní diverzitou v oblasti kritiky architektury u nás podobně jako s biodiverzitou v mostecké krajině postižené těžbou uhlí. Nemá cenu zde rozebírat „českou architekturu a její přísnost“, protože postrádá jakoukoli výpovědní hodnotu, ale jako symptom hegemonie minimalismu v architektuře a pozitivismu duchovní ražby 19. století v architektonické kritice můžeme tento topos vnímat zcela zřetelně. Podotýkám, že Rostislava Šváchy si velice vážím jako znalce, ale pochybnost ve mně vzbuzuje jeho kompetence v oblasti zasazování poznaného a naučeného do širších a hlubších souvislostí.

Z vězeňské psychózy k českému minimalismu

Jako navázání na meziválečnou avantgardu s jejími purismy a vědeckými a poetickými funkcionalismy je český minimalismus reakcí autorů na léta strávená v profesních vězeních státních projektových ústavů. Arrestovaní si vytvořili zcela reduktivní obrázek o meziválečné architektonické scéně, na níž nehrál prim jen funkcionalismus, ale i zcela osobitě mimoběžné projevy, které bychom mohli zařadit někde mezi dávno „prošlý“ historismus a ještě nenastoupivší postmodernu. A poválečná architektura ve světě prosvítala slabými škvírkami v železné oponě jen opravdu příliš spoře na to, aby ji architekti degradovaní na „průmyslováky“ mohli u nás vnímat jako mocný a uvnitř rozrůzněný inspirační zdroj ze svobodného světa. Z této vězeňské psychózy, z přikování českých architektů k prknům státních projektových ústavů, se pak po roce 1989 zrodil český minimalismus. Po desetiletích nedobrovolného půstu se někteří pustili do opulentního žonglování s přemírou forem, které nabízela ve světě již odeznělá postmoderna, jiní se stali minimalisty z přesvědčení, architektonickými Antisthény, jejichž askezi prosvítá pýcha dokonalosti vlastního díla.

Kromě uniformity a hegemonie minimalismu je horší jeho sebezhlíživost. Minimalistický dům české provenience, ať už se jedná o některé Lábusovy či Kroupovy vily či jiné příklady, je postaven nejen na promyšleném

rozvržení, ale také na propracovanosti do nejmenšího detailu. Je to však dokonalost barbarské krásy. Tato neokázale okázalá nádhara je jistým projevem panteismu, protože se dokonalost zračí v každém detailu jako panteistický spinozovský bůh v každickém zrnku písku. Cizelérský duch minimalismu je Spinozův Deus sive natura, bůh neboli příroda. Minimalistické vily jsou emanací dokonalosti (dispozic i detailu) v nedokonalosti krajiny či okolní zástavby. Narcismus těchto vil jako by ve vzdáleném echu rezonoval vznešenou prázdnotou božstva české šváchovské přísnosti. Proto jsou tyto na dřevě estetického kánonu přísnosti osekane vily tak asepticky čisté, tak laboratorně vydestilované, tak sebezhlíživě sublimní. Spíše než pro bydlení jsou jako stvořené pro fotografický objektiv, neboť vytvářejí dokonalou symbiózu formálního jazyka staveb a kompozičních principů fotografií určených pro apartní prezentaci v architektonických časopisech. A tento proces symbiózy pak završují spříznění kritici, heroldi české přísnosti, kteří pak apoteózou této chudoby invencí vytvářejí (nikoli jen?) pomyslný realizační tým, jehož činnost

slouží jako výtah do stále vyšších a vyšších pater architektonické slávy. Jenže v těch nejvyšších patrech tak trochu uměle vytvořeného českého architektonického Slavína se tvorba mění v nimbus rozostřující ostré vidění kritiky. Narcis pohrdl láskou nymfy Echo a zrcadlí už jen sám sebe. V narcistních stavbách se nebydlí, neboť jsou určeny k adorování dokonalé oproštěnosti od břemene funkcí a ornamentů.

Ztuhlé vazby jako závaží

Ještě jednou chci zdůraznit, že si vážím tvorby Josefa Pleskota, Ladislava Lábusa, Ivana Kroupy a jiných minimalistů. Pouze mě znepokojuje onen aseptický prvek jejich tvorby a daleko více pak mechanismus prezentace, v němž spříznění kritici stále dokola oslavují stále tytéž architekty a stále tytéž stavby ve stále týchž časopisech. To je veškerého oděru a miazmatu zbavená česká architektonická scéna, kde platí ve vztahu architekt – kritik téměř až pravidla klientelismu, skoro jako ve vztahu český novinář a český politik. A především to by se mělo změnit.

Autor je výtvarný publicista.

Jedna z největších investic svého druhu u nás: Josef Pleskot – ústředí banky ČSOB v Praze-Radlicích, projekt 2003, realizace 2007. Foto Jan Malý

Jablko padlo až príliš blízko stromu

Nové Continuo kráča ďalej, avšak s detsky otlčenými kolenami

SOŇA ŠEBOVÁ

Divadlo Continuo prežilo v poslednej dobe viaceré premeny. Dlhoroční kmeňoví členovia Celim Vallé a Salvim Salvatore vystupujú ako samostatná tvorivá dvojica pod názvom Decalages a nedávno odpremiérovali inscenáciu *Posedlost*. K pôvodnému tvorivému tímu Continua sa pridalo slovanské zloženie zväčša udomácnených stážistov z povestných plenárových Kratochvílení alebo z účastníkov putovnej dielne, ktorú Continuo

hercov, s ktorým vstupovali do Continua. Zatiaľ čo v prvej inscenácii *Klobouk, hvězdy, neštovice aneb Rozhovory nenarozených dětí* môžeme žasnúť nad pohybovou zručnosťou, vo *Vrbe* už len sledujeme plejádu rovnakých hereckých cvičení a zamotávanie sa do nadhodených nápadov, ktoré postrádajú výraz a hlbší zmysel.

Akoby členovia súboru trvali na svojich predstavách či nápadoch a nevedeli využiť v prospech uceleného umeleckého tvaru inšpiračný potenciál premien, ktoré nastali. Inscenácie sa stávajú za sebou radenými hereckými etudami, žongléorskymi alebo bábkovými výstupmi alebo len scénickými preestetizovanými obrazmi (hra so svalmi nahého chrbta pri troch vrbach alebo mužský chrbát vo dverách pri rúbaní vrby/ženy). Kým v prvej inscenácii by sme tento sled výpovedí mohli vnímať ako zámer, vo *Vrbe*

čo je čiastočne použité v *Klobouku, hvězdách, neštovicích...*, ale vo *Vrbe* sa stáva fatálnym problémom. Nepotrpím si na jazykovú prudnosť, ale Erbenov text stojí aj na jazykových kvalitách. Ak teda donútiť poľských a slovenských hercov povedať tých pár veršov, malo by byť na jeho poctivosti a snahe povedať ich minimálne zrozumiteľne.

Inovované Continuo disponuje čerstvými hercami, skúseným režisérom, dramaturgickými témami s mnohými nápadmi. Jablká by však v predstaveniach nemuseli dopadať na scénu až tak ťažkopádne a mohli by sa zakotúľať ďalej od zdrevnateneho kmeňa.

Autorka je doktorandka na katedre divadelní vědy FF UK.

Divadlo Continuo – Vrba. Režie Pavel Štourač, dramaturgie Jana Pilátová, výprava Helena Štouračová a Kristýna Paková. Pražská premiéra 29. 3. 2008 v Divadle v Celetné.

Vrba v podání Continua. Foto Petr Moravec

absolvovalo po Slovensku a Poľsku s pomenovaním divadelné laboratórium DC. Kratochvílení sa po 10 rokoch nekonalo a Continuo sa presunulo na hrádzu rybníka Otrhanec neďaleko juhočeských Malevic, kde mal premiéru site-specific projekt *Na Hrázi*. Erbenovské motívy, ktoré im prostredie takmer vnútilo, sa postupne pretransformovali do javiskovej podoby, ktorú je možné vidieť ako inscenáciu *Vrba*.

Zmien je teda dosť a vzhľadom na kvantitu produkcie by sme si mohli dovoliť tvrdiť, že ich prežilo úspešne. Avšak po druhej inscenácii je už badateľné, naokoľko sú premeny inšpiratívne, ak teda vôbec. Nech je príčina zmien akákoľvek, divadlo Continuo v novom zložení snáď môže iba čiastočne uspokojiť diváka, ktorý je nekritickým nadšencom ich tradičnej poetiky. Využiť inšpiračný potenciál nového a nepochybne tvárneho hereckého zloženia sa inovovanému súboru darí s detsky obitými kolenami, ktoré si triešťa na zdrevnatenej kmeňovej klasike Continua. Typická drevená bábka, zhasínanie sviečok, sypanie piesku, stôl a jeho naklonená šikmá plocha, papierové masky a kostýmy sú zakaždým použité v iných metaforických konotáciách, avšak týmto už povedzme efektným klasikám chýba v rukách nových hercov istá remeselná zručnosť.

Z druhej strany, statickým zostal aj pôvodný inventár hereckých schopností mladých

sa pod vplyvom fragmentácie obrazov výrazná sujetová línia bezvýznamne rozpadá.

Obdobné je to i v spolupráci medzi hercami. Nové Continuo pripisuje veľkú mieru jednotlivcovi a reakcia na hereckého partnera je minimálna. Tak sa napríklad najšťavnejším momentom vášnivého vzťahu vo *Vrbe* stáva zrejme len jablko, ono spomínané a hľadané napätie medzi mužom a ženou sa roztrieštilo v automatických a gymnasticky pôsobiacich etudách. Pomyselné hrátky zvädzania, ktoré začnú opäť len efektným trikom, keď žena/vrba zo svojho lona pustí jablko, kotúlajúce sa k mužovi, sa neprenesú do hereckej súťaže, akcie a reakcie, ale zotrávajú len v predvedení naučených hmatov a chmatov. Scéna dedinskej krčmy spája ľahkosť groteskných hier so širokými konotáciami možnosťami pri pochopení ľudskej identity či vzťahu mužského a ženského sveta. Herečky hrajú mužov, celý čas sú otočené smerom chrbtom k divákovi, avšak vďaka maske na tyle a kostýmu otočeným naruby dochádza k dekompozícii významu tela. Práca s manekýnnymi a atmosféra za stolom sediacich mužov/žien evokje alúziu *Umarlej klasy* Tadeusza Kantora, klasika žánru. V momente, keď sa však tento motív vracia počas predstavenia niekoľkokrát, naberať na svojej redundantnosti.

Jazyková vybavenosť medzinárodného kolektívu môže byť tvorivým prvkom aj na javisku,

Divadlo za dob temna

O knize laureáta Ceny F. X. Šaldy Jindřicha Černého

LUKÁŠ JIŘIČKA

Desetileté obdobie české kultury po roce 1945 se obvykle popisuje jako jedna velká tragédie. Že se ale jedná o dobu nezáměrně komickou nebo plnou pokusů i v těsných mantinelech socrealismu dělat umění a nikoliv divadelní produkty podle sovětských příruček, dokládá obsáhlá a mimořádně fundovaná kniha teatrologa Jindřicha Černého (1930) s názvem *Osudy českého divadla*. Kniha neopomíjí žádný z důležitých aspektů tehdejšího divadelnictví a zabývá se nejen osudy děl slavných režisérů či významných scén, které určovaly směr a táhly své diváky k „světlym zítřkům“, ale nevynechává ani oblastní divadla, texty a divadelníky dnes pozapomenuté. Autor čerpá hlavně z vlastní divácké zkušenosti, a tak dodává knize jak osobní tón, tak i často krutě ironické hodnocení, jehož prostřednictvím dokáže na drobném příkladu dokonale vykreslit hrůznost a absurditu doby. Díky neuvěřitelnému množství informací, ale i osobnímu pohledu a vytříbenému

literárnímu stylu se autorovi dostalo ceny F. X. Šaldy. Ačkoliv se většina uměnověd urputně brání nazírat díla z jiných pozic než estetikých nebo filosofických, Černého teatrologický text ukazuje, že v jistých obdobích je sepětí s politikou a jejími direktivami přímo podmíněné a nelze je opomíjet. Proto divadelní rámec rozšířil o historické, sociologické a biografické aspekty, ale též je doplnil množstvím káravých komentářů na adresu socrealistických čarodějů.

Jak lze z knihy snadno pochopit, poválečný divadelní život byl nejen na vysoké úrovni, ale i velmi rozmanitý, což ovšem státem nařízené a oficiálně vynucené reformy rychle změnilo k horšímu a česká kultura se z katastrofálního vývoje v mnohém vzpamatovává dodnes, čemuž nasvědčuje politické rozhodování o kultuře. Černý dokládá, že direktivně centralizující a dramaturgicky směrem k SSSR vyhraněné utahování šroubu nezačalo až s rokem 1948, ale hned po válce, kdy scénograf a hlavní architekt poválečných nařízení Miroslav Kouřil ustavil Revoluční odborovou radu divadelníků, s níž převzal správu nad divadly a začal jim se svými zapálenými spolupracovníky Ornestem, Pokorným, Kopeckým a Honzlem diktovat dramaturgický plán a dohlížet nad jejich personálním i finančním provozem. Nejenže úspěšně začali s likvidací „nehodných“ ředitelů i dramát, ale také dopustili, že do umění začaly zasahovat spíše prokádrováné biletárky nebo kulísáři než lidé se vzděláním a talentem. Únor tyto dlouhé přípravy vlastně už jen posvětil. Ale až na konkrétních příkladech je vidět, jak brutálním krokem bylo zrušení soukromých divadel a kočovných společností, jak nepochopitelný je dnes fakt, že se mnohá klasická dramata ocitla na indexu pro svou reakčnost, buržoazní výstřelky nebo prostě jen proto, že byla ze Západu, a z jak omezených důvodů bylo mnoho umělců buď umlčováno, či se nedokázali v takovém systému rozvíjet a utekli nebo spáchali sebevraždu.

Symbolický konec knihy je vymezen rokem 1955, kdy Alfréd Radok uvedl na scéně ND drama Heddy Zinnerové *Ďábelský kruh*. To samo o sobě nebylo žádné přelomové literární dílo, na jevišti ho však režisér převedl prostředky primárně divadelními, bez znaků vládnoucího bezpohlavního, nudného realismu. Tato klíčová inscenace svou svobodou a imaginací předznamenala československý divadelní zázrak šedesátých let.

Z dnešního pohledu jsou nejzajímavější ty pasáže, které ukazují úpadek osob Honzlova či Burianova formátu, ale také osudy tvůrců, jejichž práce byla doceněna později. Například Jiří Frejka a Alfréd Radok, ale i Jaromír Pleskot s Otomarem Krejčou, Janem Grossmanem a Miroslavem Macháčkem se i v nejomezenějších podmínkách snažili dělat divadlo s imaginací a umění bez přímých nařízení. Ovšem až historie provinčních divadel nebo dnes již zcela zapomenutých dramát plasticky doplňuje obraz tehdejší prapodivné činnosti, která se mnohdy mylně nazývala divadelní kulturou a tvorbou.

Avizuje-li Jindřich Černý v doslovu, že by rád napsal pokračování až k začátku normalizace, nezbyvá než doufat, že se jeho jistě podnětné knihy dočkáme brzy.

Autor je redaktor časopisu HIS Voice.

Jindřich Černý: Osudy českého divadla po druhé světové válce. Divadlo a společnost 1945–1955.

Academia, Praha 2007, 528 stran.

Držet dech s poptávkou

Populární jihokorejský tvůrce Kim Ki-duk, protežovaný karlovarským festivalem a českou distribucí, se vrací do českých kin s novým titulem. Film *Dech* přináší osvědčené kimovské prvky, ale přílišně zavání touhou zavděčit se a držet krok s trendy.

JIŘÍ FLÍGL

Dny scestného polarizování filmové tvorby na uměleckou a komerční sféru již naštěstí skončily, ale současná doba díky tomu stojí tváří v tvář devalvaci hodnot dříve uznávaných filmovou kritikou. Ideál autora tvůrčího z vnitřní umělecké potřeby či snahy vyjádřit se k ožehavému tématu nyní naráží na nepopíratelný fakt, že festivalová obec je jen jiná forma trhu, který má své trendy, požadavky a především konzumenty. Jelikož pro většinu filmových autorů zůstává natáčení jednou z hlavních obživ, musí nutně své filmy podržovat poptávce.

Kim jako Bay

Přímým výplodem festivalové komerce je film *Dech*. Kim Ki-duk, jehož tvorba již několik let koluje v aktualizovaných retrospektivách po celém světě a o jehož každou novinku se přetahují hlavní festivaly, by podle starých měřítek měl být umělec, kterému peníze nepřijdou vůbec na mysl. Naproti tomu domácí uvedení Kimova předchozího snímku *Čas* (2006) předcházelo prohlášení principiálně podobné tomu, které předvedl „Mr. Blockbuster“ Michael Bay po propadu svého snímku *Ostrov* (2005) v publikovaném textu *Kam naše společnost spěje, když se letním hitem v kině můžou stát pochoduující tučňáci?* (What Has Our Society Come To When March Of The Penguins Is The Blockbuster Hit Of The Summer?). O Kimovy filmy totiž domácí diváci nejeví zájem a jejich tržby za poslední roky jsou mnohonásobně nižší (v řádu desítek až stovek) než čísla spojená s tituly světovou kritikou neméně velebených tvůrců jako Hong Sang-soo a Lee Chang-dong. Kim se veřejně vůči domácímu přijetí svých filmů obořil a prohlásil, že pokud *Čas* nebude úspěšný, bude další filmy točit už jen pro zahraniční publikum. Vyjádření sice ve výsledku pomohlo relativně potěšujícím tržbám filmu, ale následně vyústilo v kauzu zakončenou Kimovou sarkasticky formulovanou omluvou na adresu

domácích filmařů a diváků, které během své arogantní kampaně urazil.

Zisky světí prostředky

I když Kim své výroky stran orientace na festivalový trh odvolal, jeho čtrnáctý a zatím poslední snímek naopak ukazuje, že je myslél vážně. Ať už je na vině degenerace autora nebo mamonářský kalkul, *Dech* je vystavený podle komerčních výpočtů. Již do předchozího snímku *Čas* Kim zařadil popovou sebereflexi (zhmotněnou v bezvýznamných doslovných odkazech na vlastní hity *Divá zvěř* (1997) a *3-iron* (2004)), kterou evidentně okoukal coby trend současné kinematografie, a stejně prvoplánově a nemotivovaně ji užívá i tentokrát. Konkrétně se divák dočká ztvárnění postavy hlavního manipulátora postav samotným režisérem a zopakování struktury koloběhu ročních období z opěvovaného díla *Jaro, léto, podzim, zima... a jaro* (2003). Zatímco jiní tvůrci, mimo jiné i Kimem jízlivě komentovaní krajané, se sebereflexivitou nakládají jako s integrální součástí díla nebo přímo s jeho základem, pro Kima je jen prvkem na seznamu povinných ingrediencí, které mají zajistit vytožený ohlas.

Stejnou komerční motivaci lze spatřovat za volbou obsazení hlavní role jednou z předních asijských hvězd, tchajwanským hercem Changem Chenem (*Tygr a drak*, 2000; *2046*, 2004). Fakt, že hvězdy jsou hlavní cestou k distribuci v asijských teritoriích a na festivalech, příznává i ostřílený pop-autor Wong Kar Wai, takže není divu, že se stejným způsobem snaží uchytit i Kim (v dokončovaném filmu zazáří japonská superstar Džó Odagiri). Problém, že Chang nemluví korejsky, Kim vyřešil návratem k mlčícím postavám, které dlouhou dobu platily za jeho tvůrčí trademark, ale zde mají roli pouhého řešení jazykové bariéry.

Dech sice nezapře autorský otisk svého tvůrce, ale působí spíše jako laciná kopie již viděného. Centrální téma partnerských krizí a vztahů neumožňujících volně dýchat má svou sílu, jenže jeho zpracování postrádá závažnost a upřímnost. Z celého filmu je spíš cítit kalkul motivovaný ziskem a úspěchem. Kvůli tomu také snímek nedokáže udržet rovnováhu symbolické a „realistické“ roviny vyhořelého příběhu, tedy klíčový princip předchozí Kimovy tvorby. Spíše než coby pregnantní metafora tak vyznívá jako absurdní drama s vyšinutými postavami. Přesto není pochyb, že si *Dech* své publikum najde. Výmluvnost podmaňující si diváky navzdory kategoriím líbivosti a zaujetí, typická pro režisérovy předchozí snímky, mu však znatelně schází. Autor vede filmový portál o asijském filmu rejze.cz.

Dech (Breath). Jižní Korea 2007, 84 minut. Režie a scénář Kim Ki-duk. Hrají Chang Chen, Zia, Ha Jung-woo, Kim Ki-duk ad. Premiéra v ČR 17. 4. 2008.

Kim Ki-duk je, zdá se, již u konce s Dechem. Foto Artcam

Michael Caine a Jude Law – kdo z nich je větší slídlil? Foto HCE

Pinterovský paradox ve filmu

O co jde v nočním souboji dvou mužů s velkým egem? Nový snímek Kennetha Branagha podle hry Harolda Pintera je plný paradoxů: odpovědi bez otázek a banalit, jež zneklidňují hloubkou.

ŠTĚPÁN STEIGER

Kritici často tvrdí, že je Branaghův *Slídlil* je remake stejnojmenného filmu z roku 1972, jehož podkladem bylo drama Anthonyho Shaffera. Pravdě mnohem blíže je však jeho charakteristika v programu torontského festivalu (kde měl film loni premiéru), která jej označila jako „fascinující přeměnu“. V podstatě z filmu původního zůstává jen trik jeho zápletky. Ostatně také Michael Caine tvrdí: „Přestože hlavní zápletky je stejná, Pinterovo psaní je úplně jiné než Shafferovo. Není to týž film.“

Vaše auto je menší než moje

V nové „verzi“ vedou dva podráždění muži jedné noci jízlivý slovní souboj. Andrew Wyke (Michael Caine, jenž si zahrál – v opačné úloze – i ve verzi první), milionářský autor detektivek, má pozdě v noci návštěvu: Milo Tindlea (Jude Law), který má poměr s jeho ženou. Fasáda omšelého Wykeova venkovského sídla skrývá nečekaný interiér – znepokojivou ukázkou kombinace kovu, skla a křišťálu s modernistickou sochou – vybavený nejnovější bezpečnostní technikou včetně sledovacích kamer. Spíše než dům k bydlení je to dům, kterým chce jeho majitel provázet.

Wyke tak začíná hned ve dveřích. Ptá se Tindla: „To je vaše auto?“ Jelikož před domem jsou jenom dva vozy a jeden z nich je Wykeův, je druhé auto samozřejmě Tindlovo. „Vaše je menší než moje,“ říká dále. Je Wykeova poznámka pouze netaktní, nebo je projevem krutosti muže v pokročilém věku – či je dokonce myšlena jako urážka? Podobné otázky si divák může klást během celého filmu, jehož scénář je novou hrou dramatika Harolda Pintera, nositele Nobelovy ceny za literaturu. Dnes již 77letý britský dramatik napsal příběh, jenž vlastně neskrývá žádné tajemství, pokud jde o zápletku, a jehož záhadou může být snad jenom neproniknutelný vztah dvou lidí. Co se vlastně odehrává mezi Wykem a Tindlem? Který z nich miluje Wykeovu ženu? Milují ji snad oba? Byl by Wyke rád, kdyby se jí zbavil, nebo by si ji chtěl podržet, jen aby dokázal, že má důvod mít lepší auto?

Odpovědi bez otázek

Napětí zde nespočívá v pochybách o tom, kdo získá ženu, nýbrž kdo zvítězí v konverzaci. Pokud znáte Pinterovu tvorbu, dáte mi za pravdu, že tento filmový dialog je ryze „pinterovský“. Při něm je třeba zapomenout na ženy, nevěru, zápletku, zvraty, překvapení či rozuzlení a jen naslouchat a pozorovat, jak se prolíná pinterovský paradox a protiklad: odpovědi, které jako by neslyšely otázky, a konstatování takových samozřejmostí, které musejí minit něco zcela jiného. I nejbánálnější dialog může u Pintera obsahovat zneklidňující náznaky. Je pak těžké rozhodnout, kdy postavy (nikoliv herci) hrají a kdy nikoliv. Myslí doopravdy to, co říkají? A cítí to, co dělají? Který z těchto dvou mužů jedná vážně? Nebo snad oba? Anebo žádný z nich? Nutí se vzájemně odkrýt karty?

Divadlo, či film?

Režie je v rukou Kennetha Branagha, jenž je mistrem jevištního umění a milovníkem teatrálních gest. Možná si vzpomenete na jeho filmového *Hamleta* (1996), v němž princ pronáší svou samomluvu proti vlastnímu obrazu v zrcadle, anebo jste viděli jeho nedoceněný film *Znovu po smrti* (Dead Again, 1991), jímž dokázal oslnivě zapůsobit. V *Slídlilovi* rozehrává matoucí i hrozivý materiál v rukou dvou zkušených herců. (Jude Law hraje roli, kterou měl Michael Caine ve filmu v roce 1972, a Caine naopak zaujímá úlohu, kterou tehdy hrál Lawrence Olivier.) Caine, který nikdy nejevil nadšení pro jeviště, je v tomto filmu vynikající svou úsečností, kousavostí a krutostí, s níž usiluje o zabít. Law má sice jako Milo Tindle odvahu, ale není jedním ze zákonů dramatu, že postavy tohoto druhu nikdy nevyhrají?

Autor je publicista a překladatel.

Slídlil (Sleuth). USA 2007. 86 minut. Režie Kenneth Branagh, scénář Harold Pinter. Hrají Michael Caine, Jude Law, Harold Pinter. Premiéra v ČR 10. 4. 2008.

Jeden den v zahradě Amona Tobina

První pražský koncert hvězdy vydavatelství Ninja Tune

Pořadatelé průběžného festivalu Stimul útočí na mozkové buňky velkého počtu příznivců sofistikované, a přesto přístupné taneční hudby. Pozvali Amona Tobina.

ONDŘEJ STRATILÍK

Pokud jste pravidelnými čtenáři A2, brazilský rodák Tobin pro vás jistě není neznámou personou. Naposledy na sebe upozornil adorovaným loňským albem *Foley Room* (A2 č. 13/2007) a následným výběrem remixů. Svou kariéru ale začal psát mnohem dříve a pod jiným jménem.

Když se na konci první poloviny devadesátých let zjevil na hudební mapě coby Cujo, měl už za sebou jednu dekádu zážitků

Neznámý jazyk

Zřejmě proto si ho hned po vydání *Adventures* vyhledalo vizionářské londýnské vydavatelství Ninja Tune, kde má Tobin pevnou základnu dodnes. Během dvou let u Ninja Tune vydal dvě desky, které se zapsaly do hudební historie opravdu výrazným písmem. Ať už jde o *Bricolage* s nesmrtelnou ódou na novodobou brazilskou sambu *One Day in My Garden*, či – a to především – o *Permutation*. Na tomto

vyjadřuje dubstepovým jazykem, který zbytek světa rozluští až o dva roky později. Spíš než Tobinovo proroctví je tu třeba hledat jeho obdiv k hip-hopu, z něhož se vyznává v průběhu celé tvorby. V jednom období jej zrychlí do breakbeatu, podruhé zase ztutní a ztemní do dubstepu.

Tehdy zahajuje práce na svém zatím nejočekávanějším albu. Vyklíží studio a s kotoučovým magnetofonem vyjíždí nahrávat ruchy každodenního života. Fotky mužika s kšiltovkou, který míří mikrofonem pod kahan v chemické laboratoři, případně je obstoupen zaměstnanci elektrárny pod bzučícím dynamem, hovoří za vše. Když nenahrával, mixoval a tvořil. Ať už třeba díl kompilace legendárního rozhlasového pořadu *Solid Steel* nebo soundtrack k maďarskému filmu *Taxidermia* a hře *Splinter Cell*.

DJ budoucnosti

Zatímco jeho filmová hudba se za regulérní tvorbu považovat nedá (to bychom museli opravdu dát latku na nízkou úroveň a vzít zavděk několik desítek sekund trvajících ruchovými sekvencemi), doprovod ke *Splinter Cell* se vydařil a snese srovnání s Tobinovými řadovými alby.

Tobin netráví mezičas jen v průmyslových provozech, zvuky nahrává i u sebe doma: kapající odtok nebo úder kovovými přístroji. Vloni pak materiál prezentoval na desce *Foley Room*. I když ve skládání motivů nedosáhl preciznosti Matthewa Herberta, který experimentuje na stejné bázi, deska je úspěšným završením jeho prozatímni desetileté kariéry. Jako by hlásila vystřízlivění ze světa tanečních beatů a cestu směrem k experimentálním polohám, kde není hlavním měřítkem zábavní potenciál, ale novátorství starých motivů. Svět klasických komorních orchestrů se tu setkává se špinou výlevků dřezů a šustěním pomaštěného papíru.

Amon Tobin sice není vyhraněným „alternativcem“, ale bez skrupulí lze říct, že má na současnou inteligentní hudbu obrovský vliv. Naslouchají mu jak intelektuálové hledající v muzice i něco víc než jen zábavu, tak klasičtí příznivci tanečních poloh, kteří v jeho hudbě nalézají to, co taneční elektronika už dávno ztratila. Tedy smysl pro novátorství a především originalitu. Lepit odpadlé části do nových celků se daří i jiným hudebníkům, ale finální produkt je často jen experimentem na jedno použití nebo kuriozitou. Tobin však takto dokázal vytvořit použitelnou elektronickou muziku. A tak ani jeho koncertní sety nejsou převařováním horké vody, ale především adorováním nejrozdílnějších druhů beatů, vždy postavených do poslouchatelných a všeobjímajících konstrukcí. Tobin na pódiu zkrátka předvádí DJske umění budoucnosti.

Autor studuje sociologii na FSV UK.

Amon Tobin – Festival Stimul. Divadlo Archa, Praha, 25. 4. 2008.

Lovec zvuků Amon Tobin v akci. Foto Stimul festival

v hudebně rozporcované Anglii. V opuštěných předměstských továrních halách zažíval zlatou éru rave načichlý jednoduchými breakbeaty, do betonových sídlišť pronikal dřevní hip-hop zpoza Atlantiku a v centrálních intelektuálních klubech ve snížených přízemích ještě pořád čeřily zakouřenou atmosféru jazzové motivy postavené na rozezvučené base. Tobin, usazený v Brightonu, se coby posluchač pohyboval ve všech těchto sférách, nenechal se ovlivnit jen jedním žánrem a pokaždé si uměl vybrat to zásadní. Díky studiu muzikologie si navíc osvojil sofistikovaný přístup k tvorbě.

I proto bylo jeho debutové album *Adventures in Foam*, vydané v roce 1996, nadčasové a ne zcela pochopitelné. Zatímco hudební fajnšmekři si užívali zdivočelých beatových sekvencí, Brazilec Tobin přišel s něčím, k čemu si bylo třeba sednout. A na to tehdy neměl svět rozesmátý tunami extáze moc času. Síla *Adventures in Foam* se projevila až s odstupem času a v konfrontaci s Tobinovou pozdější tvorbou. Tehdy se totiž snažil přetvořit rodící se drum'n'bass. Jeho tvrdé a rychlé hrany obrušoval rozstříhanými vokály a minimalistickými melodiemi dechových a strunných nástrojů. A sluší se říct, že zatímco tehdy atraktivní vydavatelské počiny patří už jen vzpomínkám, Tobinova tvorba neoměla a pořád umí srozumitelně vyprávět.

albu se Tobinovi podařilo proniknout do morku hudby a jde zřejmě o jedno z nejsilnějších alb poslední dekády minulého století. Tobin zde dokázal zachytit hustou atmosféru černošské hudby, nabitou statickou energií, která jiskří při každém dotyku s nepravidelně zlomenými beaty. Jako by k posluchači pronikala přes zavřené dveře baru a díky tomu si zachovávala svůj iluzionistický opar. A je jedno, jestli Tobin beaty vysamploval z úderů tempových dřívků, klasických „amen“ činelů (nejpoužívanější efekt oldschoolové taneční hudby) nebo hlubokých bubnů. I z povrchně znějících tónů dokáže vytvořit motiv, na němž se dá vystavět celá breakbeatová balada s několika odkazy na předešlá období taneční hudby.

Albem *Out From Out Where*, vydaným v roce 2002, Tobin završil dekádu, v níž se jakoby snažil vytvořit poctu svým předchůdcům – elektronickým pionýrům, díky nimž mohla taneční scéna vůbec vzniknout. Využívá zde sice ještě důvěrně známé postupy – konfrontace historických samplů a tehdejšího hi-techu – ale ukrývá je pod mnohem širší elektronické vrstvy. Jako by tvořil obrazy, na jejichž namočená plátna nejdříve nanese recyklované hudební motivy, ty se rozpustí a zaschnou a konkrétní linky vytváří až elektronickými aranžemi, které se táhnou přes rozmáhlé smyčcové plochy a funkové kytarové riffy. A navíc – už tehdy se

Edward Ka-Spel: Z černobílé šedá

Rozhovor se zpěvákem Legendary Pink Dots

Britsko-holandská psychedelická skupina Legendary Pink Dots má v Česku věrnou fanouškovskou základnu a každoročně se objevuje na tuzemských pódiích.

PETR FERENC

Edward Ka-Spel, srdce a hlas skupiny je ojedinělým zpěvákem a textařem obdivuhodné imaginace – své texty je schopen uhrančivě improvizovat přímo na scéně a přehrávat hned několika hlasy. Legendary Pink Dots, které založil v roce 1981, vydali několik desítek alb a jejich estetika čerpá z romantického syntezátorového popu osmé dekády stejně jako z psychedelie šedesátých let a o dekádu mladších německých krautrockových experimentů. Skupina, která je stále na cestách, se z původně pouze studiového tělesa vypracovala ve strhující koncertní soubor, v němž jsou hlas a syntezátory doplněny dechy a kytarami. Českému publiku se letos představí 27. dubna v pražském Rock Café, o den později v Park Hotelu ve Smržovce a 29. dubna v brněnském Favalu.

V písni Bad Hair z vašeho posledního studiového alba se objevilo téma, s nímž jste se jako textař dosud nevypořádával – stárnutí. Do penze se ale, jak vidno, stále nechystáte. Jak si udržujete energii potřebnou pro život strávený z větší části na cestě?

Občas jsou dny, kdy chcete, aby od vás celý svět odešel někam pryč – to zná asi každý. A v jednom takovém dni jsem napsal Bad Hair. Bolela mě hlava, měl jsem ucpaný nos, venku přšelo a já tak tak sebral dost sil, abych udržel pero (které navíc k tomu všemu zpočátku nechtělo fungovat). Ale v poslední době zase nabírám tempo. Pořád je tolik co dělat, tvořit, sdílet...

A kde jsou teď Lisa, Opice, Astrid a Kapitán – postavy, které kdysi opakovaně zabydlovaly vaše písně?

Tyhle postavy jsou do určité míry součástí mé osoby. Jak léta běžela, stal jsem se o něco přímočařejším. Šedá zóna se stala oceánem a černobílý svět těchto postav se zmenšil. Samozřejmě tu pořád někde jsou, ale už si zkrátka rozumějí o něco lépe.

Počátky Legendary Pink Dots jsou opředeny legendami o životě v londýnském squatu, bez peněz a koncertování. Jak to bylo a kdy jste začali pravidelně koncertovat?

Staré zlaté časy. V Londýně jsme všichni chodili do zaměstnání a tak si vydělávali na hudbu. To přestalo, když jsem se v roce 1984 přestěhoval do Amsterdamu. A až tam jsem léta žil ve squatu a bez peněz. Nakonec squat zbourali a my se přestěhovali do karavanu. I teď je to docela děsivé – nebyť schopen finančně plánovat víc než měsíc dopředu. Ale takový život jsme si zkrátka zvolili a stále vedeme.

Cítili jste se v začátcích být součástí nějaké hudební scény, například v té době zrovna bující novoromantické?

Necítili... existovala vůbec nějaká opravdová scéna? Ale měl jsem a stále mám mnoho přátel v jiných skupinách a tato přátelství trvájí celá léta. Právě jsem strávil dva týdny v Los Angeles s Cevinem Keyem [Skinny Puppy – pozn. red.]. Spousta nahrávání, vzpomínek... bylo to báječné. A když jsem čekal na letadlo do L. A., srazil jsem se s chlapíkem, který kdysi zpíval ve skupině Portion Control. Málem jsme oba zmeškali letadlo, tak živě a zábavně se nám vyvinula konverzace...

A jaké jste v začátcích měli touhy a očekávání? Chtěli jste se stát hvězdami, nebo vám vyhovovalo undergroundové prostředí?

Hledač Anglie Edward Ka-Spel. Foto A2/Karel Šuster

Stačilo nám – a stále stačí – tvořit vlastní vesmír. Sláva se nikdy nezdála být realistickým cílem, ani v mainstreamu, ani v undergroundu.

Stalo se Holandsko vašim skutečným domovem? Z vašich alb The Tower, Asylum a Poppy Variations cítím vyložené „britskou“ atmosféru a trochu nostalgii. Holandsko nikdy skutečně nebylo „mou“ zemí. Obzvláště jeho netolerantní pravičácká atmosféra mi občas připomíná horší verzi thatchevské Británie. Žiji zde kvůli rodinným vazbám. Na druhé straně – chtěl bych se vrátit do Británie? Také se mění. Asi jsem věčný exulant toužící po Anglii, jaká patrně nikdy neexistovala.

Slyšel jsem, že jste v sedmdesátých letech navštívil Prahu...

Koncem sedmdesátých let... Tohle město mě vždycky fascinovalo a nějaká část mé

osoby toužila po „zaslíbené zemi“. Byl jsem tehdy velmi mladý a viděl svět většinou černobíle: „kapitalismus je zlo, komunismus je dobrý“ a tak dále. Dnes už to vidím úplně jinak. Ze vší politiky a politiků se mi zvedá žaludek – a já se před nimi stahuji do svého světa a dělám to, co dělám. Nejsem součástí toho všeho a nikdy nebudu.

Praha konce sedmdesátých let byla krásná. Zažil jsem mnoho dobrodružství s bulharskými studenty, vypily se spousty vína a hovořilo do ranních hodin. Zaslíbená země to sice nebyla, ale moje láska k Praze rostla a stále ji miluji, i když se tolik změnila. Tohle město ke mně bylo vždy velmi laskavé.

Jak vlastně po těch letech koncertování a přejezdů mezi městy bojujete s ponorkovou nemocí?

Dívám se z okna.

hudební zápisník

Do záhrobí se jezdí na bicyklu

PAVEL KLUSÁK

Jak se dnes daří velké generaci amerických minimalistů? Philip Glass (1937), jak už bylo mnohokrát řečeno, se stal ornamentalistou, jeho hudba je většinou bohužel dekorativnější, než bychom od něj dřív čekali. Steve Reich (1936) se pohybuje na mnohem živější úrovni: filmová opera *Three Tales* (2003) o katastrofách 20. století patří mezi jeho klíčová díla, právě vydávané *Daniel Variations* nutno ještě pozorně proposlechnout.

Tanečnice, choreografka, skladatelka a filmařka Meredith Monková (1942) měla mezi minimalisty vždycky výjimečné postavení: to nejdůležitější u ní není repetitivnost, ale práce s lidským hlasem. Snad si uchovala pronikavost právě díky tomu, že je ve svém díle neustále tělesně přítomná zpěvem, vedením scénického ansámblu, pohyby svého těla. Monkovou pojí čtvrtstoletá vazba na ECM,

Meredith Monková. Foto z osobního archivu

producent Manfred Eicher jí pomáhá přeskovat hudbu z představení do média nahrávky. Žádné z nedávných alb (*Volcano Songs, Mercy*) se mi nezdá slabé, ale nová *Impermanence* (Nestálost) má nesmírnou sílu v detailech i celku. Tématem alba je umírání.

„La la la – last chance, last dance...“ *Poslední píseň* zpívala už na koncertě v Divadle Archa. Je to výčet všeho posledního – v životě, ale i ve zvyku lidské řeči: poslední odbočka, na poslední

chvilí, do posledního dechu... Její sólo u klavíru celou desku otvírá: pak už se zpívá většinou sborem, jako by přechod na onen svět byl záležitostí zalidněnou, ne osamělou. Když Monkové nedávno zemřela životní partnerka, s níž žila přes dvacet let, tvůrkyně se rozhodla přemítat o smrti, ztrátách našich milovaných a nestálosti ve scénickém projektu. Přijala pozvání do britského ústavu, kde pracovala s lidmi na konci života (jejich výroky znějí ve skladbě *Liminal*: „než odešel z domu, vždycky sáhl na zed“). Tady se začalo rodit představení, z nějž pramení hudba Nestálosti.

K jedinému klavíru přichází hrát společně osm lidí; postupně se vytratí, poslední zůstává sám. Obrazné i doslovné lapání dechu je přesný materiál pro Monkovou: aranžuje je pro vokální kvartet a basklarinet. Postupně začínáme chápat, že album je stavěné jako přechod, příběh o přemístění na druhý břeh. Je tu *Between Song*, pak *Passage* a *Slow Dissolve* (Pozvolné rozpívání). Napjaté plochy střídá radost, pevnost a energie: kostlivecká *Skeleton Lines* je plná pitvorného a maškarního výrazu. Hlasy ztichnou v předposlední fázi, nahradí je jen šum a rituální údery kovu. Závěrečný čistý, konejšivý sbor už nenapsala Meredith, ale její bytší partnerka, choreografka Mieke van Hoek. Dorazili jsme na druhou stranu.

Hladký zvuk klarinetů, marimby či vibrafonu tu zní v lehce chromatičtějších souzvucích, než jsme u Monkové zvyklí; sama mluví o tom, že ji povzbudila nedávná zkušenost s orchestrálním dílem a *Stringsongs* pro Kronos Quartet. Ale stejně jako u hlasů i v nástrojích chce občas křiknout, úpět a rozesmát se mimo ladění. Tady jí k tomu dobře slouží dráty v kole od bicyklu. Rozeznělé kolo projíždí celým představením (otukává je downtownský bubeník John Hollenbeck) a působí to, jako by bylo tajnou nezbytnou rekvizitou pro zdárný přechod do zázsví.

Hlas beze slov stojí kdesi před jazykem, před pevným významem slov. Monková ho už čtyřicet let používá, aby naznačila souvislosti různých světů. Staví vedle sebe středověkou divenkou a její horečné vize naší doby (*Book of Days*). V prázdných prostorách evokuje jejich někdejší obyvatele (*Ellis Island*), u hlavy postele stojí sen snícího (*Magic Frequencies*). Na novém albu zase propojila dva světy. I kdyby to při umírání bylo nakonec všechno úplně jinak, ten sugestivní obraz působí, jako by ho Meredith Monková tlumočila z konkrétní vize od důvěryhodných zdrojů.

Autor je hudební publicista.

Meredith Monk: Impermanence. ECM New Series / 2 HP Distribution; 2008.

Filmy a reklamy se příliš neliší

S Royem Anderssonem o klaunech a čistotě stylu

Jedním z hlavních hostů letošního Febiofestu byl švédský režisér Roy Andersson, jenž zde uváděl kompletní retrospektivu svých filmů, včetně loni dokončeného snímku *Ty, který žiješ*, uvedeného letos i do české distribuce v rámci Projektu 100.

ANTONÍN TESAŘ

Vaše poslední dva filmy se natáčely kompletně ve studiu, včetně exteriérových scén. Bylo to kvůli stylizaci obrazu, nebo v tom hraje nějakou roli kupříkladu rozpočet?

Ne, rozpočet určitě ne. Je mnohem dražší najmout si studio a vystavět scénu než natáčet venku. V plenéru ale nikdy nedosáhnete stejného výsledku, obraz nikdy nebude tak čistý. Myslím, že to byl Matisse, kdo řekl, „odstraňte z obrazu všechno, co není absolutně nezbytné“. Scény v mých filmech jsou proto v porovnání s realitou mnohem zhuštěnější. Kdybych ty záběry natočil v exteriérech a porovnal je s těmi, které jsou v mých filmech, bylo by jasné, proč je lepší točit ve studiu.

Většinu scén natáčíte v jediném statickém záběru. V jednom rozhovoru jste zmínil francouzského teoretika André Bazina, který také vyzdvihoval dlouhé záběry s výraznou hloubkou pole a tvrdil, že práce s mizanscénou je etičtější než montáž. Ovlivnily vás nějak tyto názory? Bazinovu knihu jsem přečetl až po natáčení *Giliapa* a došlo mi, že mluví o stejných věcech, o kterých jsem přemýšlel i já. Takže mě vlastně neovlivnil, ale když jsem ho četl, byl jsem také přesvědčen, že tohle je nejlepší, nejetičtější cesta.

Ve svých filmech pracujete s neherci. Protagonisté v mnoha scénách vašich nových snímků mají obličej naličené bílou barvou. Dá se říct, že pouhá přítomnost aktérů v obraze a jejich fyzický zjev jsou pro vás důležitější než herecký projev?

Ano, je to tak. Líčení souvisí s abstraktním, čistým stylem, o kterém jsem mluvil. Chtěl jsem potlačit odlišnost barevných odstínů pleti jednotlivých herců. Šlo mi o to ukázat aktéry jako individua, samozřejmě, ale zároveň coby lidské bytosti, podobně jako to bývá v kreslených vtipech. Je to stejné jako s klaunem s bílým obličejem, který je v manéži také sám jako jedinec, ale zároveň reprezentuje celé lidstvo.

Chtěl jste tedy, aby lidé ve vašich filmech vypadali klaunsky, směšně?

Ne. Ještě spíše než klauni mě inspirovalo japonské divadlo, které také využívá bílé masky. Když vidíte, jak hrají *Macbetha* nebo *Hamleta* v těchto maskách, působí to obrovsky silně.

Váš současný styl je silně ovlivněn prací na reklamách, které točíte od svého druhého filmu *Giliap*. Jak velkou svobodu máte při jejich tvorbě? Jednají s vámi zadavatelé spíše jako s profesionálem nebo jako s umělcem? Zadavatelé jsou samozřejmě velmi pragmatičtí, někdy dokonce cyničtí. Ale věří mi na

Roy Andersson. Foto Febiofest

základě mých předchozích úspěchů. Požadují věci, které daný výrobek co nejlépe prodají, ne umění. Ale když je umění schopné výrobek prodat, tak jsou spokojeni.

V roce 1981 jste založil nezávislou filmovou společnost Studio 24. V té době jste natáčel pouze reklamy. Uvažoval jste už tenkrát o tvorbě celovečerních filmů? Ano, to byl můj plán. Mezi *Giliapem* a *Písněmi* z druhého patra je mezera dlouhá dvacet pět let. V té době jsem čekal, že to bude tak dva, tři, maximálně pět let. Zároveň se mi ale líbila myšlenka založit si studio a natáčením reklam si vybrousit vlastní styl. Myslím si, že bez pomoci reklam bych nebyl z finančního hlediska schopen si tento styl vytvořit.

Vaše dva krátké filmy *Něco se stalo* a *Nádherný svět* vznikly jako zakázkové projekty. Pozoruhodný je zejména první z nich, který si objednal Švédský národní výbor pro zdraví a prosperitu jako spot informující veřejnost o nemoci AIDS. Výbor nakonec s výsledkem nebyl spokojen a zakázku odvolal. Očekával jste takovou reakci? Ten film jsem natáčel jako protest, protože jsem věděl, že jejich představa o tom, jak se

virus vyvinul, byla lživá. Chtěli švédské veřejnosti prezentovat velmi přihlouplou teorii, která je stále brána vážně, a to, že virus zmutoval v horkém a vlhkém podnebí v Africe, kde se zřejmě může stát a vyvinout cokoli. Bylo mi jasné, že se výbor bude snažit natáčení zastavit, ale chtěl jsem ten film dokončit dříve, než k tomu dojde.

Písně z druhého patra jsou po *Giliapovi* vaše první dílo, které nebylo provedeno na zakázku. Jak vznikl nápad film vytvořit a jak natáčení začalo?

Ohromně se mi líbila báseň od Caesara Valleja, která je ve filmu citována. Připadá mi velmi humanistická. Chtěl jsem natočit něco, co by se k ní nějak vztahovalo. Původně jsem plánoval vytvořit dokument o této básni, ale nakonec jsem se rozhodl raději pro fikci. Trvalo mi velmi dlouho, než jsem přesvědčil koproducenty, aby se na tomto projektu podíleli, zejména Švédský filmový institut neměl o film žádný zájem. Nakonec jsem získal nějaké finanční prostředky z reklam, za které jsem natočil prvních čtrnáct minut filmu, a ty jsem promítl švédským producentům a později na filmovém festivalu v Berlíně. Odtud se mi podařilo sehnat finance.

Děje vašich posledních dvou filmů se skládají z řetězce skečů. Chtěl jste se v těchto dílech vymezit vůči tradičnímu způsobu filmového vyprávění?

Ano, chtěl jsem se zbavit klasického filmového vyprávění, protože jsem z něj byl unavený. Všichni ostatní filmaři totiž vyprávějí lineární příběhy. Inspirovala mě k tomu literatura, zejména moderní román. Dá se říct, že ani Dostojevskij ve svých dílech nevypráví lineární děj. Jeho romány zachycují příběhy jako mozaiku.

Některé scény z *Písní z druhého patra* se podobají vašim reklamám na pojištění v tom, že v nich dochází k neočekávaným nehodám. Inspirovaly vás tyto reklamy při psaní scénáře?

Myslím si, že filmy a reklamy se od sebe příliš neliší. Samozřejmě až na jméno zboží uvedeného na konci. Reklamy i filmy předkládají příběhy o životě, o existenci. V reklamách můžete zobrazit i ty nejkrutější aspekty společnosti ve velmi nadsazené, ironické podobě, jako jsem to udělal ve svých spotech pro sociálnědemokratickou stranu.

Na webových stránkách filmu *Ty, který žiješ* jste uveřejnil prohlášení, v němž uvádíte citát převzatý z Eddy, staré sbírky islandských hrdinských písní, „člověk je potěšením člověka“. Později zde tento verš měníte do fráze „člověk je fascinací člověka“, což je podle vás základní filosofie snímku. Fascinací člověkem myslím také fascinaci jeho poměry. Například vztah člověka a místa, které obývá. Napsal jsem krátký esej o člověku a jeho pokoji, protože myslím, že místo vystihuje člověka mnohem více než například jeho obličej. Při pohledu na lidmi vytvořené budovy a objekty můžete vidět, když jste velmi pozorní, způsob, jakým místo vypovídá o vás a o člověku jako takovém.

Často zmiňujete poezii. Jak silně vás inspiruje?

Myslím, že poezie je vizualizovaný text. O románu se to dá říci také, ale řekl bych, že zvláště poezie má blízko k obrazu a zároveň předkládá velmi zhuštěné, čisté formule o věcech, které jsou důležité. Například slova „člověk je potěšením člověka“.

Roy Andersson (1943). *Nejdřív dítě zázračné, potom zlobivé, tak se vyvíjela nevšední kariéra tohoto švédského režiséra. Celovečerní debut Příběh lásky (1970) mu vynesl pověst skandinávského génia, zatímco následující Giliap (1975) způsobil rozruch a byl diváckým fiaskem. Andersson se po něm na 20 let odmlčel a točil jen reklamy, za něž sbíral ceny. K filmu se vrátil nejprve krátkými filmy Něco se stalo (1987) a Nádherný svět (1991), ironickým obrazem současného Švédska. Skutečným návratem však byly až celovečerní Písně z druhého patra (2000), jež získaly v Cannes cenu poroty. Jeho zatím poslední film Ty, který žiješ (2007) byl letos uveden do české distribuce v rámci Projektu 100.*

Vytvořit si svůj vlastní svět

S Josem Stellingem o áriích, týlu a důležitosti prostoru „mezi“

Hostem letošního Febiofestu byl i holandský režisér Jos Stelling, jehož poněkud podivínské filmy vytvářejí zcela osobitý vlastní svět, ve kterém si vystačí téměř beze slov. V rozhovoru však slovy naštěstí nešetřil a pro A2 dokonce vytvořil i kresbu o síle filmových „árií“.

KAMILA BOHÁČKOVÁ

Ve svých filmech téměř nepoužíváte slova, a pokud ano, znázorňují spíš nedorozumění. Proč nedůvěřujete slovům?

Já nekladu důraz na herce ani na postavy, mě zajímá prostor mezi herci. V tom prostoru „mezi“ je všechno. Takový je sám život, je plný protikladů – mezi ženou a mužem, minulostí a budoucností, životem a smrtí. V onom „mezi“ je vše podstatné, co mě na filmu zajímá. Moje kamera je také v „mezi“, nedělám ve filmech nikdy objektivní záběry. Když je třeba scéna, jak si dva lidé povídají, nikdy je nezabírám z odstupu, ale jsem vždy někde uprostřed. A to je i prostor, ve kterém se nachází publikum. Hodně lidí třeba říká, že má rádo určitou postavu z filmu. Myslím, že je to jinak, nemají rádi tu postavu, ale prostor, který vzniká mezi nimi a postavou. Postavy jsou pro mě spíš symboly – jako otec, matka... Nesnáším, když herci začnou postavy „hrát“.

To také nemám ráda, nevzniká nic navíc, jen hra...

Zkuste si to představit – teď spolu mluvíme, vy mě posloucháte a třeba máte kameru a celé to točíte. Kamera zabírá můj obličej a po chvíli sjede ke knoflíku u saka. To znamená, že neposloucháte a soustředíte se na něco úplně jiného. A to je další příběh, který vzniká. Když začnete pozorovat, co v situacích nechtěně a samovolně vzniká, máte nový druh umění. To je pro mě podstata filmu, jeho základ, prostor mezi. Největší filmoví herci vlastně vůbec „nehraří“ – třeba Greta Garbo. Kamera zabírala její tvář, tu tajemnost a neproniknutelnost, která je za ní. Čím víc se hraje, tím míň se jedná o film. Film vyjadřuje pocity kamerou, světlem, pohybem nebo hudbou. A tak se oklikou vracím k vaší první otázce: když pak v takovém filmu používáte slova, jako byste dělala něco podivného, vaše tajemné postavy začnou mluvit a něco se otevře. Nejlepší dialogy jsou proto lživé, se otěže to tajemství pořád musí někde zůstat. Navíc když ve filmu nejsou slova, lépe se díváte, sledujete detaily.

Přesto ale hercům musíte říkat, co mají podle scénáře dělat, co mají vyjadřovat. Nevzniká to samo od sebe, ale máte nějaký koncept, nějakou předem danou „hru“. Ano, ale hraní ve filmu se naprosto liší od hraní na divadle. To hraní, jak ho všichni známe, pochází z divadla. Herci dostanou dialogy, scénář, naučí se to a natočí se to. Ve filmu spolu pracuje skupina lidí, je to společná hra. Dobrého filmového herce scénář nezajímá, soustředí se na režiséra, důvěřuje mu, vznikne mezi nimi pouto – a to je základ filmařiny. Herec pak tuší, co bude v dalším záběru.

S mým oblíbeným hercem René Groothofem – Létající Holanďan, Duška – máme společný výraz „neck shot“, tedy záběr na týl. Vezměte si třeba scénu, v níž žena říká muži, že ho opouští. Slušelo by se zabrat nejprve ji a potom jeho výraz zklamání. V našich filmech mu ale kamera stojí za zády a dlouze zabírá jeho týl. René říká, že to je nejlepší filmové hraní, které ve filmu předvádí. Ten týl. O to totiž přesně jde: pohrávat si s náznaky. A dobrý filmový herec to chápe. On té hře rozumí.

Mluvíte o důležitosti prostoru mezi, ale vaše filmy se většinou odehrávají v uzavřených prostorech, jsou mírně klaustrofobní...

Abych byl upřímný, jsem sám tak trochu klaustrofobní. Rád používám jedno místo a jeden čas – třeba den nebo rok. Je to pak metafora života. Když je film ohraničený jedním dnem, je jasné, že takový může být i další den a další. Opakuje se to. Mám rád uzavřenost i v čase. Vlastně raději vyprávím v těchto kruzích, podobá se to spíš hudbě než nějakému vyprávění.

Hovořil jste o protikladech, mezi kterými vzniká to podstatné. Ve vašich filmech jsou často dvě postavy postavené do velkých protikladů – často je to muž a žena, v Iluzionistovi jsou zase dva bratři, jeden tak trochu Kain, druhý Ábel. Vlastně se ale může zdát, že to jsou dvě tváře postavy jen jedné... Přesně tak. Když mluvíme o prostoru mezi a chci představit jednoho člověka, potřebuju k tomu dva bratry nebo dva přátele. A už tu máte ten meziprostor. I když mluvíte o jednom člověku, musíte vytvořit nový druh prostoru. To nejsnazší, co si lze představit, je vyprávět příběh muže a ženy. Tam ani není potřeba nic vyprávět, ten příběh už tam je. A v tom je svoboda filmaře, v té hře.

Přesto se ve vašich filmech, co se týče vztahů mezi muži a ženami, objevuje stále stejné schéma. Muž je tak trochu outsider a voyeur, zatímco situaci řídí skoro vždy žena, často přímo femme fatale. Samozřejmě, během filmu se pak role mohou měnit, ale schéma zůstává... To je právě hra, o které mluvíme. Především ji hrají s publikem, například ve svých třech erotických povídkách – Čekárna, Benzínka a Pasáž. Diváci si koupili lístek, aby viděli erotický film. A první polovinu všech tří krátkých filmů se neděje vůbec nic – lidé na sebe jen koukají, jsou v čekárně nebo na benzínce a prohlížíjí se, kolem jezdí auta. A najednou, když už chtějí diváci odejít, se cosi stane. Ta hra s diváky je další prostor „mezi“.

Které filmy vás ovlivnily? Tipovala bych filmy s Charlie Chaplinem nebo Busterem Keatonem... Filmy pro mě nejsou inspirací, spíš život sám. Problém je, že nejlepší filmy svého života vidíte nejčastěji, když je vám 14 let. Souvisí to s vašimi zkušenostmi, tehdy je člověk velmi otevřený a citlivý. Každý člověk má svůj absolutní věk, ten může být u každého jiný. Já jsem v těch 14 letech bohužel viděl strašlivý film, o tom tady snad ani nemůžu mluvit, opravdu hrozný. No a dodneška jsem pořád ten čtrnáctiletý kluk.

Jos Stelling. Foto Febiofest

Filmy jste prý začal točit také velmi mladý. Co vás k tomu přivedlo?

V dospívání jsem strávil 9 let v církevním chlapeckém internátě, římskokatolickém. Každou neděli večer nám pouštěli film. Jediné ženy, které jsem tehdy viděl, byly ve filmu. Film byl oknem do světa, byl vším.

Možná proto mají vaše filmy příchut' voyeurismu...

Ano, ale to je zároveň princip filmu. Rád říkám, že film je vlastně pohyblivá klíčová díрка.

Sám vlastníte v Utrechtu několik kin, jedno bylo dokonce předělané z bývalé policejní stanice. Jak k tomu došlo? A jaké filmy promítáte?

To mám už od dob internátu – chci si v životě vytvořit svůj vlastní svět, abych byl nezávislý. Filmový byznys jsou jen peníze, oportunismus, nic. Můj materiální svět, to jsou kina, můj vnitřní svět, to jsou filmy. Promítám především evropské filmy nebo ty americké, co jako evropské vypadají. Starší i současné. Především ale autorské filmy, ty, které mají nějaký rukopis. Jsme ve věku televize a internetu a já si myslím, že lidé potřebují prostor, kde se budou potkávat. Proto tam pořádáme i literární čtení a další akce. Protože dnes je jinak člověk osamělý.

Vaše filmy ostatně hodně vypovídají o osamělosti...

Já se toho bojím. Jsem rád sám, ale osamělost, to je něco jiného. Smrt je sublimace osamění. Ale je to velká inspirace k životu.

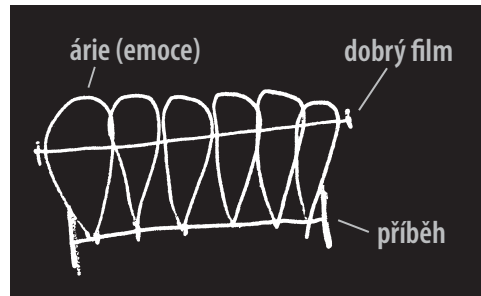
Jaké filmy máte rád?

Já ani nevím, je jich spousta. V tom se film podobá opeře. Nemám rád celé opery, ale líbí se mi árie. Stejně tak ve filmech mám rád některé jejich části.

Vaše filmy jsou řekněme hodně specifické, zvláštní. Ne všemu se v nich

dá „rozumět“. Je pro vás důležité s diváky nějak komunikovat?

Ano, ale ne jako jejich učitel. Já dávám filmem jen podnět k myšlení či cítění... Dobrý film je vaše osobní věc. Je přece tak těžké nerozumět všemu! Vedl jsem před lety krásný rozhovor s čínským režisérem Zhang Yimou a on mi vysvětloval podobnost mezi filmem a operou – obojí je pro široké, velké publikum. Příběhy však nejsou důležité, podstatné jsou árie. Nakreslil mi takové schéma, podívejte [viz obrázek]. Příběh je dole, film je vystavěn z emocí, to jsou ty obloučky. A dobrý film musí být ta čára nahoře, to nejlepší z emocí, ty árie. Vidíte, jsme zpátky na začátku, to jsou ty věci „mezi“.

Jos Stelling (1945). Holandský režisér, jenž začínal jako amatér. Do dějin moderní kinematografie se zapsal především snímkem beze slov Iluzionista (1983) o dvou bratrech, z nichž jeden je mentálně retardovaný a druhý je kouzelník. Bez mluvení se obešel také ve Výhybkáři (1986), metaforickém vztahu ženy a muže na opuštěné železniční zastávce, nebo v erotických povídkách Čekárna (1996), Benzínka (2000), Pasáž (2003). Zcela jinou polohu své tvorby ukázal v historické fresce Létající Holanďan (1995) a jeho zatím poslední snímek Duška (2007) má pro nás půvab v tom, že představuje neodbytnou návštěvu z východní Evropy.

Společnost pohlavní (ne)jasnosti

Žijeme v pohlavně neutrální společnosti, anebo na naší sexuální identitě záleží míra práv, která nám je přiznávána? Dokážeme všechny ty, které si kódujeme jako „divné“, brát vážně a jako nám rovné? Anebo povrch formálních práv jen zastírá přetrvávající diskriminaci odlišných?

MARTIN FAJEJTA

„Tak nám uzákonili registrované partnerství, pane Hromado!“ chtělo se zvolat někdy na jaře 2006. A Jiří Hromada se rozhodl ukončit činnost Gay iniciativy, které šéfoval. „Prakticky všechny naše záměry se podařilo v této zemi prosadit,“ řekl. „Dosáhli jsme zrovnoprávnění gay a lesbické minority a změnili myšlení společnosti.“

I když se mluví o dalších právech gayů a leseb, jako je adopce dětí (kterou nový zákon registrovaným pářům výslovně zapovídá), většina registrovaných párů o takovou možnost ani nestojí. Je tedy vše v pořádku? Došlo ke zrovnoprávnění sexuálních menšin v ČR? Vezme-li v potaz další menšinu, transsexuální, která má již od šedesátých let 20. století právo na bezplatnou operaci pohlavních orgánů, dalo by se říci, že ano. A po právní stránce bychom až na tu patálii s adopcemi měli pravdu.

Právo ovšem není jen otázka deklarací a zákonů. Vedle formální diskriminace existuje i diskriminace neformální, diskriminace, kterou přináší každodenní život a na které se podílejí mnozí z nás, ať již vědomě nebo ne.

Takoví divní...

Už slovo *queer* mnohé napoví. V původním významu znamená „divný“, ale také „pochybný“ a „podezřelý“ a bylo používáno jako nadávka homosexuálům. Později se tohoto slova zmocnilo gay hnutí a přivlastnilo si ho do té míry, že dnes existuje v akademickém prostředí queer teorie, která se zabývá všemi možnými netradičními formami sexuality a pohlavně-genderových vyjádření. Ač byl pojem queer zneutralizován skrze důmyslnou strategii „ukradni druhým jejich nadávku a začni se s ní hrdě pojmenovávat“, ne všichni se s tímto termínem ztotožňují. Pochybnost, podivnost a podezřelost úplně nevymizely.

Homosexualita, transsexualita, genderová a pohlavní nejednoznačnost a/nebo dvojznačnost nejsou běžnou součástí života majority. Jaksi se nehodí, aby se na veřejnosti dva muži líbali. Koho z rodičů by napadlo, že by za nimi jednou mohla přijít jejich dcera a představit jim svou novou partnerku? A pak ještě přivedla jakéhosi mládence: „Budete dědeček a babička, Jirka mi daruje sperma!“ Pozdravíme jakoby nic kolegyni, která, když jsme se potkali naposledy, byla ještě kolega? A svěřili bychom takovým lidem výchovu svých dětí? Zvolili bychom je do parlamentu? Proč jsem vlastně ještě neslyšel o českém politikovi, který by veřejně prohlásil, že je queer? Nebo takoví v české politice nejsou? A proč? „Protože to není normální,“ slyším říkat kohosi uvnitř sebe s důrazem na poslední slovo.

Dokážeme si vůbec vážít lásky dvou lidí stejného pohlaví? A je pro nás dost romantická? Dokážeme ji někomu závidět? Jsme schopni respektovat člověka, který se rozhodl změnit své pohlaví? Tedy pohlavím si byl jistý, ale potřeboval kvůli tomu změnit své pohlavní orgány. Dochází nám, jakou vnitřní sílu v sobě nese člověk, který není tak úplně mužského ani ženského pohlaví a už se tak narodil? S jakými problémy se musí dnes a denně vypořádávat, protože s jeho existencí prostě nikdo nepočítá?

Rovná práva jsou jednou věcí, ale to, jak queer jedince přijímá společnost, je věc druhá. Queer se v české společnosti stále musí cítit jako cizinec, který aby bez přestání vysvětloval, co je zač a jestli mu stojí za to být takový, jaký je. „Vždyť to přece není takový problém,

být normální. Zamysli se nad sebou! Musíš to dávat pořád najevo?“ A možná nikdo nic podobného neřekne, ale co když si to všichni myslí? A tak je lepší mlčet a neupozorňovat na sebe.

Jen si vezmeme problém s coming-outem. Co je na tom tak těžkého, říci, že jsem holt trochu jiný, než jste čekali? Mně, řadovému heterosexuálovi, také nikdo nenadává za má měřítko atraktivitu. Mně se také někdo líbí a někdo ne.

No a někdo chce být maskulinnější než druhý a někdo zase femininnější. Je spousta žen, které se nemalují, nechodí v minisukni a rády poklábosí u piva. A nikomu to nevadí. Tak proč je problém, když ta žena nemá vaginu, ale penis? Anebo vaginu už má, ale dříve měla penis. Proč tak lpíme na tom, abychom přesně znali pohlaví druhého? Stejně většinu lidí, se kterými se setkáváme, nikdy neuvidíme nahé. A i kdybychom je viděli, plynulo by z toho pro nás něco podstatného? Proč je pohlaví tak důležité? Copak jsme všichni zajatci sexu a druhé vnímáme jen na základě toho, jestli se s nimi můžeme (čti chceme) vyspat?

Pohlavní podvodníci

„Odstraňme pohlaví a zničíme tu vábivou, jemně lechtivou hru, která mezi pohlavími odedávna panuje,“ říkají někteří. „Odstraňme pohlaví a svět už nebude tak zajímavý a různorodý jako dříve!“ Ale přitom lpí na jasné rozlišitelnosti pohlaví a sexuálních preferencí. Chtějí mít život nalajnovaný, aby se náhodou nespletli. Nestojí o vábivou, jemně lechtivou hru; chtějí mít jasno, koho mají a mohou svádět. Copak by mnohem vábívější a lechtivější nebyla hra, kde skutečně nevíme, koho svádíme? Kde může svádět každý každého, což vůbec neznamená, že každý s každým skončí v posteli? Kde nás druhý okouzlí svou jedinečností, zvláštností, nezařaditelností?

Zatím žijeme ve společnosti, která dává mnohým najevo, že se za svou jedinečnost, zvláštnost a nezařaditelnost mají stydět. Přitom co je vlastně zvláštního na tom být gayem? Já nevím. Jsou přece lidé, kteří se vymykají mnohem více. Třeba geniální hudební skladatel. Ano, řeknete si, skladatelský génius je nám užitečný, ale v čem je užitečný gay? Ne každý je sice přesvědčen o užitečnosti géníů atonální hudby, ale o to tady nejde. Proč by zrovna pro mne nebo pro kohokoli z nás musel být druhý „užitečný“, abychom mu neznepříjemňovali život?

Queer má zůstat skryt. Běžná strategie by se dala vyjádřit slovy: „My se nebudeme ptát, ty o tom nebudeš mluvit.“ Queer nemá v tomto smyslu právo na sebeurčení v rámci veřejného prostoru. „V soukromí ať si dělá, co chce, ale na veřejnosti ať se chová slušně. Kdo se na to má dívat!“ I prosté objetí a cudný polibek dvou mužů může vyvolat reakce typu „Co to děláte, nevidíte, že tady jsou děti?!“. Ano, heterosexualita má monopol na slušné chování ve veřejném prostoru.

A zkuste se jako muž prezentovat na veřejnosti žensky. Vyzrazit si v sukni, nalíčit se. Možná po běžné dopravní kontrole skončíte na policejní služebně, jak se to skutečně stalo jednomu českému transsexuálovi. Byl těsně před operací a na lékařské doporučení se již na veřejnosti prezentoval plně žensky, aby věděl, zač je toho loket. Ale máte-li vřidičském průkazu zapsáno mužské pohlaví

a na sobě sukni, tak jste nejspíš podvodník, který chce ošálit orgány (v tomto případě policejní) a jako takového je třeba vás zatknout.

Ano, jste pohlavní podvodník, tak vás společnost vnímá a za to by měly následovat sankce. Ale proč? Když se bude otec chovat ke svým dětem na veřejnosti mateřsky, také ho zatknete? Žijeme ve společnosti, kde může být člověk diskriminován i za to, že si na sebe vzal běžnou konfekci. A pak že neexistuje módní policie! Dokonce chodí v uniformě policie české.

Transsexuál musí bojovat i za právo na oslovení a jméno. Kolik lidí odmítá přijmout změnu jeho anatomického pohlaví, odmítá změnit gramatický rod zájmen, kterými jej popisuje, vzpírá se základní lidské slušnosti nepojmenovávat druhé tak, jak se jim to nelíbí. A transsexuál to ví, a tak raději mění celé své sociální prostředí. Právo na operativní změnu anatomického pohlaví má, ale často si musí hledat nové zaměstnání a bydlení, protože v těch původních o něj už nestojí a/nebo mu dávají najevo, že už jej nemohou brát vážně. A někdy přichází i o rodinu, protože „všechny tak strašně zklamal“.

„Ohrožení“ heterosexuálové

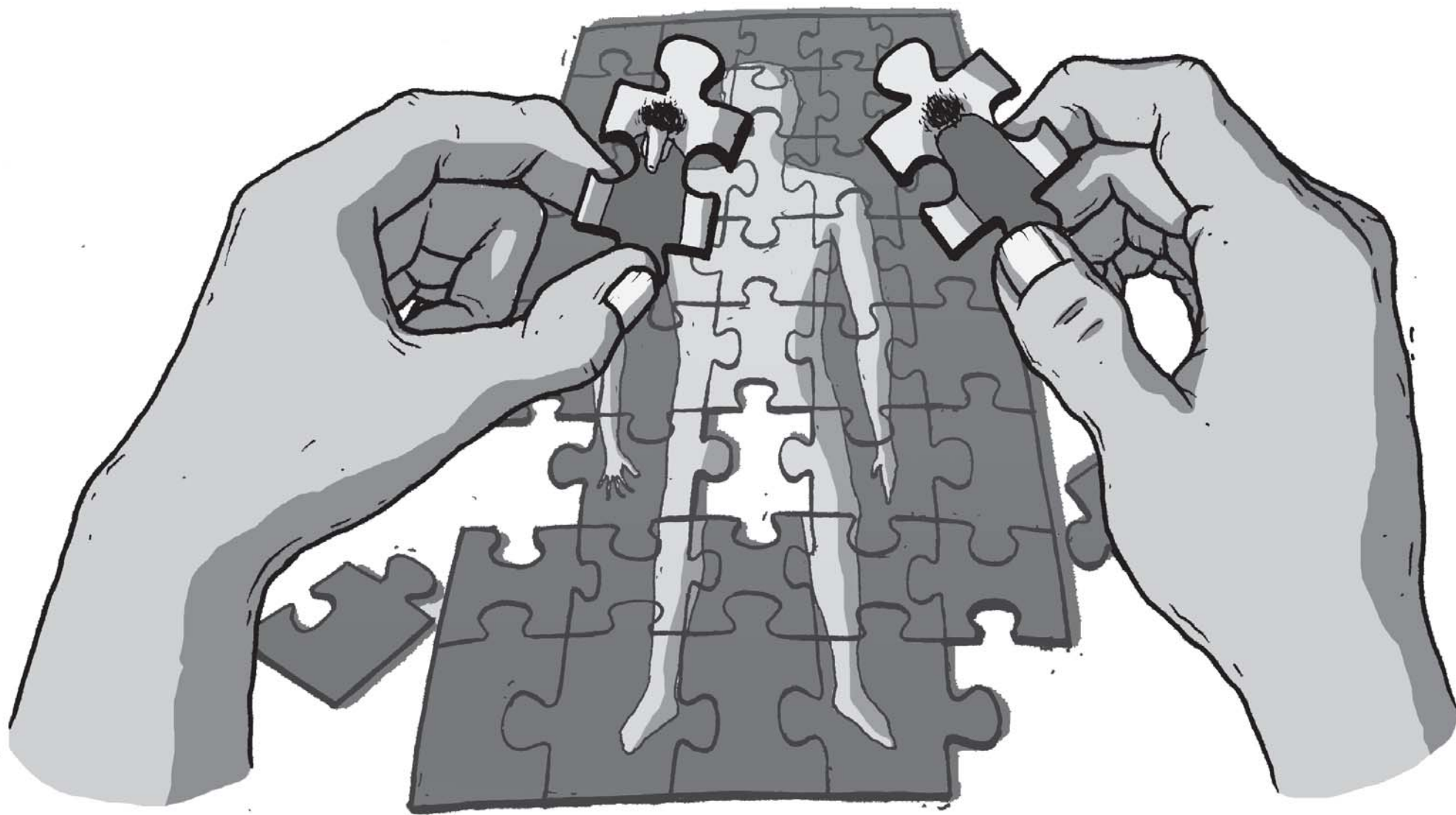
Všichni jsme povinni prezentovat se v tom pohlaví, ve kterém jsme se narodili. A být heterosexuální. Také se tomu říká heterosexuální privilegium. Okolí předpokládá, že jste heterosexuální, a podle toho se k vám chová. Celý veřejný prostor je konstruován tak, že v něm jsou jiné než heterosexuální projevy potlačovány. Ano, jsou tu gaybary, ale to je de facto soukromá záležitost gayů. V běžném klubu mají kluci balit holky a ne jinak.

Heterosexualita je výchozím, defaultním nastavením. Již slyším ty námitky: „A to má snad být výchozí homosexualita?“ Jistěže ne, proč by vůbec mělo v tomto smyslu existovat nějaké nastavení? Není veřejný prostor veřejný i tím, že do něj má každý právo vstoupit a naplňovat ho vlastním obsahem? Ale queerové jsou z veřejnosti vytlačováni. „Nejsme na ně zvědaví, TO ať si dělají doma a neotravují nás tím.“ A co je to TO? Veřejná soulož? Ne, jen se dva kluci vzali za ruku a zamilované se na sebe dívají. Jejich blažený, a jak už to u zamilovaných bývá, mírně připitomělý úsměv ohrožuje snad celou civilizaci. A hlavně rodinu, teď se nesměle políbili a patrně se rozpadla další rodina.

Někdy to vypadá, jako by těmi nejslabšími byli právě heterosexuálové. A proto si vyžadují takovou ochranu. Jako by tlupy homosexuálů a transsexuálů drancovaly naši zem. Ano, naši, protože jejich není. Ale není problém v tom, že si heterosexuálové přivlastňují něco, co zdaleka nepatří jen jim? Je to vlastně rasismus: já na základě toho, jakým jsem se narodil, mám na něco právo, ty na základě toho, jakým ses narodil, na to právo nemáš. Nikdo z nás sice nemohl ovlivnit, jakými jsme se narodili, ale tím se nic nemění. Když jsi chlap, tak nejsi ženská a máš rád ženský, jak je to prostě! To, že minimálně fakt, jak vypadá muž a žena, je dán sociálními a kulturními očekáváními, nás nezajímá. Prostě chlapi se nemalují a basta! A ženský se holí a basta!

Všimli jste si, že jedním z hlavních rozdílů mezi současným mužem a ženou je, že muži se holit nemusí a ženy ano? A teď nemluvíme

Pomíchané chromozomy a heterosexuální rasismus

Ilustrace Jaromír Plachý, 2008

jen o podpaždí a nohách. Představte si ženu, které raší vous. Prostě ji tak příroda vybavila. Mohla by s tím vousem žít? V kolika zaměstnáních by byla odmítnuta? Kolik lidí by se jí vskrytu nebo otevřeně vysmálo? Kdo by si neřukal na čelo a nepochyboval o její normalitě? Ano, žena, které rostou vousy a ona si je neholí, bude s největší pravděpodobností považována za psychicky nemocnou. Proč ale? Já se také holím jen jednou týdně, a to ani ne do hladka, jen to tak zkracuji. Proč já můžu a ona ne?

Definice skalpelem

Dobrá, možná vidím problém tam, kde není; má-li žena to „šťěstí“, že jí rostou vousy, může se denně holit, jako spousta mužů. Sice bych mohl polemizovat o míře volby, když je pro muže holení povětšinou akt svobodné vůle, ale nechť. Jenže co lidé, kteří už od narození vykazují znaky obou pohlaví? Narodili se s natolik smíšenými genitáliemi, že někdy ani nešlo vizuálně určit, jestli převažovaly mužské nebo ženské znaky. Nebo navenek vypadají jako ženy, ale uvnitř mají mužské orgány. Mají různé pomíchané chromozomy a tvorbu hormonů, takže se jejich mužská těla postupně feminizují, nebo ženská maskulinizují. Jde o nebohé hříčky přírody? Zrůdy a monstra? Nebo jen o jedince mezipohlavní, intersexuální? Slušnost mi velí volit slovo neutrální, proto volím *intersexuál* (a vyhýbám se slovu hermafrodit, které může působit jako nadávka).

Okolo těchto lidí se již dávno rozhostilo tajemství. Jako by neexistovali. Tají svou existenci, protože jsou pro společnost nepochopitelní. Jejich život je již dopředu vnímán

jako smutný, nenaplněný a neplnohodnotný, ne-li tragický. Veřejně se o nich nemluví, i oni sami mlčí. Kdo by také měl potřebu chlubit se svou „obludností“? Intersexuálním dětem i jejich rodičům je vštěpováno, aby neriskovali a nikomu o ničem neříkali, ani přátelům. Žijí v tichosti a hanbě.

Ano, mnohdy je jejich stav spojen s vážnými zdravotními riziky, přesto chodí „pod nůž“ i tam, kde rizika nehrozí. Ač nejisté genitálie nejsou chorobou, musí být operovány. Lékaři operaci chápou jako svou povinnost, rodiče dotčených dětí se jí dovolávají a ptají se, zač je osud tak trestá.

Přitom jde o zákroky prováděné na dětech v době, kdy o své pohlavní a sexuální identitě ani netuší. Ale společnost musí mít pohlavně jasno. Musíme vědět, jestli jde o chlapečka nebo holčičku. Jestli dítě oblékat do modré nebo do růžové. Nevíme, jak bychom se měli chovat k dítěti, které nemá jedno ze dvou pohlaví. A proto mu nějaké pohlaví musíme vyrobit. Pro náš klid, pro naši jistotu.

Jedinci rozřežeme ze sociálních důvodů tělo, aniž by nám vůbec mohl dát informovaný souhlas. A občas to nevyjde a člověka obereme o sexuální vzrušivost nebo dokonce plodnost, neboť mu odstraníme funkční orgán. Třeba proto, že jsme mu odstranili falus, protože jsme si jej nadeřovali jako hypertrofovaný klitoris. A z intersexuála uděláme ještě transsexuála, aby toho neměl málo. Nu což, na operace je stejně už zvyklý. Nebo v trochu vyšším věku nasazujeme silnou hormonální terapii, aby se tělo vyvíjelo „normálně“ (tedy jinak, než jak je nastaveno). A znovu mnohdy bez informovaného

souhlasu a aniž by taková míra terapie byla nutná kvůli zdravotnímu ohrožení.

Nechci kritizovat ty zákroky, které jsou skutečně nutné pro život jedince, ani lékaře, kteří je provádějí. Problém je ve společnosti, člověk nemá nárok na důstojný život, když nepůsobí dostatečně mužsky nebo žensky. Jedinec s chromozomy XXY, který se narodil jako chlapec, ale postupně se jeho tělo feminizuje, není brán dostatečně vážně. Není se čemu divit, když na terapii přistupuje dobrovolně. Nelze lékaře odsuzovat za to, že chtějí tomuto jedinci pomoci.

Problém je v celé společnosti, která mu nepřiznává právo na smysluplný život a nutí jej brát pravidelné dávky testosteronu.

„Velký význam má sociální efekt u chlapců – ‚zmužní‘ a lépe zapadají mezi vrstevníky, zvýší se jim sebevědomí a lépe fungují v interpersonálních vztazích, což je stejně důležité jako případný fyzický dopad léčby,“ praví se ve Wikipedii. A text pokračuje: „Možné vedlejší efekty jsou vzácné, např. zhoršení akné, poněkud rapidní sexuální vývoj, zhoršená agresivita.“ Ano, maskulinita je spojena s agresivitou a rapidní sexualitou, ne s nedostatečným ochlupením a zvětšenými prsy. Ale pokud by tomu tak *kulturně* nebylo, podávání testosteronů by ztratilo smysl.

Čeho se bát?

„Přestal jsem být sám sebou,“ vzpomíná na doby, kdy pobíral testosteron, Michael Noble ve své zpovědi zveřejněné na webových stránkách Britské intersexuální asociace (UKIA). Nakonec terapii ukončil, protože se z něj ve vlastních očích stal hrubián

pohlčený sexualitou. Lékaři mu sice tvrdili, že jeho život bude bez pravidelných dávek hormonů „bezpečný“, že „nikdy nedosáhne svého potenciálu, nebude si moci sám sebe vážit“. A on se přes své negativní zkušenosti s bráním testosteronu roky bál terapii ukončit, aby se z něj „znovu nestala zrůda, která nemá žádnou cenu, ani smysluplné místo ve společnosti“. Přitom před terapií komplexy netrpěl, ty v něm vytvořili až lékaři. „Má dosavadní sebeúcta byla zřejmě lichá, neboť jsem ji měl mimo předdefinované paradigma skutečného mužství.“

Ano, queer lidé nejsou skuteční muži ani skutečné ženy, jak si je většina společnosti představuje. Mohou být ale obojím, nebo také ničím z toho anebo skutečnými muži, kteří mají pod trenkami vaginu, či pravými ženami s penisem. Proč ne? Proč by se jimi měla společnost cítit ohrožena? Proč by nemohli mít stejná práva jako většina? Na ulici se políbit nebo si vzít na nákup sukni. Proč je pro nás tak důležité, kdo je eroticky přitahuje, jak vypadají nazí a jestli mají „všechno v pořádku“? Proč musíme mít tak striktně jasno, kdo je muž a kdo žena? Ano, přiznávám, i já chci mít většinou jasno, ale to neznamená, že to tak musí být.

Autor je sociolog a vysokoškolský učitel.

Neonáckové v tísní

Kampaň plná stereotypů

Jsou hloupí, nepřizpůsobiví, nezvladatelně agresivní. Patrně mají sklony k homosexualitě. Vlastně ani nemá smysl mluvit o nich jako o lidech, je třeba zařadit je někam na úroveň psů. – Jde snad o popis nějaké xenofobní kampaně zaměřené na prosazení stereotypního obrazu určité skupiny obyvatel? Ale vůbec ne, řeč je o nové protinacistické kampani Člověka v tísní.

ONDŘEJ SLAČÁLEK

Z kampaně *Neonáček – chcete ho?*, která údajně stála dva miliony, byly zatím zveřejněny tři videospoty: dvě scénky ve stylu pořadu *Chcete mě?*, nabízející místo čtyřnohých mazlíčků neonacisty, a jeden videoklip k písni Jana Budaře *Brožurka*. Zatím si je můžete stáhnout na YouTube, v plánu je ovšem mučit s nimi diváky kin a jedná se dokonce o uvedení v televizi. Mezi klipy jsou kvalitativní rozdíly. Budařova píseň má aspoň nějakou úroveň a její text se snaží zachytit obsah neonacistické ideologie (nesnášenlivost) i její formu (moudra z brožurky). Zbylé dvě scénky jsou na úrovni humoru Zuzany Bubílkové nebo Zdeňka Trošky. V obou případech ale mají klipy stejný záměr: neonacisty zesměšnit. Jakými to dělají prostředky a v jakém světle neonacisty ukazují?

Dvojí funkce zdobnělin

Ve dvou klipech na motivy pořadu *Chcete mě?* byl nástrojem zesměšnění paternalismus. Neonacisté zde byli představeni jako chovanci psychiatrické kliniky nebo něčeho podobného, objevovaly se zde ale i přímé odkazy k původnímu pořadu, a tedy k tomu, že se jedná o psy. Jejich pozici určovalo už to, že jsou někým „nabízeni“ jako někdo, kdo potřebuje „pána“ – jejich pozice tedy byla určena i místem v hierarchickém vztahu. Dověšením byl hierarchický vztah mezi neonacistou a paní, která jej nabízela – ona mu tykala a mluvila na něj ve zdobnělinách, on nepřiliš chápavě plnil její příkazy (v případě neonacisty pojmenovaného Kubík) nebo se bouřil a skončil v kleci (neonacista Daníček).

Zdobnělinami se hemží i píseň Jana Budaře; zdá se však, že jejich smysl je v tomto případě jiný. V kombinaci se scénami kolektivního svlékání a mužného družení jsou tyto zdobněliny nástrojem, který má naznačit, že za „mužným přátelstvím“ neonacistů se ve skutečnosti skrývá homosexualita. Není to moc originální – podobným způsobem psal o neonacitech už Jiří X. Doležal, s poukazem na totéž likvidoval Hitler vedení SA. Především tím ale odpůrci neonacistů přejímají jejich vlastní přístup. Špatné by přece na neonacitech nebylo, pokud by se skutečně jednalo o homosexuály. Špatné na neonacitech je to, že proti homosexuálům agresivně vystupují, že šíří homofobní předsudky a stereotypy. Je trochu paradox, že tyto

předsudky a stereotypy teď spolu s nimi šíří kampaň, která je zaměřena proti nim.

Okraje jsou fuj

Dalším tématem, byť příznačně okrajovým, je vytlačení neonacistů na okraj: „Míla má doma Adolfa ve zlatém rámečku/ s malým knírkem, jak má být/ koupil ho za městem v utajovaném krámečku/ a teď s ním bude tajně žít,“ zpívá Jan Budař. To tedy musejí být blbci – vždyť jejich zboží je až někde za městem a musejí se s ním skrývat. Přece to není normální, zejména v době, kdy se vším možným i nemožným zbožím přetékají regály, ulice měst jsou plné obchodů, které dělají všechno jiné, než aby se utajovaly, a veškerý veřejný prostor je zaplaven reklamou. Jenže posmívat se neonacistům za fakt, že jsou vytlačeni za okraj, je poněkud krátkozraké. Z českých dějin 20. století známe mnoho ještě okrajovějších iniciativ, které byly ve skutečnosti velmi účtyhodné. Samizdaty za minulého režimu nebo ilegální tiskoviny za druhé světové války nešlo koupit dokonce ani „za městem v utajovaném krámečku“, přesto šlo o mnohem účtyhodnější texty než ty, které se tehdy vydávaly oficiálně. To jistě pro neonacistické texty a ikonografii neplatí, posmívat se jim ovšem za jejich periferní status znamená pokládat tento periferní status za něco, co je hodno výsměchu. V mnoha případech to je spíše něco, co je hodno úcty.

To souvisí se subkulturou identifikací neonacistů, která je obzvlášť trapným aspektem celé kampaně. Rovnice neonacista = skinhead už dávno neplatí, ti nejbezpečnější neonacisté už dávno nemají se skinheadskou módou nic společného, ba naopak se od ní štítlivě distancovali. Kořeny hnutí skinheads jsou přitom antirasistické, jednalo se o módu inspirovanou přestěhovalci z Jamajky. Právě antirasistickou podo-

bu skinheadství zdůrazňuje řada mladých lidí, která se se skinheadskou kulturou ztotožňuje a přitom jasně vystupuje proti neonacismu. Kampaň, která propagandisticky fixuje stereotyp o neonacistovi jako o skinheadovi, tak pomáhá zneviditelnovat skutečně nebezpečné neonacisty a naopak vytváří falešný obrázek o mnoha nefašistických či dokonce antifašistických stoupencích skinheadské kultury.

Fungování a funkce propagandy

Historický nacismus neblaze proslul především proto, že dovedl až do drastického konce („konečného řešení“) vnímání lidí na základě stereotypů, na základě nesnášenlivosti a představ, že někteří jsou nadřazení jiným. Nacismus je vrcholem přístupu, který se snaží představovat jiné lidi jako jaksi nedostatečné a dělat z nich tu bláznů, tu děti, tu psy. Současní neonacisté jsou jistě nepřijatelní – právě proto, že obnovují tuto vlastnost nacismu a uplatňují ji v pouličních bojůvkách. Jenže čelit neonacistům tím, že proti nim rozehráme propagandistický stereotyp, který dělá *podlidí* z nich samotných – takový způsob antifašismu zdá se mi být poněkud nešťastným.

Zdá se zkrátka, jako kdyby hlavním ideologickým účelem takové kampaně bylo vytěsnění – snaha ukázat, že neonacisté jsou něčím doko-nale cizím, něčím, co s námi a naší společností nemá nic společného – jako kdyby nacismus nevzešel z významné moderní evropské země a jako kdyby dnešní neonacisté nevycházeli ze stejné společnosti jako my. Jinými slovy, je to snaha nevidět vlastní problémy, očistit vlastní svědomí vytvořením propagandistického obrazu Jiného. Je to snaha nevidět, že nacisté nejsou zrůdy ani Marťani, ale lidé – a že nebudeme-li si dávat pozor na vlastní jednání, není nikde psáno, že se jim nemůžeme podobat.

přešlap

Reformace a média

Četl jsem už na titulní straně deníku o společné mši sloužené křesťany, muslimy a buddhisty. V televizi jsem slyšel o rabínovi, jenž sloužil mši. A v rádiu o muslimech opouštějících mešitu po svatém přijímání. Kdo by se rozhodl vést si archiv podobných kiksů, měl by ho brzo obsáhlý. Archiv si nevedu, tak jen příklad nejčerstvější z Aktuálně.cz: „Další návrat do politiky plánuje známý evangelický duchovní a písničkář Svatopluk Karásek. V podzimních volbách do Senátu se pokusí uspět ve volebním obvodu Lounsko a Rakovnícko. (...) Známy kněz už zná většinu jmen svých největších soupeřů.“ Ano, velmi mnohým novinářům může být celá reformace ukradená. Jak to evangelíkům vadí? Jeden z Karáskových kolegů z českobratrské církve mi napsal: „V tomto hodně bezvěreckém, leč ještě více pověrečném či pověřivém národě mně toho již moc nevadí. To nerozlišování je ovšem velmi chybné. Jeden z důležitých reformačních principů je všeobecné kněžství. To bylo mocným impulsem české reformace.“ A jiný, Tomáš Trusina: „Mně to vadí z několika důvodů: kněz je – teologicky a biblicky vzato – výlučná zástupná, resp. prostředkující funkce mezi ‚božím lidem‘ a ‚bohem‘. Je nutná tam, kde se bohoslužba chápe především jako ‚služba božstvu‘, a proto je v jejím středu oběť... Zkrátka, označení ‚kněz‘ a ‚mše‘ strpím, není-li vyhnutí (v osobním rozhovoru s ohledem na situaci partnera), každopádně mne zařazuje někam, kam nepatřím, a kde se ani docela osobně necítím ‚dobře‘.“ A Jan Šimsa: „Řadě lidí, zvláště starších, to vadí. Pro tyto ‚staroprotestanty‘ je zásadní věc, že evangelický farář není kněz, který obětuje za lid, ale je jeden z lidu. Podobně mše je slovo, které označuje bohoslužbu s ‚proměňováním‘, a vskutku se o to vedl zápas za reformace. Mně osobně to nikdy nevadilo, asi také proto, že jako latiník jsem věděl, že to slovo vzniklo z výrazu lte, missa est, tj. že prostí věřící mohou odejít a zůstanou jen kádroví, kteří se zúčastní svátosti. V zásadě to však není dobré a jsou ovšem i lidé přecitlivělí na singulár ‚bohoslužba‘, tj. služba Bohu. Pro protestanta jde o ‚bohoslužbu‘, popřípadě ‚službu boží‘, tj. Bůh jimi slouží nám lidem.“ Upřesnění od tří moudrých evangelických farářů snad stačí. Ono nerozlišování, dodejme, se samozřejmě může dotýkat stejně i křesťanů, kteří reformaci odmítli a mají k tomu zase své důvody. Asi nemá cenu hořekovat, jak daleko jsme se vzdálili dosti základním pojmům evropské kultury. Ale třeba by šlo něco dělat. Chytrým novinářům by mohlo stačit, kdyby libovolného duchovního požádali o hodinový výklad. Pak by si aspoň ty nejzákladnější pojmy už nepletli, tak jako si nemyslí, že máme 487 a půl poslance nebo že hokej se hraje na poločasy.

Václav Burian

3x3

Norén Fosse Saalbachová

V nakladatelství Elg právě vychází **antologie severského dramatu**. Devět her od nejpozoruhodnějších skandinávských dramatiků, držitelů Severské ceny za drama.

Tři svazky v pevném pouzdrě.

Objednávejte na www.webpark.cz/elg

Co nás stojí nízké ceny

Nákupní řetězce a životní prostředí

Evropský parlament apeluje na Evropskou komisi, aby všestranně prošetřila praktiky nákupních řetězců. Celkem 439 europoslanců a europoslankyň odsuzuje chování řetězců provozujících velkoplošné prodejny. Důvodem je stlačování výkupních cen zboží, zhoršující se podmínky pro zaměstnance a zaměstnankyně a také negativní vliv na životní prostředí.

JIŘÍ KOŽELOUH

Aktuální deklarace Evropského parlamentu, jež vyzývá ke kontrole obchodních řetězců, není závazná, a je tedy otázka, jak s ní naloží Evropská komise. Jedno je však jisté už nyní – v České republice bychom si měli přát, aby se Evropská komise pustila do práce a přišla s co nejkonkrétnějšími návrhy na regulaci expanze i obchodního chování nákupních řetězců. Odsuzované praktiky se totiž našeho státu týkají v celém svém rozsahu a zároveň u nás ztroskotávají vnitřní snahy o nápravu tohoto stavu.

Jak se nakupuje v České republice

Maloobchodní síť v České republice prochází od devadesátých let 20. století bouřlivým rozvojem, který se vyznačuje zejména rychlým nástupem supermarketů (Albert), diskontních prodejen (Plus, Penny, Lidl apod.), hypermarketů (Globus, Tesco apod.) a dalších forem tzv. velkoplošného maloobchodu (tedy prodejen nad 400 m² prodejní plochy). Ve všeobecném nadšení provozovatelů a zákazníků nebylo slyšet ojedinělé hlasy upozorňující na problémy, které neregulovaný rozvoj velkoplošného maloobchodu přináší. Dnes již existuje celá řada prací a článků, které reflektují problematiku zneužívání ekonomické převahy nákupních řetězců

nad jejich dodavateli, neetické i nezákonné nakládání se zaměstnanci a zaměstnankyněmi, klamavou reklamou a poškozování práv spotřebitele. Soustředme se proto nyní na poslední problém uváděný zmíněnou deklarací Evropského parlamentu – negativní vliv nákupních řetězců na životní prostředí. Na otázku vlivu expanze velkoplošného maloobchodu na životní prostředí se zaměřil právě dokončený výzkum občanského sdružení NESEHNUTÍ, které se problematikou nákupních řetězců dlouhodobě zabývá. Výzkum zhodnotil záměry nových velkoplošných nákupních zařízení, která byla naplánována v České republice v roce 2007. Celkem se můžeme těšit na 14 supermarketů, 10 hypermarketů, 12 hobby marketů, 5 specializovaných velkoprodejen (nábytek, elektro apod.), 77 diskontních prodejen, 50 nákupních center (zařízení s oddělenými menšími plochami v jedné budově). Většina záměrů se chystá do měst s počtem obyvatel od 20 do 50 tisíc osob. Nové, ale přesto důvěrně známé prodejny tak opět nalákají barevnými reklamami. Za to požadují od zákazníků jen trochu peněz, trochu času a od nás všech jen další kousek krajiny či nějakou tu toleranci ke zvýšení dopravní zátěže.

Kolik stromů dáme za levné máslo

Celkově k nakupování naplánovanému v roce 2007 budeme potřebovat 180 hektarů plochy, z toho na 62 vzniknou budovy, zbytek budou zejména parkoviště a silniční komunikace, omezeně pak zelené plochy. Z uvedených 180 hektarů je celých 120 volný, nezaplněný a nezastavěný prostor. Zbytek jsou místa, na nichž jsou již dnes budovy nebo jež mají zpevněný povrch.

Celkem 58 % záměrů bylo umístěno na zcela volná místa nebo na převážně volná. Největší obchody jako hypermarkety či hobby markety obsadily zcela či převážně volné plochy v 67 % případů. Převážně zastavěné a zpevněné plochy využívala ve větší míře (45 %) pouze nákupní centra a supermarkety.

Příspěvek nákupních zařízení k dalšímu kypění sídelní kaše našich měst (tedy nekontrolovanému rozrůstání nekvalitní a bezstrukturní zástavby do krajiny) činil v roce celkem 79 hektarů v rámci 49 velkých záměrů. Naopak pouze 20 záměrů využívá devastované plochy uvnitř měst (brownfields).

Celkem 79 záměrů bylo v roce 2007 naplánováno pro oblasti zemědělského půdního fondu na celkové ploše 85,5 hektaru. Z toho činí 17 % zábor půdního fondu v 1. třídě ochrany (tedy půdy nejvyšší kvality, která by měla být vyjímána pouze pro ekologicko-stabilizační účely).

Nejde však jen o typ lokalit, ale i ekologickou hodnotu těchto míst. V celkovém pohledu 25 % velkoprodejen naplánovaných v roce 2007 počítá s vlivem na zvláště chráněné prvky (chráněná území, územní systém ekologické stability, biotopy chráněných druhů živočichů) v území. Celkem 12 % záměrů (20 velkoprodejen) bylo lokalizováno do záplavového území. Významné kácení dřevin je plánováno v 58 % případů. U „královské třídy“ velkoprodejen je v konfliktu s ochranou přírody a krajiny dokonce 9 z 10 naplánovaných hypermarketů. Lze říci, že vysoká převaha konzumních hodnot, uspokojovaných hypermarkety, nad ekologickou hodnotou ploch, na nichž jsou postaveny, v naší společnosti obnažuje skutečný přístup k věci.

Vine se silnice a u ní stojí krabice

Velkoprodejny potřebují silnice, které do nich vlévají potřebné množství motorizovaných zákazníků. Osobní doprava na příslušné veřejné komunikaci by měla u většiny (56 % záměrů) narůst o více než 10 %. V roce 2007 bylo naplánováno pro velkoprodejny cca 22 000 nových parkovacích míst, z toho téměř 19 000 jako povrchová stání a pouze 3000 jako stání v půdorysu budov.

Rozeznáte Lidl v Třebíči od toho v Karlových Varech? Asi spíše ne. Zejména diskonty jsou přísně účelové budovy typu přízemní budova s parkovištěm na povrchu. Minimalizace nákladů a univerzální podoba je vykoupena žádným nebo omezeným začleněním staveb do zástavby o krajiny. Touto cestou se v roce 2007 vydalo 129 ze 168 velkoprodejen, v případě diskontů dokonce 75 ze 77 záměrů. Až komicky působí objevená dokumentace obsahující názvy či věty z projektů patřících k dřívějšímu záměru stejné firmy. Souhlasnými stanovisky úřadů vydanými k těmto dokumentacím ovšem komedie poněkud hořkne.

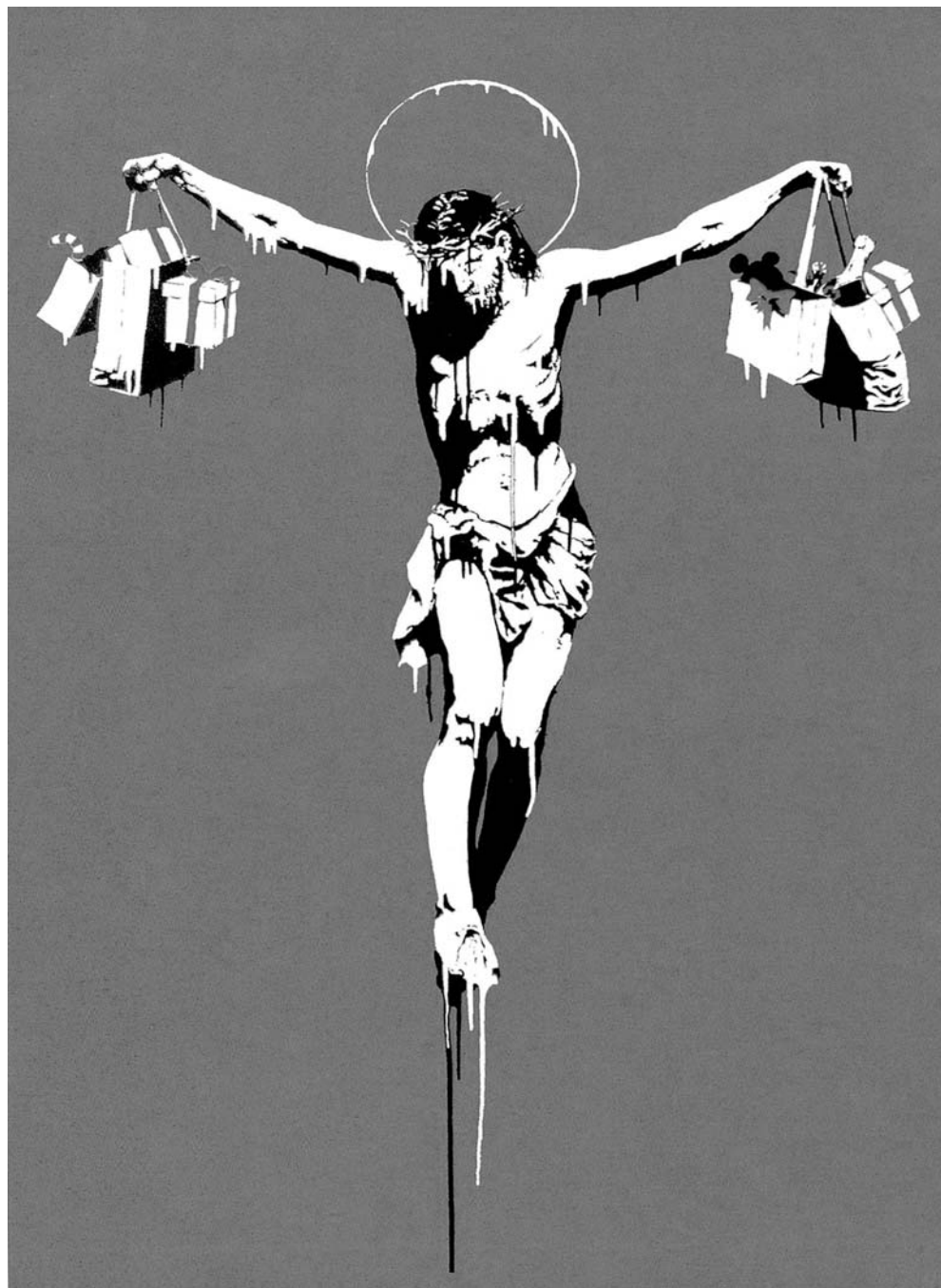
Spravedlivé je uvést, že se některé z projektů naplánovaných v roce 2007 obejdou bez většiny popisovaných negativních dopadů a některé se dají považovat vyloženě na přínosné (regenerace devastovaných ploch, vytvoření nákupních příležitostí v těsné blízkosti bydlení apod.).

Co s tím uděláme

Nejen zmíněná Evropská unie, ale i jednotlivé státy v našem okolí chápou nebezpečí expanze velkoprodejen a sahají k regulacím. V řadě zemí existují omezení či zákazy pro stavby nákupních zařízení mimo obytné zóny (Belgie, Island, Německo), stávající zástavbu a mimo městská centra (Dánsko, Finsko, Irsko). Některé státy, regiony či města požadují návaznost nákupních zařízení na hromadnou či pěší dopravu (Finsko, Nizozemí, Rakousko, Švédsko). Jiné určují závazné limity pro prodejní plochy v jednom zařízení (Francie, rakouské spolkové země – např. Burgundsko, Štýrsko, Vorarlbersko, Vídeň). Řada vlád či samospráv má kontrolu nad povolováním nových velkoplošných zařízení (Belgie, Dánsko, Itálie, Lucembursko, Polsko, Portugalsko). Některé země chrání výrobce před ekonomickou mocí maloobchodních řetězců (Francie, Slovensko).

I v české kotlině je tedy třeba v územních plánech stanovit maximální prodejní plochy, kreslit plochy pro prodejny na staré továrny a v návaznosti na hromadnou a pěší dopravu, nikoliv na louky a pole kolem měst. Nabízí se i umístování parkovišť do budov a podzemí či sladění vzhledu prodejen s okolní zástavbou. A je celkem jedno, jestli k tomu dospějeme díky Evropskému parlamentu, příkladu okolních zemí nebo se poučíme z domácích zkušeností. Každopádně bychom sebou měli hodit.

Autor je pracovník občanského sdružení NESEHNUTÍ a doktorand na Geografickém ústavu Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity.

Kresba Banksy

A2 kulturní týdeník je zdroj čerstvých informací a kritických textů o dění ve všech oblastech umění, ve společnosti a politice. www.tydenikA2.cz

Agite/Fra vydává překladovou a původní českou literaturu, distribuuje v ČR/SR diáře a zápisníky Moleskine a provozuje Café a knihkupectví Fra v Šafaříkově 15, Praha 2. www.fra.cz

Baobab se zaměřuje na vydávání nekomerčních knih pro děti. Edice: Do malé kapsy, Lemur, Bigbao. www.baobab-books.net

GplusG se věnuje literatuře faktu, beletrii a knihám reflektujícím historii 20. století ve vzpomínkách výrazných osobností. www.gplusg.cz

Kant vydává umělecké publikace, výstavní katalogy a výtvarné monografie se zvláštním zaměřením na českou fotografii. www.kosmas.cz

Meander vydává krásné knihy pro děti i odrostlé v edicích: Modrý slon, Pražské legendy, Pro Emu, pořádá Literární kafárny ve Švandově divadle, besedy a dílny pro děti. www.meander.cz

Pavel Mervart vydává převážně odbornou a populárně naučnou literaturu. Mimo okruh zájmu nezůstává ani beletrie a poezie. www.pavelmervart.cz

Petrkov/Literární čajovna Suzanne Renaud vydává překladovou a původní českou literaturu. www.knihyhb.cz

Revolver Revue časopis pro literaturu a výtvarné umění. Paralelně vycházející knižní Edice Revolver Revue je zaměřena na českou i světovou literaturu, výtvarné umění a kritické myšlení. www.revolverrevue.cz

Tichá Byzanc se věnuje překladové literatuře a vydává díla zejména francouzských a italských autorů. V edici Teorie publikuje knihy z oblasti architektury, restaurování nebo filosofie. www.kosmas.cz

Zlatý řez se zaměřuje na architekturu 20. a 21. století. Vydává stejnojmenný časopis, překlady soudobé architektonické teorie, architektonické průvodce, monografie architektonických kanceláří a unikátních staveb. www.zlatyrez.cz

Výstaviště Praha, stánek L 808

pá 25. 4.
14.00 Viola Fischerová: **O Dorotce a psovi Ukšukovi** /Meander
15.00 Beseda a diskuse s redaktory A2 kulturního týdeníku /A2

so 26. 4.
16.00 Petr Nikl: **Záhádky** /Meander
17.00 Beseda a diskuse s redaktory A2 kulturního týdeníku /A2

ne 27. 4.
13.00 Alexandra Vokurková: **O čertíčkovi** /Meander
14.00–15.00 Lucie Lomová: **Komiksová dílna** /Meander

po celý čas veletrhu: **Setkání s autory** /Baobab
Přijďte si pro podpis či kresbu autorů z Baobabu! (Marka Míková, Darja Čančíková, Dagmar Urbánková, Alžběta Skálová, Jiří Dvořák, Juraj Horváth, Eva Volfová, Michaela Kukovičová, Kateřina Šachová, Tereza Říčanová, Tereza Horváthová, Drahoslava Janderová)

Výstaviště Praha, Literární kavárna – pravé křídlo (balkon)

čt 24. 4.
17.00–17.50 Kulatý stůl na téma: **Kdo bude kritizovat kritiky?** /A2
Setkání kulturních kritiků. Konfrontace osobností, jež v médiích odpovídají za kulturu.

ne 27. 4.
13.00–13.50 Čtení z přílohy A2 kulturního týdeníku **Divadelní minutky 2008** /A2
Premiérové čtení z krátkých divadelních her, které se tento rok chystá vydat A2 kulturní týdeník.

Café a knihkupectví Fra

Šafaříkova 15, 120 00 Praha 2, tel.: +420 773 458 073, cafe@fra.cz, www.fra.cz
Spojení: metro I. P. Pavlova, Nám. Míru, tram. 6, 11, zast. Bruselská

čt 24. 4.
19.30 Inger Edelfeldtová: **Šikovej kluk** /Tichá Byzanc
Uvedení českého překladu knihy současné švédské spisovatelky. Vývojový román ze současnosti o vyrovnávání se s jinou sexuální orientací představí překladatel Miroslav Pošta a nakladatelé.

pá 25. 4.
18.00 Jonáš Hájek, Petr Měrka, Jakub Řehák /Fra
Čtení z prvotin mladých českých autorů.

so 26. 4.
17.00 Praha na přelomu tisíciletí /Zlatý řez
Beseda s promítáním o současné architektuře Prahy představí nejnovější přírůstek ediční řady průvodců po architektuře 20. a 21. století.
19.00 Andrés Sánchez Robayna: **V těle světa** /Fra
Čtení u příležitosti vydání básnické sbírky jednoho z nejvýznamnějších současných španělských básníků.

Po celý festivalový týden španělské speciality v Café a knihkupectví Fra.

L808

Svět knihy 24.–27. dubna 2008
Průmyslový palác
Výstaviště Praha – Holešovice

Přijďte nás navštívit na Svět knihy!
A2 kulturní týdeník ve společné expozici
s nezávislými nakladatelstvími

Kultura k sežrání

Staronový středověk soukromě

Na kraji vilové zástavby jedné vesnice v blízkosti Kladna stojí středověký hrad. Foto Anastasia Golikova

LUKÁŠ RYCHETSKÝ

Dokončení ze s. 1

Uvnitř hradu se ukrývá vcelku rozsáhlá sbírka, jež mapuje venkovský život v různých lokalitách, a nutno říci, že objemem se může srovnávat se známými českými skanzeny. Jen do toho hradu jak z pohádky se ten chudý venkov nějak nehodí.

Schizofrenní muzeum

Za prohlídku hradního objektu zaplatíte 120 korun a za prohlídku venkovního skanzenu s větrným mlýnem, zvonící, špýcharem, vinným sklípkem a salaší dalších šedesát. I když jde o vysoké částky, je jasné, že z toho hrad žít nemůže, a tak je pronajímán na různé firemní rauty, teambuildingy, svatby a výročí. „Můžete ho mít dokonce celý za 150 tisíc korun na den,“ sdělil nám

místní průvodce s tím, že služebnictvo, tedy zaměstnanci, je v ceně. Kdo by se aspoň na chvíli z úředníka nechtěl proměnit v rytíře? „Novináři žádné slevy nedostávají,“ dozvídám se hned u kasy s dovětkem, že tady je „k ničemu nepotřebují“. Vlastně to i chápu.

Celá prohlídka trvá něco kolem hodiny a nutno říci, že ji provází zasvěcený výklad, jenž by jistě uspokojil i studovaného etnologa. Schizofrenní pocit z místa je tak ještě umocněn, neboť se zde potkávají věci, které člověku uvyklému návštěvám klasických muzeí přijdou nespojitelné. Ani těch pár návštěvníků, jež jsem měl možnost zahlédnout, neodpovídalo představě člověka jdoucího za kulturou, vypadali spíše, že míří do posilovny nebo z ní právě odjeli. Ochranka v černém a ve slunečních brýlích by mohla hrát v nějakém hodně krvavém a akčním filmu.

Místní hradní vládce by zase od minuty mohl stát na jednom pódiu s Plastic People, tedy pokud umí na něco hrát. Postarší mánička ve vytahaném triku a džínách, žádný zbohatlík s prsteny a řetězy kolem krku.

Asi tak ve třetí místnosti si všímám, že některé exponáty na sobě mají cenovku. Prý je to proto, že „majitel zpočátku přemýšlel o tom, že ty vystavené předměty, kterých se mu sešlo vícero, bude prodávat“, vysvětluje průvodce další jedinečnost muzea, z něhož se dříve dalo i něco beztestně odnést.

Větší část prohlídky je stejně jako venkovní skanzen věnována lidové venkovské kultuře (Podkrkonoší, Chodsko, Litomyšlsko, Morava, Slovensko, Chebsko), a tak v závěru překvapí poněkud kýčovitý rytířský sál, určený pro hostiny a stolování. Právě ten je, zdá se, hlavním lákadlem pro firmy, páry a rodiny, které se rozhodnou v Červeném Újezdu oslavovat. To také vysvětluje, proč chudé a vkusné venkovské světničky střídá přelácaná blyštivá ratejna s několikaletým brněním.

Sázka na zážitek se v dnešní době stává takřka jistou výhrou, což si začínají uvědomovat i v tradičních skanzenech (Přerov nad Labem, Rožnov pod Radhoštěm), kde se snaží prohlídky ozvláštnit krojovanými vystupujícími a historickými scénáři, jež se vážou převážně k nějaké sváteční době. Zábava je hnací motor, jenž motivuje třeba i k poznání, a už ani kultura se bez ní neobejde.

Dobrou chuť

Když jde o prožitky a zážitky, nesmějí chybět ani ty chuťové, a ty jsou na Červeném Újezdě plně satureovány. I v restauraci se přitom dočkáte kuriozit, na něž byste asi jinde jen těžko narazili. Pokud jste už vycvičení, že v každé restauraci dostanete Coca-Colu, Fantu a Sprite, neboť tyto nadnárodní korporace si restaurátéry „kupují“ lednici zdarma a jinými „výhodami“, tak zde počítejte s klasickou

českou malinovkou. Úspěšný milionář se tak v názoru na pitivo shodne s bojovníkem proti ekonomické globalizaci, a to vše v případě poměrně nóbl restaurace. Dokonce ani na hranolky tu nenarazíte!

Zato českých jídel je přes stovku, a i takových, o nichž jste nikdy neslyšeli. Chutnalo tady asi i bývalému ministru kultury Pavlu Dostálovi, který zde má své zdobené křeslo a na něm zlatou cedulku, jež upozorňuje, že „zde sedával kmotríček našeho hradu ministr kultury ČR Pavel Dostál“. Doufejme, že státní dotace na kulturu právě sem neputovaly.

Filharmonie Brno

KONCERTY V KVĚTNU 2008

ZAHÁJENÍ PRODEJE ABONMÁ
na 53. sezonu Filharmonie Brno 2008/2009
a 9. MHF Špilberk od 28. dubna 2008.

4. 5. Besední dům, 18 hodin
Jarní koncert Kantilény
ŠESTÁK, EBEN, LOUDOVÁ, HÁBA, KŘÍČKA, MATYS, TEML, BRITTEN, REZNÍČEK, BRAHMS, RACHMANINOV
a úpravy lidových písní
HVEZDIČKY, SLUNÍČKA A KANTILÉNKA
KANTILÉNA
spoluúčinkují EVA PODAŘILOVÁ – klavír,
MARTIN JAKUBÍČEK – varhany
řídí IVETA PĚKOVÁ, BEATA SCHÖNOVÁ
a JAKUB KLECKER

11. 5. Janáčkovo divadlo, 19.30 hodin
3. koncert Slavostního symfonického cyklu
BEDŘICH SMETANA
Má vlast
FILHARMONIE BRNO
dirigent PETR ALTRICHTER
Nedělní koncert pořádá Filharmonie Brno pro všechny posluchače, kteří nemají možnost zúčastnit se zahajovacího koncertu Pražského jara.

22. a 23. 5. Besední dům, 19.30 hodin
5. koncert Komorně orchestrálního cyklu
TÚMA Partita d moll
RICHTER Sinfonia in G
DEBUSSY Danses sacrées et profanes
HINDEMITH Smuteční hudba pro violu a smyčce
J. NOVÁK Carmina Sulamitis
EDITA ADLEROVÁ – soprán, KAREL PLOCEK – viola
IVANA DOHNALOVÁ – harfa
FILHARMONIE BRNO
dirigent PETR ALTRICHTER

27. 5. Besední dům, 19.30 hodin
8. koncert Komorního cyklu SPH
Slavnostní koncert k 10. výročí Graffova kvarteta
JANÁČEK Smyčcový kvartet č. 1 „Z podnětu Tolstého
Kreutzerovy sonáty“
BOCCHERINI Smyčcový kvintet C dur op. 25 č. 4
PÖLL Žalm 57 (česká premiéra)
MENDELSSOHN Smyčcový kvartet f moll op. 80
GRAFFOVO KVARTETO
JAROSLAV HAVEL – violoncello

29. a 30. 5. Besední dům, 19.30 hodin
4. koncert Netradičního cyklu
Ve víru tance
OTTO Pražské renesanční tance
HÄNDEL Dva menuety z „Vodní hudby“
PRAETORIUS Tance z Terpsichoré
MOZART Deutsche Tänze (č. 3 „Die Schlittenfahrt“)
GOODWIN Door Latch Quickstep
BARTÓK Bear Dance
BRAHMS Uherský tanec
JOPLIN The Nonpareil, ragtime
PAVLOREK Suita pro žestě
STANĚK Habanera
PIAZZOLLA Liber Tango
SOLOMON Passo doble
WLOSOK Suita pro žestě (evropská premiéra)
BERNSTEIN Taneční suita
JEŽEK Bugatti step
Hosté BARBORA MUSILOVÁ a PAVLA PRINCOVÁ – tanec
BRASS 6, umělecký vedoucí ROBERT KOZÁNEK

PRODEJ VSTUPENEK
Pokladna Filharmonie Brno, Besední ulice
(tel. +420 542 211 463) v pracovní dny 13.00–18.00
– rezervace: www.filharmonie-brno.cz – rezervace on-line
a u večerní pokladny
Změna programu vyhrazena!
Filharmonie Brno, p. o., Komenského nám. 534/8,
602 00 Brno, tel. +420 542 214 255
info@filharmonie-brno.cz, www.filharmonie-brno.cz

Právě kýčovitý rytířský sál je hlavním lákadlem pro firmy, páry a rodiny, které se zde rozhodnou oslavovat. Foto Anastasia Golikova

nový film PETRA ZELENKY

v kinech od 24 / 4 / 2008

KARAMAZOVI

IVAN TROJAN, IGOR CHMELA, MARTIN MYŠIČKA, DAVID NOVOTNÝ, RADEK HOLUB, LENKA KROBOTOVÁ, MICHAELA BADINKOVÁ A DALŠÍ
PŘEDLOHA F. M. DOSTOJEVSKÝ, DIVADELNÍ ADAPTACE EVALD SCHORM, SCÉNÁŘ A REŽIE PETR ZELENKA, PRODUCENT ČESTMÍR KOPECKÝ

Čaje skvostné
DJ THURBO neb
GIPPADAHAR
z letošní sklizně
k blaženosti své
žádejte v Dobré čajovně!

X. seminář
archivního filmu

Podoby grotesky

od 8. do 11. 5. 2008
Uherské Hradiště

www.archivniseminar.cz

pořadatel: Městská kina Uherské Hradiště | spoluorganizátor: Asociace českých filmových klubů |
mediální partneři: houser | RESPEKT | kult. | 25 fps | ČRo 3 Vltava | A2 kulturní týdeník | Dobrý den s Kurýrem | TV Slovácko |
ČRo Brno | deník | technická podpora: dat | AV MEDIA | finanční podpora: Ministerstvo kultury ČR |
Státní fond ČR pro podporu a rozvoj české kinematografie | Zlínský kraj | EUROPA CINEMAS |
spolupráce: Slovenský filmový ústav Bratislava | Národní filmový archiv Praha | FilMOTEKA narodowa Warszawa |
Asociácia slovenských filmových klubov | Město Uherské Hradiště

KMOTROVSTVÍ NA DÁLKU

Pomoc malým mnichům
a mniškám v klášterních školách
v **MAŁÉM TIBETU**

Zasláním SMS (30 Kč) ve tvaru
DMS KMOTROVSTVI na číslo **87777**

Finančním příspěvkem na konto veřejné
sbírky 108 90 / 2400 podpoříte tradiční
vzdělávání v himálajských vesničkách

Pořádá M.O.S.T. Ostrava
více informací na www.ProTibet.org

DIVADLO NA ZÁBRADLÍ KVĚTEN

1.čt, 13.út a 16.pá / PERFECT DAYS / L. Lochhead / režie A. Nellis
2.pá a 3.so / Laughing Wild / host - Prague Playhouse / EK / 20.00
4.ne a 17.so / MILADA / J. Pokorný / režie J. Ornest
5.po a 31.so / ŘEDITELÉ / D. Besse / režie M. Záchenská
6.út a 19.po / PYRENEJE / D. Greig / režie J. Ornest
7.st a 14.st / ZÁZRAK V ČERNÉM DOMĚ / M. Uhde / režie J. Nvota
11.ne a 21.st / KOMPLIC / F. Dürrenmatt / režie D. Czesany
12.po a 27.út / SARABANDA / I. Bergman / režie J. Pokorný
15.čt / GAZDINA ROBA / G. Preissová / režie J. Pokorný
18.ne / Boršč 18 / host / EK
20.út / PLATONOV JE DAREBÁK! / A. P. Čechov / režie J. Pokorný
22.čt / 11.00 veřejná generálka / 23.pá a 26.po / premiéry / 29.čt
ARNIE MÁ PROBLÉM / H. Ibsen / režie J. Nebeský
22.čt / PÍSKOVIŠTĚ / M. Walczak / režie J. Pokorný / EK
24.so / STRÝČEK VÁŇA / A. P. Čechov / režie P. Lébl
25.ne / LOVE IS LÁSKA, LÁSKA IS LOVE / premiéra / host / EK
28.st / CESTA DO BUGULMY / J. Topol / režie J. Pokorný
30.pá / HODINOVÁ HRA / A. Rapp / režie Z. Janáček / EK
Pokladna otevřena po – pá od 14 do 20 h. • Tel: 222 868 868
rezervace e-mailem: pokladna@nazabradli.cz
www.nazabradli.cz • Anenské nám. 5 • 115 33 Praha 1
Začátky představení v 19.00, není-li uvedeno jinak

Milada Marešová

Zapoměnutá malířka českého modernismu
Moravská galerie v Brně, Pražákův palác, Husova 18,
www.moravska-galerie.cz / do 25. 5. 2008

Lepší než originál

V Japonsku se jim říká Theme Parks (tematické parky nebo zábavní parky) a jsou jich v zemi desítky. Často jde v podstatě o vulgární repliky evropských architektonických skvostů či parodii na kultury „starého kontinentu“: jejich zvyků, jídla, životního stylu a umění.

ANDRÉ VLTČEK

„Villaggio Italia“ se nachází jen několik kroků od přístavu ve čtvrtém nejlidnatějším japonském městě Nagoja. Atrapa slavné Kampamily, jež v originále zdobí náměstí svatého Marka v Benátkách, zde vrhá stín na stovky automobilů, uschované na obřím parkovišti v okolí přístavu. Tematický park Villaggio Italia sice neúčtuje za vstup, nabízí však desítky drahých „atrakcí“ pro ty, kteří chtějí „vychutnat opravdovou Itálii“. Najdou tady restaurace a kavárny, kiosky s galeriemi, celé ulice, kanály, náměstí a mosty, restaurace a pizzerie a stánky s gelato – italskou zmrzlinou. V buticích jsou k dostání předražené italské boty, brašny a oděvy. Část Villaggio Italia tak připomíná spíš „Duty Free Shop“ na mezinárodním letišti. Za rohem pak zvědaví návštěvníci mohou zhlédnout obrovskou repliku Michelangelova Davida a o pár kroků dál strčit ruku do římských Úst pravdy (La bocca della verità).

Z Itálie dovezené gondoly jsou „vybaveny“ importovanými evropskými gondoliéry, kteří za poplatek pobrukují nebo z plna hrdla zpívají O sole mio! a jiné šlágry neapolské Kampánie. Pro vzdělaného Evropana může být návštěva Villaggio Italia šokující, takových turistů sem však zavítá málo a mnozí turisté z Asie jsou naopak podobnými parky nadšeni. Takto popsal park například vlivný čínský deník China Daily: „...benátský komponent Villaggio Italia (Italiamura) je dokonale naplánován a vybudován. Je upravenější, čistší a klidnější než opravdové Benátky. Je také menší: 30 000 čtverečních metrů ryzího italského stylu je místem, jež nakrmí jak zrak, tak ústa a mysl vším, co je vskutku italské, aniž by člověk musel cestovat do skutečné země.“ Superlativy pak pokračují na dvou stranách deníku, kde se mísí se sentimentálním a pseudouměleckým popisem tohoto kýčového obchodáku mezi přístavem a parkovištěm: „Barvy jsou stejné jako ty, jež vidíme na Tizianových obrazech ze 16. století. Větrík roznáší melodie starých Carusových písní, jež se rozplývají v ozvěnách kroků odrážejících se od dlažby. Nejsou tu ani dopravní zácpy, ani zamořený vzduch – jen šťastně vyhlížející lidé, kteří se klidně procházejí, v rukou nákupní tašky Gucci a zmrzlinové pohárky. A tento sen je pravdivý: Vítejte ve Villaggio Italia v Japonsku!“

Bylo by zajímavé zjistit, jaký honorář autor článku obdržel od manažerů parku. Skutečnost, že v Benátkách ani moc nemají dopravní zácpy či zamořený vzduch, je mu jistě zbytečně předhazovat. Podotknout by se ovšem dalo, že jména jako Gucci či jiných italských a britských módních domů jsou dnes daleko více symbolem Japonska, kde se tyto značky prodávají daleko lépe než kdekoliv jinde.

Hobiti a medvědi

Itálii to ovšem nekončí. Na ostrovech najdete jak pobočky Disneylandu, tak i parků Universal Studio. Samotných evropských parků je mnoho, mimo jiné „Tivoli Park“ v Kurašiki, „Ruská vesnice“ ve městě Niigata, obrovský a předražený „Parque España“ v prefektuře Mie, „Porto España“ ve Wakajamě, „Němec-
ký les Kronenberg“ v prefektuře Okajama,

Villaggio Italia v Nagoje. Foto André Vltček

holandský park v Nagasaki, „Německá kulturní vesnice“ na ostrově Okinawa a „Západní vesnice“ v Točigi kousek od Tokia. A to jsem jistě na mnohé další zapomněl.

V posledních letech se přitom objevila nová móda: „novozélandské vesnice“. Momentálně jsou v Japonsku tři: v Tohoku, Hirošimě a na ostrově Šikoku. Nový Zéland se v Japonsku proslavil především trilogií a filmy *Pán prstenů*. Ale ani na další části světa se nezapomíná. Japonci ocení též mongolské a turecké vesnice a své příznivce najde dokonce i „vesnice UNESCO“!

Tematickým parkem se může dobře stát i kopie jiného parku. Příkladem může být Tivoli Park, který byl postaven ve městě Kurašiki. Japonský Tivoli Park se rozkládá jen několik metrů od hlavního nádraží, tudíž ve středu jednoho z nejdůležitějších historických měst v Japonsku. Je v podstatě replikou opravdového Tivoli Parku v dánské Kodani

Chuf Dánka v Kurašiki. Foto André Vltček

– snad nejstaršího zábavního parku na světě, vybudovaného v roce 1843. Původní park v Kodani je národní památkou a říká se, že ho často navštěvoval slavný dánský pohádkář Hans Christian Andersen a hledal v něm inspiraci pro své příběhy.

Ovšem hledat inspiraci v Tivoli Parku v Kurašiki by bylo dost těžké. Nejedná se totiž o opravdový park, nýbrž o jakousi nepodařenou repliku dánského města, kterým navíc s rachotem projíždí obrovská horská dráha. Za fasádami z umělé hmoty je sice jezero a několik alejí, ale ani tam by asi Andersen inspiraci nenašel, a navíc by ho každodenní návštěva jistě stála většinu honorářů, jež dostával za své knihy.

Zjednodušený svět tematických parků odpovídá trendu, který již po několik desetiletí v Asii panuje. Jeho heslo zní: „Tvrdě pracovat a po práci se bavit. Myslet příliš mnoho na politiku a umění a na to, co se opravdu děje ve světě, jistě škodí.“ Stoupencům tohoto myšlenkového trendu pak dá odpovědne v Tivoli Parku pocit, že vědí o Dánsku všechno, co potřebovali vědět. Parque España – flamengo, tapas a několik sklenic vína, a byli jsme ve Španělsku. A v Niigate nám zatančí „kozáčka“, nabídnou štamprli vodky a ukážou pár fotek medvědů, tak proč bychom létali do Ruska? To vše ve sterilním prostředí, s japonskými nápisy, bez „kulturního šoku“. Vítejte v novém světě tematických parků!

Autor je šéfredaktor tiskové agentury Asiana, americký spisovatel, novinář a režisér.

Místa fantazie a snů

Obchodní centra již nejsou v módě. Nahrazují je nové parky. Japonci mění své představy o zábavě a správném využití volného času.

YUKIHIRO MASUDA

V šedesátých a sedmdesátých letech bylo pro japonskou rodinu velkou událostí zajít si do obchodního domu na nákupy. Když jsem byl malý, oblékal jsem si na takový výlet s rodiči lepší šaty. Dobře si pamatuji, že jsem pak po návratu domů nemohl usnout. Nechodili jsme tam ale proto, že by mi rodiče chtěli něco koupit. Hlavním cílem bylo se prostě do obchodáku podívat.

Otec s matkou se zajímali především o vystavené vzácné zboží. My s bratrem jsme pochopitelně měli nejraději patro s hračkami. Pak jsme všichni společně zašli na oběd do velké restaurace, která byla umístěna přímo v obchodním domě. Já jsem se těšil na speciální dětské menu. A zatímco jsme čekali, až nám donesou naši objednávku, museli jsme se na sebe usmívat. Po obědě jsme vyjeli na střechu budovy. Tam byl zábavní park s kolo-toči, houpačkami a podobně.

Nakonec maminka v podzemí nakoupila potraviny. Při nákupu se jí dělaly mžít-ky před očima. Tolik druhů potravin jsme předtím, než jsme začali pořádat výlety do obchodáku, nikdy neviděli ani nejedli. Těšili jsme se tou podívanou a otec nakonec

rozhodl, které vzácnosti vezmeme domů a večer ochutnáme.

Tyhle časy už jsou ale pryč. Japonce už tolik nebaví trávit čas v obchodácích. Chodí sem jen nakupovat. V dobách japonské prosperity a nezřízeného konzumerismu sloužily jako místa úžasu a nadšení obchodní galerie a centra, podobně jako je tomu nyní v Česku. Postupně je ale nahradily zábavní parky. Vyrostla jich od začátku devadesátých let spousta. Zábavní parky, kterým se v angličtině říká theme parks (tematické parky), mají různé zaměření. Některé jsou orientované na historii, jiné na technologie, náboženství, domácí mazlíčky, automobily, sporty, rybaření, astronomii, filmy, i na cestování a podoby cizích zemí.

Disneyland a španělská vesnice

Evropského návštěvníka pravděpodobně rozesměje, když se dostane například do „Tokijské německé vesnice“ v prefektuře Čiba, do „Šima španělské vesnice“ v prefektuře Mie či do parku „Huis Ten Bosch“, který má představovat Holandsko a leží v Nagasaki. Obraz Evropy, který je v nich Japoncům předkládán, se od reality poněkud liší. Je tu moc čisto a také levně, život je tu jaksi bez chuti a zápachu. To ale návštěvníkům příliš nevádí. Chtějí tu hlavně relaxovat se svými rodinami. Jejich očekávání nejsou příliš vysoká, zato jsou však ochotni zaplatit vysoké vstupné. Často musí u vchodu čekat dlouho ve frontách. Zábava pak ale stojí za to. Mohou si dát za odměnu oběd ve stylové restauraci. Bývá poněkud předražený a nepříliš chutný. V řadě parků se mohou potěšit v horkých pramenech. A když všechny atrakce projdou, vyrazí autem domů. Pochopitelně se snadno dostanou na dálnici do zácpy. To se ale na cestách do obchodních domů stávalo také.

Módu zábavních parků v Japonsku spustilo otevření Disneylandu v Čibě v roce 1983. Symbol amerického snu a zábavy se objevil v tokijské zátocě, zanesené znečištěním z továren. To bylo radosti! Můj spolužák z univerzity k tomu v novém parku tančil v kostýmu Mickeyho Mouse.

Navázka, na které byl park vybudován, se nehodila ani pro obytné využití, ani pro stavbu továren. Byla příliš nestabilní a znečištění bylo příliš veliké. Vedení města, železniční společnost i stavebníci a developéři si mysleli, že využijí Disneyland k tomu, aby půdu udusal, a po deseti letech jej vystěhují. Park bude stejně prodělávat a po čase rád uvolní místo pro výstavbu domů, mysleli si. Jenže navzdory očekávání se Disneyland v Tokiu stal oblíbenou atrakcí a existuje na stejném místě dodnes. Návštěvníci se sjíždějí nejen z Japonska, ale i z dalších asijských zemí, jako například z Koreje, Číny, Tchaj-wanu. Moje děti jsou ve třídě jediné, které tam nikdy nebyly. Stal se součástí japonského životního stylu.

Japonská média tento trend nezpochybňují. Psát kritické články o Disneylandu je v podstatě tabu. Co kdyby pak za trest přestal v novinách inzerovat? Když jsem v jednom článku zmínil historii zavezené části tokijského zálivu, požádal mne redaktor, abych odstavec se zmínkou o zábavním parku raději vypustil. Snaha o kontrolu publikovaných informací je zcela pochopitelná. Jedná se přece o místo, kde se ztělesňují fantazie a sny. Kdyby je někdo narušil, místo by zmizelo. Navíc do těchto míst byla napumpována spousta peněz. A přežije jich zřejmě jen pár.

Autor je novinář.

Přeložil Filip Pospíšil.

Prohrála politická kultura

Žalostný výsledek italských voleb

Silvio Berlusconi je zpět. K malé radosti mnoha evropských politiků a dost možná ke škodě samotné Itálie se vrací do čela poloostrovního státu finanční a mediální magnát, jehož jméno je pro mnohé synonymem korupce.

DINA PODZIMKOVÁ

Společnost s tradičně živým zájmem o politiku propadla v poslední době skepsi. „Těžko se může něco změnit, když politiku dělají stále ti samí. Ať se na to díváte, jak se díváte, vždycky je nakonec v jejím centru Berlusconi. Dokonce i když zrovna nevládne...“ prohlašoval ještě v průběhu volebního dubnového víkendu jeden z římských studentů politologie a shodou okolností politikův jmenovec Silvio. A výsledky mu daly nakonec za pravdu. Znechucení se lze těžko divit. Kombinace korupce, prorůstání mafie do veřejných struktur a neuvěřitelně špatné volební legislativy vytvářejí směs, která Itálii staví v ohledu politické kultury blíže Balkánu než západní Evropě. Berlusconiho podíl na tomto stavu je nemalý.

Politici a zákon

„V jiných zemích, jako je například Finsko nebo USA, by stačilo dát šanci jednomu člověku, který je vyšetřován nebo odsouzen

v trestní kauze, aby to straně zajistilo bezpečnou volební porážku. U nás v Itálii je to jinak. Odsouzený kriminálník ve vašem týmu vám může pomoci vyhrát volby. Taková osoba totiž s sebou přináší hlasy mafie,“ píše ve svém blogu Beppe Grillo, jehož stránka patří k deseti nejnavštěvovanějším blogům světa vůbec. Podle dokumentů, které Grillo publikoval 16. dubna, se do obou komor parlamentu dostalo nakonec 45 kandidátů (z 56 možných) Berlusconiho Popolo della Libertà, kteří jsou v různých fázích trestního stíhání nebo již byli odsouzeni, v případě Ligy Severu jde o 7 novopečených zákonodárců. Pro úplnost dodejme, že zcela čistý štít nemá ani středolevá, nyní již opoziční Demokratická strana Berlusconiho hlavního rivala Waltera Veltroniho, mezi jejímiž zástupci v parlamentu je 13 takových osob.

I samotný příští předseda italské vlády byl vyšetřován dokonce několikrát kvůli korupci, úplatkům policejním důstojníkům a soudcům a napojení na mafii, ale také kvůli daňovým podvodům. Odsouzení se dosud vyhýbal, přinejmenším v jednom případě díky zdržovací taktice uplatňované týmem jeho právníků. Jeho bratr takové štěstí neměl. V roce 2002 soud Paolu Berlusconiho uložil zaplatit pokutu ve výši 52 000 000 eur kvůli několika trestným činům, mezi nimiž nechyběla korupce. Silvio Berlusconi má ale na rozdíl od něj pod palcem velkou část italského mediálního trhu a tím i velký vliv

na mínění občanů. Prostřednictvím společnosti Fininvest vlastní tři vysoce sledované celoplošné televizní kanály provozované firmou Mediaset, italské veřejnoprávní kanály RAI si na nezávislost na politické reprezentaci snad nikdy ani nehrály. Mediální magnát je navíc s majetkem, který časopis Forbes odhadl na 9,4 miliardy dolarů, třetím nejbohatším mužem Itálie. Ve svých rukou tak soustředí mediální, finanční a nyní znovu i politickou moc.

Špatnou pověst ale Berlusconiho nepřinášejí jen (soudně nepotvrzené) korupční kauzy. Krátce před volbami v roce 2006 se mu podařilo protlačit parlamentem normu, již sám její autor Roberto Calderoli označil jako „porcata“, čili hezkým českým slovem – svinstvo. Zákon, který nově upravil procenta potřebná pro vstup do sněmovny i senátu, měl znevýhodnit Berlusconiho tehdejšího vyzyvatele Romana Prodiho a zajistit tehdejší vládní koalici nové slavné vítězství. Berlusconi ale tehdy uspěl jen zčásti. Volby prohrál, nově zformovaný Prodiho kabinet byl ale tak vratký, že nebylo otázkou, zda padne, ale kdy. Ranou do vazů se bývalému předsedovi Evropské komise nakonec stala korupční aféra jednoho z členů jeho kabinetu, vůdce jinak naprosto bezvýznamné středolevé křesťanské Unie demokratů pro Evropu Clemente Mastelly. Odchod jeho a dvou jeho stranických kolegů z koalice připravil Prodiho o těsnou většinu dvou

hlasů, již v horní komoře parlamentu měl, a stal se tak přímou příčinou nynějších předčasných voleb.

Neslavné spojenectví

Blok v čele s momentálně nejsilnější italskou stranou, Berlusconiho Popolo della Libertà (Lid svobody) sice dosáhl v nynějších volbách přesvědčivějšího vítězství než před dvěma lety Prodi, v senátu se ale opírá o hlasy bizarního pravicového uskupení Liga Severu. Spojenectví s Ligou, která si získala proslulost prosazováním odtržení bohatého průmyslového italského severu od převážně zemědělského a chudšího jihu, se přitom Berlusconiho již jednou nevyplatilo: právě její předseda Umberto Bossi mu krátce po volbách v roce 1994 podtrhl nohy a přivodil tak pád jeho první vlády.

Jako pojistka loajality by nyní měla fungovat dvě ministerská křesla, která Lize s největší pravděpodobností připadnou. Liga má ovšem ještě další požadavky. V zemi, kde pět procent obyvatelstva tvoří legální přistěhovalci a počet „nelegálů“ je ještě daleko vyšší, chtějí její lídři prosadit tvrdé imigrační zákony, podle nichž bude ze země vyhoštěn každý imigrant bez povolení k pobytu. Lze pouze doufat, že nedojde i na nedávná doporučení vůdce Ligy Bossiho, aby posádky lodičkových lodí po imigrantech, kteří do Itálie připlouvají přes Středozemní moře ze severní Afriky, rovnou střelily.

Autorka je redaktorka Deníku.

par avion

Z NĚMECKÉHO TISKU VYBÍRAL
MARTIN TEPLÝ

Süddeutsche Zeitung

Když byl koncem roku 2004 zrušen pořad anglicko-německé moderátorky Charlotte Rocheové „Fast Forward“, vydala se tato dáma na turné Německem s vlastní show, ve které předčítala z doktorské práce s názvem „Zranění penisu při masturbaci s vysavačem“. Téma se jí stalo do jisté míry osudným. Rocheová začala sama psát a na letošním Lipském knižním veletrhu představila knihu Vlhká místa. Ta se stala bestsellerem: prozatím se prodalo 400 tisíc výtisků. Žádná významnější televizní show si nyní Rocheovou nenechá ujít. Recenzi na nejnovější německý trhák napsal Lothar Müller ve vydání Süddeutsche Zeitung ze 16. dubna. Převyprávě v ní osnovu příběhu knihy, jejíž hlavní hrdinka, 18letá Helen Memelová, trpí od malička hemoroidy a leží právě v nemocnici, jelikož se na nich zranila při holení análních partií. Její maxima zní „na hygienu kašlu“ a „není nad anální sex“. Celá kniha je věnována popisu snažení této mladé dívky, která se snaží uniknout teroru v současné době vládnoucích hygienických předpisů, všemu „čistoučkému“ a „voňavoučkému“ a chce dát do oběhu co možná nejvíce vlastní bakterie. Charlotte Rocheová si skutečně nebere servítky. Když se někdy zdá, že už v popisu „intimnosti“ nemůže zajít dále, je na další stránce čtenář opět překvapen. Kniha ovšem není jen pouhým anitihygienickým vyznáním či mnohastránkovým návodem na masturbaci. Má v sobě obsažený také

zřetelný aspekt protestu – především proti fanatikům kultu lidského těla a proti zoufalému zušlechťování sama sebe až k nepřirozenosti. Müller ve své recenzi přímo jmenuje dva zástupce tohoto „směru“: německou supermodelku Heidi Klumovou a kandidátky soutěže „Německo hledá superstar“. Podle autora článku je za úspěchem knihy třeba vidět náklonnost čtenářstva k lascivnostem. Na druhé straně ale úspěch knihy podle něj dokazuje, jaký tlak na nás zmíněný „svět Heidi Klumové“ ve skutečnosti vyvíjí.

DIE WELT

Je Angela Merkelová sexy? Ptát se na něco takového by ještě před nedávnem nikoho nenapadlo. Vizáž německé kancléřky a doktorky fyziky Merkelové byla spíše předmětem ironických poznámek a její kalhotové kostýmy byly také záměrně „pohlavně neutrální“. Merkelová jako by chtěla dát zřetelně najevo, že tělo a jeho podoba je v její politice irrelevantní. Na tom se ale něco změnilo. Kancléřka vystoupila předminulou neděli z limuzíny před operou v norském Oslu oblečená do elegantní róby s opulentním výstřihem, který ukazoval její barokní poprsí. Německo tento pohled okamžitě rozdělil na dva nesmiřitelné tábory, jak v komentáři listu Die Welt popisuje redaktorka Andrea Seibelová. Část má radost z ženskosti hlavy státu, která byla konečně vystavena na odív. Ti druzí zase považují podobné „odhalení“ za nedůstojné ženy v jejím postave ní. Seibelová jednoznačně patří k první, tedy „nadšené“ skupině. Merkelová se podle ní v poslední době stále více snažila být fyzicky atraktivní, což lze demonstrovat na její snaze o vkusný účes a na volbě elegantních kostýmů. Podle komentátorky je spíš problém samotných Němců, že si

nebyli schopni představit svou kancléřku jako „ženu“, ale vždy jen jako političku „bez pohlaví“. Merkelová prý naopak ukázala v Oslu obrovskou dávku odvahy a také to, jak si je sama sebou jistá.

DER SPIEGEL

Historická srovnání jsou v Německu stále choulostivou záležitostí. Internetové vydání týdeníku Der Spiegel ze 17. dubna informuje o výroku představeného düsseldorfské židovské obce Michaela Szentei-Heiseho, který nazval šéfa Německých drah Mehrdorna „vůdcem německé říšské železnice“. Hartmut Mehrdorn si srovnání nenechal líbit a podal na původce výroku k soudu žalobu pro urážku osobnosti. Nadávka ovšem nepřišla jen tak. Nedávno byla zahájena mobilní výstava Vlak vzpomínek, která dokumentuje transporty německých židovských dětí. Německé dráhy jednak „napařily“ organizátorům vysoké poplatky za použití železniční sítě a především zakázaly vlaku stavět na „lukrativních“ nádražích. Zamítnuto bylo například několikadenní zastavení na berlínském Hlavním nádraží a místo toho nabídla dráha pořadatelům výstavy jednu z kolejí na lokálním nádražičku v berlínské čtvrti Grunewald. Nic naplat, že z nádraží v Grundewaldu byly děti skutečně deportovány, organizátoři označili chování Německých drah za „ostudné“ a obvinili dopravního giganta ve státních rukou ze zapírání vlastní minulosti. Německé dráhy jsou totiž následovníkem Říšské dráhy, která deportace prováděla. U příležitosti otevření putovní výstavy pak Michael Szentei-Heise všechny výtky shrnul a skandál byl na světě. Soud ovšem nakonec rozhodl v jeho prospěch. Ačkoliv bylo podle jeho usnesení použité výrazivo „nadmíru drastické“, svoboda

slova zaručená německým občanům dovolu- je komukoliv být ve svých výrociích polemický. Szentei-Heise však musel předtím ujistil soud, že jeho výroky neměly být záminkou k ostré výměně názorů a že v podobném jednání rozhodně nebude pokračovat. Podle vlastních slov bylo pro něj otevření výstavy natolik pohnutým momentem, že se uchýlil k expresivním výrazům.

die tageszeitung

Redaktor Philipp Gessler se ve svém komentáři v listu Die Tageszeitung věnuje cestě papeže Benedikta XVI. do USA. Papež se při ní úzkostlivě vyhýbá problematickým otázkám, jako například rozdílným názorům na válku v Iráku. Budí přitom dojem, že poslední, co by si přál, je zasahovat do amerického volebního boje. Na rozdíl od svého předchůdce Jana Pavla II. se Benedikt bojí velkolepých politických inscenací. Podle Gesslera tedy návštěva získává především pastorální rozměr – čti je nudná. Benedikt XVI. se podle komentátora na svých zahraničních cestách raději věnuje „starému dobrému Západu“, než aby se snažil proniknout do faktického centra dnešního katolického křesťanství, tedy Afriky a Latinské Ameriky. Zlé jazyky tvrdí, že při návštěvě Brazílie dokonce byla na jeho vlastní přání z itineráře vyškrtuta návštěva favely. Do problematických oblastí, jako je Čína a Rusko, si papež podle autora komentáře během svého pontifikátu zřejmě nikdy netroufne jet. Grasser proto nazývá papeže myslitelem, který žije pouze v duchovním a intelektuálním světě a bojí se konfrontace s riziky každodenního života. Tento přístup v sobě skrývá nebezpečí, že pontifikát Benedikta XVI. bude jednou velkou „prošvihnutou“ šancí.

Vítejte ve Faraonlandu

Reportáž ze země Sfingy, pyramid a turistů

Zvláštní zpravodaj zjišťuje, kde v Egyptě potkáte příbuzné Mickeyho Mouse.

IAN COOK

„Pojďte blíž, je to prostě úžasné,“ cukruje turistický průvodce a jeho tvář ozařuje podmanivý svit měsíce. Láká své klienty, aby sestoupili po kamenných schodech po straně prastarého chrámu v Edfu dolů k řece Nilu. Skupina řádně bohatých západních turistů s předplaceným plným programem zírá na to, co dole uvidí. V té chvíli ale okolo procházejí dva středoevropští turisté, kteří nevypadají bohatě a nic si nepředplatili. Když zahlédnou skupinku, chtějí se také podívat, co skrývá toto „skvělé faraonské místo“. Přitochí se tedy k tunelu u schodiště. Ovšem pohotový průvodce ihned spatří neorganizované a neplatící návštěvníky a rychle otočí zářivku, která průchod osvětluje, a namíří si ji do kapsy. Schody se tak opět ponoří do temnoty a skupinka předplatitelů je hnána na další „úžasné místo“.

Po celá století láká Egypt proudy turistů a dobyvatel. Přitáhl Napoleona, inspiroval hory knih popisujících historii země, přivábil i zástup lodí Thomase Cooka, který vozí davy turistů po Nilu nahoru a zase dolů. Nepřetržitý proud turistů spolu se špatnou ekonomickou situací Egypta však proměnil zemi v lacinou děvku, která si nechá od prázdninových návštěvníků všechno líbit. A ti si odnášejí kousky její Sfingy, olizují její pyramidy a pronikají do nitra tajemných staveb jako hledači pokladů tak často a tak hluboko, jak se jim zlíbí.

„Turistický průmysl je pěkně tvrdý,“ připouští Mohamed Mukab, který dohlíží na turistiku v jižním městě Aswan. Rozvaluje se přitom v pohodlném křesle své velké a rušné kanceláře. V kratoučkých přestávkách, když zrovna neodpovídá zástupům turistů, kteří se z něj snaží vymámit jízdní řády autobusů a otvírací hodiny památek, popisuje, jak tento průmysl dopadá na území mimo dřevěné stěny jeho kanceláře. „Každému je jasné, že tohle není bohatá země a že ve skutečnosti máme jediný velký přírodní zdroj – turismus. Jenže podobně jako v jiných chudých zemích, které disponují nějakými přírodními zdroji, většina lidí z toho nic nemá. A tak když se vydáte do města, potkáte mnoho lidí, kteří se snaží dostat peníze z vašich kapes nepoctivě. Co naplat, lidé jsou tu chudí a turisté peníze mají – dokonce i ti z východní Evropy,“ mrká na nás.

Každý rok přijíždí téměř devět milionů návštěvníků. A nepřekvapí, že si z tohoto zdroje chce každý uloupnout. Zvlášť když oficiální čísla hovoří o desetiprocím nezaměstnanosti (neoficiální udávají mnohem vyšší) a hospodářství je značně dýchavičné. Většina koláče ovšem připadá velkým turistickým operátorům, jako je například Thomas Cook. Jsou to oni, kdo vozí obtlouklé Brity, Němce a Američany klimatizovanými autobusy od jedné pamětihodnosti ke druhé. Na své cestě mají návštěvníci jen minimální šanci potkat běžné Egyptany i zakusit krásy země, které nejsou zařazeny v katalogích. Egypt pro ně přestává být skutečnou zemí, ale proměňuje se ve Faraonský zábavní park.

O hlavních atrakcích Faraonského zábavního parku byly už popsány miliony stránek. A tak se spíš zaměříme na ty atrakce, o nichž se moc nemluví, které však zato umožňují nahlédnout do vnitřností zábavní-

Stánkaři obklopují větší atrakce – chrám Kom Ombo v jižním Egyptě. Foto Ian Cook

ho stroje a vykreslují důsledky turistického přívalu. Patří mezi ně například: Velký hon v Edfu, Detektivní odpoledne „Zahlédni svého Egyptana“ a Ranní slet turistické policie.

Velký hon v Edfu

V pátém díle trilogie Douglase Adamse Sto pařův průvodce po galaxii se hrdina Arthur Dent náhle objeví na planetě, kde se jednou ročně protáhne časoprostorové kontinuum a v důsledku toho se na planinách objeví tisíce bizonů. Prořítí se několik kilometrů krajinou a pak opět zmizí někde v jiném čase a prostoru. Tato každoroční událost je jedinou příležitostí, která umožňuje obyvatelům planety získat zásoby na celý rok dopředu. Musí jen zabít co nejvíce těch podivných stvoření, než zase zmizí někde do minulosti nebo budoucnosti, odkud přišla.

Ve městě Edfu se žádní turisté dlouho nezdržují. Není tu totiž nic zajímavého kromě ohromujícího Ptolemaiovského chrámu postaveného v letech 237 až 57 před naším letopočtem a dobudovaného za vlády královny Kleopatry VII. Místní obyvatelé tak mohou ulovit své masotristy jen na několikakilometrové trase vedoucí od přístaviště nebo nádraží k chrámu a nazpět. Tato výjimečná atrakce Faraonského zábavního parku tak nabízí adrenalinové zážitky, při nichž se návštěvníci snaží uniknout armádě prodávčů vody (kteří jim cpou do rukou nápoje), prolést se mezi pluky řidičů různých vozidel (kteří na ty, co jdou pěšky, pokřikují, že jsou „ubozí bastardi“). Nakonec musí přeskakovat chrámové průvodce (kteří ovšem unikající stejně pronásledují a požadují svůj bakšiš).

Detektivní odpoledne „Zahlédni svého Egyptana“

Patří v podstatě k povinnostem návštěvníka přivést z exotického východu „něco zvláštního“. Je to podobně nevyhnutelné jako potkat

se zde se střevními obtížemi. A tak davy proudí k místním bazarům, aby vyprázdnily své kapsy a naplnily své batohy. A to nám poskytuje výbornou příležitost užít si další z nikde nepropagovaných atrakcí Faraonského zábavního parku. Jakmile dorazíme na místo, kde se odehrává „Starý autentický egyptský bazar“, pokoušíme se zahlédnout jediného nakupujícího Egyptana. Samozřejmě, že je tu mnoho egyptských prodávčů a nahaněčů, ovšem spatřit alespoň jednoho Araba, jak tu sám nakupuje, je v podstatě nemožné. Je to dost smutné, ale místní obyvatelé z nějakého důvodu odmítají utráčet na autentickém bazaru za všechny ty krásné botičky z velbloudí kůže, obří balíky koření a nádherně vykládané hrací desky na vrhcáby. Většinou se spíš tlačí, aby mohli za rohem nakoupit televizory, pračky a mikrovlnky, podobně jako jinde ve světě. Tedy pokud na ně mají.

Ranní slet turistické policie

I když si turisté klidně mohou zaplatit zvláštní výlet do pouště, při němž je domorodci nechají řídit auto, není to ani zdaleka tak zábavná atrakce jako ta, kterou vám teď popíši. Každé ráno v půl páté se totiž koná ranní slet turistické policie a objíždka Abú Simbel. Scénář účastníkům předepisuje zúčastnit se hry na závodníka, který se snaží vyhnout teroristickému útoku ze strany Muslimského bratrstva. Závod míří směrem k súdánské hranici. Turistická policie je přitom přesvědčena, že nejlepším způsobem, jak se vyhnout útoku proti turistům, je nahnat cizince do větší skupiny na dopředu ohlášené místo v předem známou hodinu. A pak tuto skupinu obklopit policejními vozy. Možná vám to zní spíš jako splněný sen každého teroristy. Policie za ně v podstatě zařídí polovinu organizačních záležitostí. Policisté jsou ale zřejmě

jiného názoru. Jakého, je těžko říci, protože svou strategii prosazují každý den pouhými několika slovy: „Jděte z cesty, konvoj přijíždí.“ Ovšem to, co jim chybí na výřečnosti, nahrazují skutečnými zážitky – jedná se o prázdninový trhák.

Život za branami parku

Před opuštěním Faraonlandu vás všichni důrazně vrazují a odkazují přitom na divokou a nebezpečnou půdu, která se nalézá mimo zábavní park. Pokud ovšem varování uposlechnete, o hodně přijdete. Můžete se totiž setkat s tím, kvůli čemu možná kdysi dávno lidé cestovali na dovolenou do jiných, neznámých zemí. Lidé jsou přátelští a legálně zvědaví, falafel stojí jen korunu, a tak se můžete nacpat úplně k prasknutí a pak se odebrat na opuštěnou pláž Rudého moře a tam se po jídle jen tak povalovat. Důvody, které zástupce turistického průmyslu vedou k tomu, že se o takové zážitky snaží turisty připravit, jsou ovšem dobře pochopitelné. Mohli by se totiž potkat také s chudobou a smutnými poměry, které charakterizují každodenní život mnoha Egyptanů. I když země získává z turistiky miliony eur ročně a další miliardy dostává v podobě přímé pomoci z USA (Egypt je největším příjemcem americké zahraniční pomoci, částečně poskytované jako odměna za uznání Izraele), bída přetrvává.

Faraonland samozřejmě není úplný Disneyland, mají ale hodně společného. Mickeyho Mouse tu nenajdeme, zato jsou tu ale jeho příbuzní. Jen kousek od atrakcí zábavního parku najdeme města, kde se na ulicích na slunci praží tuny odpadků. Poskytují přitom útočiště i potravu tisícům krys, které se v noci prohánějí po celém, kdysi prosperujícím přístavním městě Al Quseir.

Autor působí v Multikulturním centru Praha.

Přeložil Filip Pospíšil.

Ani sekundu nechcem znova prežiť

Rudolf Sloboda (1938–1995) je jeden z najvýznamnejších slovenských spisovateľů druhej poloviny 20. storočia. Debutoval časopisec-ky v roku 1958 povídkou *Do tohto domu sa vchádzalo širokou branou*, prvý román *Narcis mu vyšiel v roku 1965*. Je také autorom divadelných her (*Armagedon na Grbe, Macocha*). V roku 1995 zemrel vlastnú rukou. Letos v dubnu by sa dožil sedmdesáti let. V českém překlade vyšlo: *Narcis (1968), Rozum (1989), Jiný člověk (1989), Lásky (2005)*. V tomto roce plánuje nakladatelství Kalich k vydání překlad románu *Rubato*. Ukázky ze Slobodových deníků pocházejí z výboru porýzeného z rozsáhlého rukopisného materiálu (21 deníků, cca 5000 stran), který vydal slovenský Tatran v roce 2002.

–tw–

15. 9. 1979
Tento zošit som kúpil v Prahe, kde som bol na výlete 11. júla. Najprv to mal byť dar žene, aby si doň písala, čo chce, ale potom som si myslel, že mne sa bude viac hodiť, a že som dal zaň peniaze. Myslím, že zošit je dosť hrubý, aby sa doň mohol písať denník. Mal som vždy pocit, že denník má byť na jednom mieste. Pravda, denník takého rozmeru znesie aj kresby, vlepéné papieriky. Nie som proti tomu, aby tu boli zaznačené aj úvahy o románe, ak, pravda, budem mať chuť o tom písať. (...)

5. 8. 1979
Najprv som si myslel, že keď ženy odídu na rekreáciu do Budmeríc, niečo určite napíšem. Potom sa objavili tie blchy a s tými už sa zaoberám týždeň. Myslím, že to bolo v pondelok, čo som to objavil, alebo ešte v nedeľu. Alebo až v stredu? Nie, v stredu som o tom už hovoril Lyde, v piatok už som mal atak vredu v autobuse. Súčasne ma znervózňoval aj Ťapko. Zajedno som bol aj rád, že je u nás a že mu nie je smutno, ale mačky sa ho veľmi báli.

A dnes, keď som sa išiel holiť, otvorím drevenú krabicu so zrkadlom, ktorá inak je zle a nahovno vyrobená, a keď som nadvihol lepšie strojčeky, vidím, že sa tam pohybuje plno žltých vši. Zbadal som tam aj biele nymfy. Najprv som chcel vyslobodiť zrkadlo, ale keď už som to mal vylomené, hodil som to všetko na hnoj. Tie vši možno pochádzajú ešte z nemocnice, keď sa mi tam ktosi holil mojím strojčekom. Alebo je to niečo celkom čerstvé, pár dní, lebo nie je možné, aby som to nebol zbadal. To robí tá nadmerná vlhkosť. Bola až 80%. Určite sa vyliahnú také všelijaké hmyzy, že nám komáre budú priateľmi. (...)

23. 11. 1981
Tentoraz si nemusím vyčítovať, že som žene nejako ublížil, a predsa to v tej jej hlave začína haprovať. Včera dobre nespala. Lieky si berie, ale je zatiaľ akási (iba) utlmená, spomalená. Síce sme v posledné dni dlho spávali, ale ona schudla, lebo tým pádom sa raňajky odložili na neskoršiu dobu, tj. aj okolo 12 h. na obed. Potom zrejme zabudla jesť, takže schudla a už to na nej poznám.

Chvilami som na ňu nahnevany, chvíľami ju ľutujem, ale už vidím, že mi nezostáva, iba to prijať. Tentoraz si konečne nemusím robiť nijaké výčitky, lebo som nepoužil nijaké násilie. Všetky rozkazy som dokázal presadiť hlavou – ale na to je zvyknutá.

19. 1. 1982
Ráno som nemal nikdy rád umelé svetlo. Vždy si pripomínam hrozné dni v bani a tie ranné omluvy.

Ale ranné myšlienky sú najlepšie, najostrejšie. Hoci sa do nich vpletá túžba po spánku, ranné myšlienky sú nové, svieže, presné. Sú teda akési ospané, ale aj nie ospané.

Veď od šiestich rokov takmer do dvadsiatky som musel duševne pracovať hlavne ráno. A dnes rozoznám: hoci sa človeku drieme, myšlienky idú celkom samočinne, príjemne, hlava je ochotná prijímať vedomosti. (...)

23. 8. 1982
Keď som upratoval ako každý deň šopu, našiel som vytrhnuté stránky zo Slovenských pohľadov (asi r. 1969–70) a tam som videl svoj článok Písmeno, slovo, veta.

Zistil som, že som mal viac odvahy vtedy ako rozumu (o nejakom talente teraz nehovorím). Nečudo, že ma Tatarka nazval – a to zrejme až 1972 – malým táradlom. Tento článok je ozaj znáška rôznych impulzov a mám z neho dokonca nepríjemnejší pocit ako z Mináčovho referátu zo zjazdu spisovateľov v Prahe 1956(7) z knihy Texty a kontexty. V mojom článku sú pekné osobné postrehy, ale aj veľa nafúknutého, takže kto by ma hodnotil podľa tejto produkcie, vidí, že som hlupák.

A de facto je šťastie, že som tú filozofiu nedošťudoval, lebo systém a logika je na moju hlavu trochu veľa. Až v tomto veku vidím, že som ozaj blázon. (...)

1. 1. 1985, utorok, Nový rok
Zapol som na tri minúty televíziu. Vidím W. Matušku, Gotta, Vondráčkovú, tie dvojčatá z Ostravy, herec vedľa herca – a po hymne, ktorú som si iba pozrel a nevypočul, sa objavila s pohárikom J. Švorcová a Haverl, dojatí obaja. Haverl zrejme ešte pod dojmom toho, že je L. Novomeský. Ich prípitok ma nezaújíma, aj keby to boli aké reči. Zaujímavé, že herci sa ešte stále ľudom nezhnusili. (Aj do Rakúska pricestoval Aznavour.)

Na prípitky bol majstrom Jano Beer. Je komické vidieť toľkých podradných ľudí, ako spievajú hymnu. Opice. (...)

3. 2. 1985
Oslávil som Joža Mihalkoviča narodeniny. Vypil, mal koliku. Dostal som vyše 5000 bonov – 4500 svokra kúpi. Tak môžem pokojne dokončiť Uršulu – už som totiž bol nervózny, ako vždy pred koncom štipendia – a hoci už román možno zakončiť – lebo nechcem ho natahovať donekonečna – predsa je lepší tento pokoj.

2800 Kčs na elektrinu za zimu
1500 Kčs na uhlie
1400 Kčs daň LITE
Zostane asi 18 000, z čoho do konca roka 1985 vyžijeme nejako. Potom hádam dostanem zálohu za Uršulu a štipendium si budem žiadať až po roku zase.

Babke Kláre som dal 100 bonov k narodeninám a tiež Marienke a Viere. Zostalo mi 65. Vincovi Šikulovi som vrátil 200 bonov = 1000 Kčs, takže som mu dlžný už len 1000 Kčs.

1. 4. 1985
20.20 Záchvat vredu ustal. Takto som ležal na posteli. Ruky na bruchu. Spomenul som si na otca, ako sme ho neopatrovali. Vytrpel si veľa. Ale on bol predsa len celý život zdravý. Ale ja okrem vojenčiny a Ostravy – stále chorý. Boh chce, aby som prestal piť, preto ma tak trápi, a je to správne. Inak sa neodnaučím piť. Keby som nebol v tej Modre taký opitý (opil som sa v klube).

Takto od detstva skrčený čakám na koniec života.

Zaujímavé, že po tej Modre som sa ešte raz opil, a to keď som bol v Novej Vsi u holiča. Načo sú teda moje sľuby? Ako mi môže Boh pomôcť inak, len tak, že mi dáva tieto bolesti, aby som si odvykol od tej hroznej drogy. Narobil som v opitosti veľa zla. (...)

15. 6. 1985
Ranné rozhodnutia:
nejst na ten koncert k Pišťánkovi
neprijímať doma hostí – treba zájsť do krčmy

niečo zariadiť, aby sem nechodili istí konkrétni priatelia vôbec.

Od Didiho som vybral 70 Kčs. Ešte je dlžný 170 Kčs (bicykel + pumpa).

9. 3. 1986, nedeľa, meniny má Františka, moja babka Slobodová.

9.45 Pozrel som si Dejiny umenia s úmyslom, že dnes preštudujem (prečítam) Rembrandta. Otočil som stranu inak a zbadal som Rubensov obraz – mocnú ženu pred zrkadlom, černoška jej drží vlasy. Dnes sa mi páčil Rubens. Prešiel som zbežne k Rembrandtovi – pocity sú nezmenené. Prelistoval som aj Vermeera a zbadal som, že žena na obraze Ateliér sa nepodobá na Moniku Šimonovičovou – alebo aspoň oveľa menej (ako som si myslel). Teda Rembrandta odkladám.

Idem piecť hus.

14. 12. 1986, nedeľa, 10.00, –1°C, padá drobno, riedko

Ani jednu sekundu by som nechcel znova prežiť zo svojho života. I keď rád spomínam na niektoré udalosti života – epizódy –, nikdy by som ich nechcel komplexne zažiť ako znova mladší. Hoci to boli krásne dni, keď som vozil Evičku po Slavíne v kočiarike, nesmiem tie časy idealizovať – úzkosť bola aj vtedy hrozná.

18.08 Nasadil som si nové pierko. Píše ľahko, ale nezanecháva čiaru. Je masťný papier? Práca s pierkami, so zošitmi, to bola moja obvyklá práca vždy v nedeľu večer. Písal som si denník ešte na gymnáziu. Roztrhal som ho, tak ako denníky z obdobia do roku 1979. Už aj tieto záznamy som chcel spáliť v popolnici. Bola by to ozaj škoda. Sú to záznamy, ktoré môžu zaujímať aj neliterátov. Denníky sú dôkazom, ako sa snažím vyliečiť z úzkosti a depresii – hoci nie sú až také intímne – pre mňa však sú dostatočne informatívne. Udalosti majú svoj pôvab. Treba sa zamyslieť na tým, prečo mám niekedy chuť roztrhať ich (zničiť). Možno, a to najskôr, zo strachu. Doteraz však som si dával značne pozor, aby hádam denník nebol zámenkou pre niečí hnev. Ak sa niekto na mňa hnevá, nepotrebuje denník. Zničí ma aj bez neho.

27. 8. 1987
Upozornil som svoju ženu Vieru Slobodovú, že huby (žbičky) od včera, 26. 8. 87, dusené s vajcami, sú horké, a teda podozrivé.

Rudolf Sloboda
Nebojím sa, lebo boli čerstvé v dobe dusenia, aj v chladničke boli.
V. Slobodová

26. 9. 1988
8.45 Odchádzam na LPK.

Krajský ústav národného zdravia, psychiatrická liečebňa, 902 18 Pezinok

Rudolf Sloboda
Slovinec č. 44
841 07 Bratislava

Vec: Predvolanie
Dostavte sa dňa 3. 10. 1988 do PL Pezinok na dvojtyždennú hospitalizáciu posilnenia abstinencie-opakovačku. So sebou si prineste teplákovú súpravu, tenisky, hygienické potreby, pero, písanku a správu z PAP.
MUDr. Nejdlová Drahomíra, primárka AT odd.

Rudolf Sloboda

Song Dong: To není odpad, 2002–2008. Foto Vincenc Lichnovský

Konečne to poslali. Už som bol netrpezlivý.

Nesmiem nikdy zabudnúť, že vždy stroskotali moje pokusy abstinovať, keď som to chcel urobiť sám. Je to moje nešťastie. Ale vždy po liečeniach som nepil najmenej 7 mesiacov, a tak aj teraz: je väčšia nádej, že týchto 14 dní oddiali onen tragický a nešťastný dátum, keď zase začnem piť.

V tomto okamihu som si istý, že nikdy. Ale takýchto okamihov som zažil veľa (aj vlni na jeseň som abstinoval asi dva mesiace).

3. 3. 1989, piatok

Včera žena kúpila metronóm za 440 Kčs. Ale iba blikal, tón nešiel. Rozbil som ho na márne kúsky.

Nedá sa písať román, keď vyrušujú. Román je iný svet, nie tento, čo plyní v tomto okamihu okolo mňa. Autor sa vždy musí vžiť, preinačiť do svojich postáv, a vyrušovanie vníma ako budenie zo sna. To dosiaľ moja žena nepochopila.

Rozzúrím sa a potom o tom referuje, kde sa dá. Roztrhol som jej akúsi knihu, tú darovala sestre Nadi: údajne Naďa povedala, že kniha je pekná. Akoby som ja bol knihu trhal za to, že je škaredá.

Je to ohromne vyčerpávajúce, variť si, upratovať, odháňať rušenie, a ešte písať. To nedokáže nikto, a preto ani nemáme dobré romány, lebo u nás sú všetci spisovatelia hrozne vyrušovaní. (...)

9. 4. 1989, štvrtok

Nuda je pozitívny, dôležitý pocit, biologický.

Keď som vlni v marci 1988 rozprával s MUDr. Nejdlovou v jej kancelárii o svojom počine zo 14. marca 1988, spomenul som, že sa často nudím.

Po prvé dosť som klamal, lebo sa nenuďím toľko – ale dôležitejšie je, že Nejdlová nemohla moju poznámku podceňovať (nepodcenila ju),

ako som sa nazdával. Že sa nudím, povedal som iba preto, aby som nejak vysvetlil svoj nevysvetliteľný pokus o samovraždu. Tento argument som prevzal akoby z inej bytosti, boli to len slová – ale ako sa ukazuje (zvlášť u mňa), moje výroky, ktoré len tak naslepo občas vyrieknem, majú vždy akúsi hĺbku, akoby predtým už boli v podvedomí premyslené, ale neformulované. (To sa týka aj hodnotení mojich kníh, kde kritici často nájdu dimenzie, ktoré som si pri písaní vôbec neuvedomoval, prípadne som si až tak veľmi nebol istý pravdou v tých slovách.) (...)

Treba pripomenúť, že ak aj Nejdlová verila, že sa nudím často, pýtala sa, či mávam aj chvíle šťastia, a keď som jej prisvedčil, bola tuším spokojnejšia. Možno ani ona sama si nie je istá, či dokáže človek byť aj (občas) veľmi šťastný. Ale v tom som ju ako profesionál oklamal, lebo nejaké veľké návaly šťastia nemám často. Mojm najtrvalejším stavom je nepokoj – ale ten odporúča Schweitzer ako vlastnosť ozajstného kresťana. (...)

4. 10. 1989, utorok

V. Havel dostal cenu O. Palmeho. Navrhnutý na Nobelovu cenu.

Zrejme si na Západe myslia, že keď Havel dostane Nobelovu cenu (ako Walesa), nastane obrat aj v ČSSR (ako v Poľsku). Zle sú informovaní od Čechov. Havel nie je nijakým symbolom, nič nezaložil, a v base bolo aj viac ľudí. Praví antikomunisti držia hubu, eventuálne sa skrývajú v strane. O Havlove teórie – veľmi abstraktné a všeobecné – sa nedá nijako oprieť. Napokon: západné kruhy budia iba závisť u spisovateľov. Havel ako dramatik je priemerný a neoriginálny. (Pokiaľ som počul jeho hry z BBC atď.) (Kafkizmus, onen typ, aký bujnie aj na Kube – ako priznal jeden mulat z Kuby – vraj je tam známe slovo „kafkárna“ – ako neporiadok. Lenže Kafka

nepopisuje neporiadok. Ani absurditu, či len absurditu. Predovšetkým je tam poézia, ktorá absolútne chýba Havlovi.)

17. 5. 1990

Som rád, že Vaculík ma čítal. Už kedysi (asi r. 1983) mi o tom hovoril Vlado Ondrúš, ale teraz (dnes) sa mi zdalo, že Česi na mňa zabudli.

8. 11. 1990

Bol som konečne u lekárky. Zajtra idem na EKG. V pondelok mi vezmú krv, potom ešte pôjdem na RTG pľúc na Cukrovú. EKG bude v Karlovej Vsi, tam mi internistka vyloží EKG. Zatiaľ mi lekárka predpísala nitroglycerín. (Jeden slabší na hltanie a jeden silnejší.) Vyslovila sa, že môže ísť aj o chrbticu a srdce môže byť v poriadku.

Piatok 6. 9. 1991

O 17. h zomrel Šach. Narodil sa roku 1978. (V septembri 78 som odchádzal do Pezinka a bol malý, keď som sa vrátil, vyliezol zrazu

z budy veľký pes.) Prežil 3x moje liečenia po 3 mesiace.

Pochoval som ho medzi orechy vzadu, na tom istom mieste, kde je Iris, jeho matka, prikryl brezovými bielymi vetvami.

Šach už bol dlhšie chorý na zadné nohy. Vlni ho ktosi stlkol, odvtedy zle chodil. Tiež pravú prednú nohu mal dlhšiu, zväčšoval sa mu kĺb. Ja som síce ľuďom tvrdil, že netrpí, ale on asi trpel, lebo mi často v noci pod oknom skučal. Horko-ťažko prežil zimu, stále sa tlačil ku dverám. Už sa nedokázal ani poškrabať, takže mal zlú srst, hoci chuť do jedla mu neprešla.

Kto ho videl predtým, ako letel po kopcoch, ako naháňal diviaka a ako sa ešte vlni dokázal pobiť so surovým Gašparíkovým vlčiakom, by neveril, že tak rýchlo schradne. Vlni som ešte s ním prešiel popri Morave až do Devína, ale už bol veľmi unavený. Už len spával. Bolo mu smutno, lebo som s ním nechodil na prechádzky, ale ešte kedy-tedy dokázal zavrtieť chvostom. Je hrdinom v románe Rozum a Krv. Ten pes ma desať rokov držal pri živote (1978–1991) (13 r.)

Štvrtok 18. 3. 1993

Poludnie, vietor, slnečno +17 °C

Bol som so psami na Sandbergu. Bozkávali sa tam dvaja študenti, ona a on. „Čo nejde te niekam do húštie, čo sa tu predvádzate!“ zakríčal som. „Čo ste cigáni, toto sa v Európe nerobí.“ „Boli ste v Európe?“ pýta sa chlapec. „Nebol, ale som to čítal.“

Neskôr som ešte povedal: „Exhibicionisti.“

Sám sebe som si tým pokazil náladu. Vrátil som sa z prechádzky a tu vidím v schránke účet za elektrinu na Kaštieli. Sestra prestala platiť. Nájomníci ju osrali a ešte chce, aby som ju hádam ja ľutoval, ani náznak jej ľutosti. (...)

Včera večer ma dlho pichalo pri srdci, nie ostro, ale trvale. Aj som s tou bolesťou zaspal. V noci som zahodil cigarety do ohňa a zase začínam nefajčiť.

Piatok 30. 4. 1993

Včera asi 4 – 5 cigariet. Fuj. Začíname znova.

Sobota 29. 5. 1993

Včera som však nezaspal o 19.35, lebo žena doniesla od Evičky Šutovcovu knihu Rekapitulácia nekapitulácie, a hoci už som ju raz čítal, prelistoval som si znovu pasáže o R. Slobodovi, a to až do 23. h (...)

Vybral Tomáš Weiss.

galerie

Song Dong: To není odpad

Čínský konceptuální umělec, fotograf a tvůrce videoartu Song Dong (1966 v Pekingu) zhmotnil ve svém slavném díle Not waste postoj obyčejných lidí generace svých rodičů, generace, která zažila válku. Nic se nesmí vyhodit! Nic nedokážu vyhodit! V roce 2002, po otcově smrti, začal vytvářet monumentální sbírku uschovaných předmětů denní potřeby. Obnažil monstrózní domácí kolekce pet-lahví, šňůrek, mýdel, bot, víček, tub od zubních past, které jsou Evropanovi cizí jen zašlými čínskými nápisy. Zmnožené a pečlivě uspořádané mrtvé věci působí křehce jako naprosto marná obrana člověka do neznámých časů. A zároveň jako jedno pojetí lidské paměti. Dílo je do půlky května k vidění v Berlíně jako součást výstavy Re Asia (Haus der Kulturen der Welt).

Vincenc Lichnovský

John Williams
Pět hospod, dva bary a jeden noční klub
Přeložila Zuzana Koubková
Argo 2007, 168 s.

Williamsovy příběhy, volně prolínající cardiffskými byty, kancelářemi, ulicemi, bary a hospodami, sjednocuje několik postav pohybujících se prakticky neustále na hraně zákona, anebo často už hluboko za touto hranicí. Je zřejmé, že autorovi knihy (cardiffskému rodákovi) je toto prostředí důvěrně známé, a tak se čtenář seznamuje s odvrácenou tvář dnešního Walesu z pozice nejen pozorovatelské. Droga je možnost; prostituce je řešení – nikoli nejhorší; krádež je jedna z forem obživy, anebo také způsob, jak někomu udělat radost. Lodě sem přijíždějí proto, aby přivezly drogy. Bulvár je tady od toho, aby zaujal za každou cenu, a to zcela nezávisle na skutkové podstatě věci. Nikoho tato skutečnost netrápí, všichni ji více či méně akceptují. A tak tu vedle sebe žijí překupníci drog, drobní zlodějčci, pasáci, prostitutky, matky, děti, bulvární novináři, příznivci ragby, rodilí Walesané i asimilovaní přivandrovalci, své ubohé životy hodinu od hodiny a den ode dne, aniž by tušili, že se stávají literárním předobrazem, který má schopnost oslovit i někoho jiného nežli jen členy jejich ohraničeného společenství. Osobní zkáza každého z nich i všech současně, jakýsi leitmotiv, posouvá děj k neodvratnému zjištění, že únik není řešení. Tím jako by Williams toužil splnit morální poslání autora, i když je pravděpodobné, že jeho hrdinové ve skutečném světě tak velkých gest asi nejsou schopni.

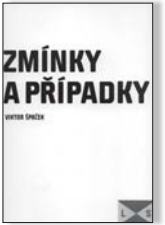
Magdalena Wagnerová

Řeč neřeč – rozhovor Jaromíra Slomka s Karlem Šiktancem
Karolinum 2007, 111 s.

Knižní rozhovor s Karlem Šiktancem jako kdyby byl drobným dodatkem za jeho souborným dílem, které vydává nakladatelství Karolinum. I bez ediční poznámky Jaromíra Slomka je z textu patrné, že otázky byly zodpovídaný písemně a Šiktanc pečlivě vážil každou větu. V knize ostatně několikrát zmiňuje, v dobrém slova smyslu míněno, posedlost přesností výrazu. Díky tomu sice máme před sebou knihu mimořádné stylistické úrovně, v níž však na druhé straně absentuje bezprostřednost, jež je pro ústní rozhovor příznačná. A proto i leckdy přitažlivá. Kniha začíná obligátně vzpomínkami na dětství, stejně jako v případech jiných životních etap a významných událostí se však u nich dlouho nezdržuje – nesnaží se narýsovat přesnou mapu života jednoho člověka, ten spíše nastiňuje, neboť většina prostoru je věnována poezii. Slomek jako redaktor zůstává za otázkami někdy až příliš pietně schován a tok vyprávění koriguje jen neznatelně. Spíše než by se dotýkal konkrétních bodů básníkovy díla, otevírá svými otázkami obecnější témata týkající se Šiktancova pohledu na povahu tvorby, poezie samotné nebo přístupu k vlastnímu psaní (už první otázka je téměř emblematická: „Je život básníka jiný než druhých?“). Rozhovor tak lze číst i bez znalosti Šiktancových textů, a možná je to dokonce i výhoda. Kniha je navíc krásně graficky zpracovaná. Hezká gratulace k letošním osmdesátinám Karla Šiktance.

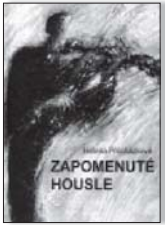
Vojtěch Staněk

Viktor Špaček
Zmínky a případy
Literární salon 2007, 63 s.

Zda je to zvykem prohlásit, nevím, leč kniha poezie Zmínky a případy je dobrá, neřkuli výborná; výrazu střídmeého, bez vytáček a zahlžení, s jistotou pojmenovává skutečnost; že potřeba se zpronevěřit provždy próze, kde život pádí tempem svým a poezie div že není nad vodami dým, tak podobá se delikátní póze; no, co já vím... když v jedné básni autor užil dvakrát slovo „znamení“, tak čtenář hrůzou zkamení, že „amen amen – kočka spadla z kamení“; zároveň básnivec i žrec být nejde, že umění při tom sejde. Poezie dost na pomezí, když zároveň chce užít děj i lyrickou skladbu, aby nad ní kostelník nevyřkl klatbu – a co teprv mnich, jenž pod kápi snáší přetěžké útrapy – má básně ještě si špatit? Když je amen, kde je Amor? Potom není o čem psát, natož verše skládat! Viktor Špaček je profesí výtvarník a zdá se, že se k poezii spíš připlétl s potřebou vyjádřit verši, na co mu jinak nadání nepostačuje; samozřejmě platí: ševče, drž se svého kopyta! – je lepší být básník dopita než herold vlastního vzdělání; skličující dost skládání; ani amo, ani humor, jak by autor od poezie očekával něco jiného, duchovní prozření či povznesení – žel, to bývá k nalezení jinde, kde Poezie nedá kvinde, v „misce jistot na židli“ – však na dvou židlích nelze sedět a nejlíp bude, když si Viktor Špaček bude svého výtvarnictví hledět.

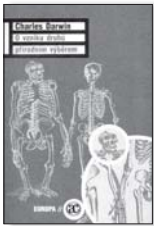
Vít Kremlička

Helena Procházková
Zapomenuté housle
Knihovna Jana Drdy 2007, 237 s.

Kniha Heleny Procházkové obsahuje deset povídek, z nichž nejdelší dala název celému výboru. Text, zjevně inspirovaný autorčinými osobními zážitky, je silně vázán k prostoru rodné země, především pak Moravy. Témata povídek jsou prostá: večery u táboráku, povídání starého pána u pošty a podobně. Autorský vypravěč knihy často předává svůj part osobám, které náhodně potkává, a nechává je převyprávět jejich vlastní příběh, aby se své role zhostil vždy na závěr povídky, v dodání nějakého toho duchovního poselství či jen emotivního rozuzlení. Zdá se, jako by mnoho současných spisovatelů cítilo potřebu svým dílem hojit svět, obrátit se k prostým stránkám každodennosti a objevit v nich to pravé, to lidské. Procházková však zapomněla, že ne vždy smícháním dobroty, laskavosti a lidské duše s průměrně užitým literárním jazykem bez nápadů vznikne kniha tzv. hladící, ale právě naopak – kniha svou průměrností ubíjející. Pokud náš život skrývá opravdu nějaké tajemství, Zapomenuté housle ho jistojistě nepoodhalily a člověku nepřiblížily. Právě doslovným duchovním posláním v závěru každé povídky ničí Procházková i jen trochu možný otisk textu do mysli čtenáře, kterého zjevně tak toužila dosáhnout. Prvoplánová prostota a duchovnost prostě nefunguje, i když na obálce knihy děkuje autorce herečka Květa Fialová „za pohlazení duše“. To je ale případ velmi specifický, není-liž pravda?

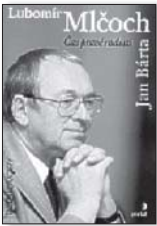
Zuzana Malá

Charles Darwin
O vzniku druhů přírodním výběrem
Přeložili Alena a Emil Hadačovi
Academia 2007, 579 s.

Darwinův text o vzniku druhů patří ke stěžejním dílům přírodovědného diskursu 19. století. Ve stati Sprachkritik und Ideologiekritik označuje Ernst Topitsch vědu za sociomorní způsob interpretace společnosti, to znamená, že vědecké výklady považuje za projekci „konkrétní lidské společnosti“. Darwinův Vznik druhů bychom tedy mohli tímto prizmatem nazírat jako projekci viktoriánské společnosti do evolučního světa, v němž se proces tříbení teleologicky nesentimentálně ubírá k cíli, jímž je přežití životaschopných jedinců a druhů a zánik těch neperspektivních. Přijmeme-li ovšem sociomorní výklad za svůj, zahlédneme sice sociální meze vědeckého obrazu světa, ale na druhé straně můžeme inklinovat k sociálnímu darwinismu, tedy k legitimizaci vyloučení „uražených a ponížených“ ze světa úspěšných. Že ani jedna z krajností, tedy sociomorní výklad na jedné straně a identita vědecké interpretace a interpretované skutečnosti na straně druhé, se těžko může opírat o původní evoluční koncept, ukazuje právě Darwinův text, který máme poprvé v neokleštěné verzi v překladu Aleny a Emila Hodačových před sebou. Předmluvou Stanislava Komárka se Darwinovu evolučnímu diskursu dostalo zasazení do dosud v Česku nediskutovaných souvislostí. Právě klasické texty nás mohou naučit, prodereme-li se dostatečně podrobně pralesem jejich recepce, že žádná interpretace si nemůže činit nárok na kanonický výklad.

Michal Janata

Lubomír Mlčoch, Jan Bárta
Čas pravé radosti
Portál 2007, 168 s.

Ucházel se o asistentské místo na FSV adept bez seznamu svých publikací – ukázalo se, že je to příslušník sekty, která vyžaduje od svých členů nepublikovat. Lubomír Mlčoch byl podle svého vyprávění jediným členem komise, jenž neúspěšně prosazoval přijetí moudrého mladíka. Už tato historka potvrzuje, že bývalý děkan pražské fakulty sociálních věd není osobností rázu zcela všedního. Ač ekonom, hluboce poznamenaný křesťanským pohledem na svět, dokáže, opřen o své duchovní základy, uchopit řadu svízělů dneška z nečekaného aspektu. Dialog s Janem Bártou vychází ze starozákonní knihy Kazatel a postupuje v jakýchsi soustředných kruzích za pomoci humoru, pokory a nezastíravé otevřenosti k jádru věci. Ekonomie v původním významu znamená „zásady vedení domu“ a Mlčoch ji chápe se snahou o celistvost a široké souvislosti; k této správě domu podle něj patří i starost o druhé, o dobré mezilidské vztahy, o lásku. Ale jestliže půjde o člověka, musí ustoupit efektivita a racionalizace – ekonomie bude sloužit člověku a nikoli naopak. Mlčoch ukazuje, jak modloslužba penězům navozuje plíživou totalitu; i když ji zprvu odmítáme, nepozorovaně nás vtahuje dovnitř a začne ovlivňovat a určovat naše chování. Mlčoch zřejmě ve svém prostředí zůstává zjevem víceméně ojedinělým – je v řádu věci, že pro tu galerii Dybů, Klausů a Kočárníků není než popletou a podivínem. Řekl bych, že i na to může být hrdý.

Jiří Zizler

Joshua Clover
Matrix
Přeložil David Petruž
Casablanca 2007, 112 s.

„Vzývat“ vydavatelskou činnost Casablanky by nebylo nic nového, vždyť s každým dalším titulem jen posiluje své důležité místo na českém knižním trhu s filmovou literaturou. V edici Moderní film se po studii o Pulp Fiction dočkali ti, pro něž Matrix nepředstavuje pouze film, ale i živoucí organismus lákající ke zkoumání. Úkolu obnažit ho se chopil profesor Joshua Clover. Matrix se pod jeho drobnohledem jeví jako subjekt, jehož zrození nebylo náhodné, absorboval do sebe funkčně konec 90. let minulého století a ještě větší měrou následně prostupoval kinematografií. Cloverova analýza bere v potaz narativní i stylové složky počítačových her, zasahuje film do kontextu podobných snímků (s tzv. hranicí konstruktů) a v neposlední řadě koketuje s ideologickým podtextem (členění společností podle marxismu). Jako opora řadě tezí stojí osobnost Slavoj Žižka. Výhodou Cloverova přístupu je snaha vyhnout se filosofujícímu traktátu. Matrix sice vybízí k několika takto směřovaným úvahám, Clover však nikdy nezapomíná na to, že jde de facto o akční film. Čtivé pojednání rozhodně poslouží na několik opakovaných přečtení, jen je škoda, že se v něm více prostoru nedostalo kompletní matrixovské trilogii – ale, jak autor uvádí, to ani nebylo záměrem.

Lukáš Gregor

Martin Hemelík
Spinoza – doba, život a myšlenky novověkého filosofa
Filosofia 2006, 733 s.

Autor v knize nepřináší jen základní přehled interpretací Spinozy ve světovém myšlení, nýbrž zasvěceně osvětluje i podstatu jeho myšlení. Pro svůj radikalismus, především pro to, jak chápal boha a bytí, měl být Spinoza navždy zatracen. Po jeho smrti ho však začaly objevovat takové veličiny jako Goethe, Novalis, Hegel, a tak myšlenky holandského filosofa znovu ožily, když přešly do německé klasiky a skrze ni i do současného myšlení (Deleuze). Ze Spinozovy absoutní substance se stal absolutní duch. Vztahování se k tomuto ontologickému základu přináší spinozovskou radost i klid; tato radost je pak nutně i intelektuální láskou k bohu. To je základní Spinozův princip, který spolu s principem chápání věcí z hlediska věčnosti vytváří podstatu jeho systému. Hemelík vidí tyto dva principy v jednotě a umožňuje nám tak pochopit i hloubku našeho vlastního myšlení, filosofický přístup k sobě i ke světu. Autorovo souhrnné předvedení Spinozy se zdařilo.

Jiří Olšovský

Arthur C. Clarke Povídky z deseti světů

Přeložili Veronika Volhejnová, Zdeněk Volný a další
Baronet 2008, 264 s.

Vyčerpav romány včetně pozdních se „spoluautory“ a povídkové best of, přešel český nakladatel na řadovky: tato roku 1962 uzavřela Clarkovo nejpłodnější období. Běda, nezestárla moc dobře: dobytí sluneční soustavy bylo odloženo na neurčito a rozhodně neproběhne s takovým starosvětským gentlemanstvím. Cca polovina inženýrských kraftedů o problému a řešení si zachovala čtivost (Léto na Ikaru), zbytek byli poníci jediného čísla. Kde se autor pokouší naroubovat na svou metodu moralizování, podle pravítka rýsovaná psychologie postav selhává (Smrt a senátor a hlavně Nenávist). Lépe mu to jde s humornou nadsázkou, není-li příliš utopena ve stereotypch britské vyšší střední třídy: pozitivním příkladem je Opíčka v domě a hlavně klasický Případ mírného úžehu (Lehký případ úžehu byl výrazně lepší název: střížnosti na narychlo splácané obálky jsou už tradicí, ale překlady jsou neobratné a často chybné, což je zrovna u Clarkova stylu, spoléhajícího na křišťálovou jasnost, neodpustitelné), negativním Budiž světlo. Povídka Vzpomínám na Babylon vlastně do puntíku předpověděla podobu dnešních médií včetně reality show – jenže příznačně zůstává u odtazitého žertíku, místo aby se téma vzalo seriózně, osobně a domyslelo do důsledků. Ve svých nejlepších momentech se ACC dotýkal věčnosti, ale v této sbírce se moc nepovznese nad gymnaziální úroveň.

Jan Vaněk jr.

Frank Miller, David Mazzucchelli Batman: Rok jedna

Přeložil Jiří Pavlovský
Crew 2007, 136 s.

Rok poté, co resuscitoval postavu Batmana, když ho v Návratu temného rytíře ukázal jako stárnoucího muže, zpracoval v roce 1987 Frank Miller také počátky batmanovské legendy. Smrt rodičů Bruce Waynea však zobrazí jen v několika flashbecích a soustředí se především na první souboje superhrdiny s podsvětím. Souběžně s Batmanem, který čelí pochybnostem o vlastním údělu, sleduje Miller i příběh komisaře Gordona, který stejně jako Batman přichází do Gotham a bojovat za dobro. I on musí řešit problémy: jeho šéfové jsou součástí zločinných organizací města, manželka nechtěně otěhotněla a on se navíc zamiloval do své sekretářky. Miller kombinuje obě linie a ty se několikrát propojí natolik, že komentáře obou postav jsou téměř zaměnitelné. Zatímco o Batmana strach nemáme, vždyť je to superhrdina, o Gordona, který se navíc nemůže skrýt do anonymity ani v osobním životě tak jako superhrdinové, čtenář strach má. Příběh tím nabývá na realističnosti. Mazzucchelliho kresba, přestože je na ní zub času patrný, příběh výtečně doplňuje. Řekl bych, že dokonce lépe než ta Millerova v Návratu. Ostatně komiks je nově kolorován. Útlý svazek je doplněn mnoha bonusovými materiály, které jsou na české poměry skvěle převedeny do české mutace. Rok jedna je jedním z nejlepších batmanovských příběhů vůbec!

Jiří G. Růžička

Host 3/2008

V březnovém Hostu je cítit svěží závan jara. Hlavním článkem čísla je Právo prvotiny Jana Štolby. V něm se po deseti letech po stati Poezie jako výmluva, pojednávající o básnících devadesátých let, zaměřuje na změněnou situaci současných básnických debutantů, na jejich možnosti a tvůrčí postupy. Dvě generace porevolučních básníků jsou zastoupeny i v rozhovorech: od básníka a fotografa Martina Langer a se dozvíme o poezii života, východních inspirací a ostrých životních řezech, od předloňského debutanta Ladislava Zedníka o zkameněném moři, nuselských kouřových stromech a publikování na internetu. Tradičně slabší je ukázka z původní české prózy, tentokrát povídka Lenky Daňhelové, v níž se autorka snaží nenápaditě popsat rozhovor tří hospodských kumpánů, kterým sekunduje ženská hrdinka. Palčivě umělou chuť tuzemáku však napraví vodka Soplice z povídky mladého ukrajinského spisovatele Serhije Žadana, v níž autor nepoměrně zdařileji líčí život osamělých mužů. Druhý díl seriálu Křížovatky evropské literární kritiky přináší opět dva konferenční příspěvky: ten o situaci ve Španělsku je poměrně plastický, ovšem ten bulharský by bylo možné redukovat do několika vět. Příloha Host do školy je věnována mýtu v literatuře. Teoretický exkurs popisuje pojetí „mytologizací“ u Rolanda Barthes a Vladimíra Macury, jednotlivé analýzy pak toto pojetí aplikují na postavu TGM nebo Leopolda Blooma.

Karel Kouba

Čína Čína v obrazech 3/2008

Smutné výročí připomíná mimo jiné březnové číslo časopisu Čína v obrazech. V roce 1928 čínská vláda přemístila hlavní město z Pekingu do Nankingu. V té době zde žilo na čtvrt milionu lidí, ale do roku 1937 vzrostl počet obyvatel města zhruba na jeden milion a dále stoupal. Do města totiž proudily davy uprchlíků, kteří zde hledali útočiště před postupující japonskou armádou: 7. července 1937 Japonsko napadlo Čínu. Bez výrazného odporu Čankajškovy armády vstoupila japonská armáda 13. prosince do hlavního města. V následujících šesti týdnech rabovala, popravovala a znásilňovala místní civilní obyvatelstvo. Obecně se předpokládá, že zde v průběhu tzv. nankingského masakru zahynulo na 300 tisíc Číňanů. Mnoho civilistů bylo oslepeno, vykastrováno či jinak zmrzačeno. Nejzvrácenější mezi těmito projevy brutality byla soutěž mezi podporučíky Tošikim Mukaie a Takeši Nodou o to, kdo dříve setne sto Číňanů. O těchto i jiných zločinech Evropa mnoho neví: válka sem dorazila až o dva roky později. K odpovědnosti za masakr bylo v průběhu tokijského válečného tribunálu pohnáno 28 armádních činitelů. Ačkoliv byli všichni shledáni vinnými a někteří z nich popraveni, byli odsouzení k doživotnímu trestu v roce 1956 propuštěni na svobodu. Japonské vlády nankingský masakr popírají nebo alespoň tvrdí, že počty mrtvých uváděné čínskou stranou jsou přehnané. Historické město Nanking lehl o průběhu masakru popelem.

David Uher

odjinud

Kosmasem a jeho *Kronikou českou*, „prvním českým bestsellerem“, se zabýval v Týdnu č. 8/2008 Pavel Kosatík.

Na nové vydání *Obecné porady o nápravě věcí lidských* Jana Amose Komenského (Soliton, Brno 2007) upozornil v Národopisném a vlastivědném časopisu Slovácka Malovaný kraj č. 2/2008 Petr Zemek. – O pobytu Komenského v Horní Branné uveřejnil článek v měsíčníku Krkonoše č. 2/2008 Jaroslav Dejmek.

„Ošúchanej téme“ F. X. Šalda a Slovensko věnoval studii Radoslav Pasia v Romboidu č. 2/2008. Vyzdvihl především Šaldovo uznání svébytnosti slovenské literatury.

K dvěma dílům české legionářské literatury – románu Václava Kaplického *Gornostaj* (1936) a kronice Karla Svobody *S vichřici do dvou světadílů* (F. Obzina, Vyškov 1931; Professional Publishing 2006) – odkázal filmový režisér Antonín Kachlík v článku o Jaroslavu Haškovi Může být Hašek slavným i doma? (Lípa č. 1/2008). – V Jaroměřském a josefovském zpravodaji č. 4/2008 pokračoval Jiří Uhlíř v sérii článků o pobytu Haška v Jaseně na Jaroměřsku v roce 1914.

O mýtu TGM a podílu Karla Čapka na jeho utváření otiskl studii Kamil Činátl v příloze Hosta č. 3/2008 Host do školy.

V podobně koncipované příloze Literárních novin (č. 14/2008) s názvem Školní noviny vzdal Přemysl Rut hold svému „učiteli češtiny“ – Jiřímu Suchému.

Cenu Boženy Němcové udělila Akademie literatury české 4. 4. t. r. písničkáři Jaromíru Nohavicovi. Laudatio (Literární noviny č. 15/2008) zakončila Eva Kantůrková ujištěním: „Pane Nohavico, je nám ctí být s vámi v jednom cechu.“

S Evou Kantůrkovou, laureátkou Ceny Ladislava Fukse, další z cen udělovaných

řečenou akademií, pořídil rozhovor pro Právo 4. 4. 2008 František Cinger.

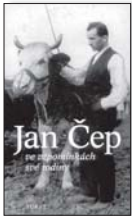
Jak pracoval Josef Škvorecký s časem jako literárním prostředkem v memoárových ságách *Mirákl* (Toronto, Sixty-Eight Publishers 1972) a *Příběh inženýra lidských duší* (tamtéž 1977), zkoumala Julie Hansenová v studii v 18. ročníku amerického časopisu Kosmas (podtitul Czechoslovak and Central European Journal) č. 2 (jaro 2005).

Historicko-kulturně-politický fenomén *střední Evropy* se promítl do rozhovoru s Jiřím Grušou, stěžejního materiálu Salonu č. 563, přílohy Práva z 27. 3. 2008.

Komedie Milana Kundery z roku 1969 *Ptákovina* se na jevišti Činoherního klubu objeví poprvé 9. 6. t. r., oficiální premiéru bude mít v září. Jak oznámily Lidové noviny 10. 4. 2008, dramaturgie divadla se dohodla s autorem na „několika drobných úpravách“. – Hra Václava Havla z minulého roku *Odcházení* bude mít v divadle Archa premiéry hned tři: 22., 23. a 24. května 2008.

František Knopp

soutěž

Jan Čep ve vzpomínkách své rodiny

Napište nám, kam Jan Čep emigroval v roce 1948. Jeden ze čtenářů, kteří správně odpoví, knihu získá. Uzávěrka soutěže je 30. 4. 2008. Pište na adresu redakce, nebo na e-mail soutez@tydenikA2.cz.

**Cestovní kancelář
Albatros Travel and Expeditions s.r.o.
nabízí**

**MOŽNOST ÚČASTI NA PŘÍRODOVĚDNÝCH ZÁJEZDECH
A EXPEDICÍCH PRO JEDNOTLIVCE I MALÉ SKUPINY**

První cestovní kancelář v ČR specializovaná na ekoturistiku nabízí cesty do národních parků a oblastí s nedotčenou přírodou všech kontinentů. Pro doplnění počtu účastníků hledáme zájemce (jednotlivce i malé skupiny) pro aktuálně připravované cesty a expedice:

Mongolsko – srpen 2008
Dvoutýdenní cesta po národních parcích a historických památkách Mongolska od jihu k severu; účast na velkolepých oslavách výročí Čingischána. 15 volných míst. Cena od 69 500 do 74 500 Kč podle počtu účastníků.

Etiopie – leden 2009
Velká třítydenní cesta Etiopii od severu k jihu. Historické památky, jezero Tana, nádherné hory a africká divočina národního parku Omo. 8 volných míst. Cena 90 000 až 118 000 Kč podle počtu účastníků.

Nová Guinea a ostrov Biak – září 2008
Devatenáctidenní expedice do odlehlých oblastí na jihu Nové Guineje a na ostrovy u severního pobřeží. Cesta opravdovou divočinou na lodi a pěšky, ve druhé části expedice pozorování rajek, papoušků a dalších zajímavých ptáků, potápění a šnorchlování na neporušených korálových útesech. Pouze 4 volná místa. Cena 132 000 až 155 500 Kč podle počtu účastníků.

Vietnam – říjen 2008
Šestnáctidenní cesta Vietnamem od severu k jihu. Hory na severu, Dračí zátoka, historická města, relaxace u moře. 10 volných míst. Cena 55 200 až 60 000 Kč podle počtu účastníků.

Madagaskar – říjen 2008
Dvoutýdenní cesta po národních parcích centrální, jižní a západní části Madagaskaru. Mimořádná krajina, jedinečné druhy živočichů a rostlin. 10 volných míst. Cena cca 75 000 Kč.

Nový Zéland – únor 2009
Jedinečná třítydenní cesta národními parky Nového Zélandu. Navštívíme 11 ze 13 národních parků. Překrásná krajina, unikátní přírodní jevy, endemické druhy živočichů a rostlin. Poslední 4 volná místa. Cena od 151 000 do 172 000 Kč podle počtu účastníků.

Kromě výše uvedených destinací je možno připravit přírodovědné cesty do **Venezuely, Indonesie, Ekvadoru (včetně Galapág), Peru a Tanzánie, Jihoafrické republiky a Bhutánu**. Další destinace průběžně připravujeme. Ceny uvedené u jednotlivých zájezdů jsou orientační. Zahrnují veškerou dopravu včetně mezinárodních letenek, ubytování (většinou hotely), plnou penzi nebo polopenzi, místního i českého průvodce, veškeré vstupy a taxi a u jednotlivých cest i některé další položky.

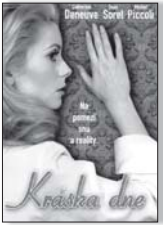
**kontakt: info@albatrostravel.cz
mobil: 725 532 777**

Hrdinové a zbabělci
Lions for Lambs
Režie Robert Redford, USA, 2007, 88 min.
Bontonfilm 2008

Nelze se ubránit podezření, že za návrat Roberta Redforda k režii po sedmileté pauze může vyhocení deziluze z Bushovy vlády a započetí primárek před nadcházejícími prezidentskými volbami. Výsledná podoba filmu dosvědčuje, že zde jednoznačně převládla angažovanost nad tvůrčím pnutím. Hrdinové a zbabělci mají bezpochyby dobrý úmysl (až morální poslání): ke kladům snímku patří spolehlivé herecké výkony (Redford, Streepová, Cruise) a především pak umně a dynamicky vystavěný syžet s třemi dějovými liniemi, na sobě nezávislými a současně se v podtextu protínajícími. Redford vypráví takřka výhradně skrze dialogy, pouze v „afghánské“ linii si vyzkoušel i akční exteriérové pasáže. Jeho záměr ukázat nemorálnost těch, kdo rozhodují z Bílého domu o životech občanů, je však až příliš očividný. Totéž platí o glorifikaci amerického vojáka (a jeho smrti). Ve filmu toho postavy mnoho namluví, dokonce vyřknou nejednu ne zcela banální myšlenku. Bohužel i dostatek vět pouze vzletných. Hrdinové a zbabělci tak zůstanou stát na hranici mezi agitkou a dveřmi do našeho svědomí, přičemž „ideologická nahota“ film táhne k tomu prvnímu.

Lukáš Gregor

Kráska dne
Belle de jour
Režie Luis Buñuel, 1967, 101 min.
Hollywood Classic Entertainment 2007

Zatímco mnozí významní režiséři jsou na českém DVD trhu zastoupeni hned několika disky (především díky společnosti Levné knihy), snímků jednoho ze zakladatelů surrealismu Luise Buñuela najdeme poskrovnu. O to víc potěší každý další. Kráska dne spadá do jeho pozdější tvorby, rozhodně však patří k těm nejlepším filmům. Režisér se tu chápe situace využívané především v erotické literatuře: spořádaná manželka, která kvůli ostychu spí krátce po svatbě v posteli oddělené od manžela, má trochu masochistické sexuální představy. Když pak objeví možnost tajně docházet do jednoho z nevěstinců, nenechá si ji ujít. Buñuel však celou situaci nenahlíží tak jako erotické romány – nesoustředí se na muže, užívající si slasti s roztouženou ženou, nýbrž na ženu, žijící dva životy. Pro mužské publikum tak tato žena není předmětem touhy, ale spíš znepokojení. Až příliš totiž nabourává ideál „domácí pohody“. Do příběhu navíc nechává režisér vstoupit i další mužský prvek, jakýsi archetyp bouřliváka, plného sebevědomí, který se však ničeho neštítí. Vztah postavy, která je nám svou krásou sympatická (jedna z životních rolí Catherine Deneuvevé), s postavou veskrze zápornou v nás vyvolává tíseň – zažitě „pohádkové“ stereotypy jsou nabourány, každou chvíli očekáváme tragédii. Prolínající se sen a skutečnost pak nutí k většímu soustředění. Možná trochu krutý, ale do paměti se vrývající filmový zážitek!

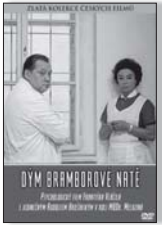
Jiří G. Růžička

Sacco a Vanzetti
Sacco e Vanzetti
Režie Giuliano Montaldo, 1971, 120 min.
Levné knihy 2008

Společnost Levné knihy znovu uvádí do naší distribuce některé italské filmy, jež u nás byly za minulého režimu ideologicky zneužívány jako vzor pro kritiku západní společnosti a jejího politického systému. Jedním z nich je politická, dokumentaristicky pojatá rekonstrukce justiční vraždy dvou křivě obviněných italských emigrantů v USA ve dvacátých letech minulého století. Režisér vycházel při realizaci snímku z některých ideových pravidel a formálních postupů poválečného proudu neorealismu. Používá zejména strohý dokumentární styl, jehož prostřednictvím – s užitím pohledů do minulosti očima jednotlivých svědků a vypovídajících – vypráví průběh zločinu, soudního procesu i popravy obou obžalovaných. Film byl v době svého vzniku chápán jako kritická invektiva proti americkému justičnímu aparátu a soudnímu systému z pohledu levicově zaměřeného filmaře. Montaldo na základě studia dobových písemných materiálů, soudních analů a novinových článků přehodnotil veřejnosti prezentovaná fakta týkající se celé kauzy. Právě v neklidné době sedmdesátých let volí téma, kterým kriticky poukazuje na současnou společenskou a politickou strukturu USA. DVD neobsahuje kromě nabídky dalších titulů bohužel žádné bonusy.

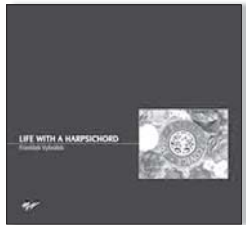
Jan Švábenický

Dým bramborové natě
Režie František Vlácil, 1976, 95 min.
Bontonfilm 2008

Je málo takových děl, která snad ani nechtějí být velkými filmy a jejichž autoři se snažili jen maximálně soustředit na zpracování na první pohled nenápadného tématu. Dým bramborové natě Františka Vláčila takovým filmem je. Námět skromný, provedení až komorní, ale expresivita a opravdovost zachycení všech rozměrů lidského života mimořádná. „Dotkl jsem se něčeho, jen nevím čeho,“ říká doktor v jednom místě filmu. Obdobně je to myslím i se samotným Dýmem. Divák má dojem, že se skrze tento, na první pohled „banální“ film dotkl něčeho hlubokého a podstatného. V umění i v sobě samém. Ačkoliv to může znít pateticky, snímek je důkazem, že je-li tvůrce pravdivý, může být každé dílo velké. Film vznikl po několikaleté Vlácilově vynucené odmlce, stejným tvůrčím návratem byl i pro tehdy zapovězeného Rudolfa Hrušínského. Přepis na DVD je ve slušném obrazovém transferu, který si udržel zejména přirozené barevné ladění melancholických podzimních krajín. Jako bonusy najdeme tři krátké vzpomínky hereckých představitelů (A. Švehlík, V. Jandák, J. Somr), malou fotogalerii a filmografie tvůrců.

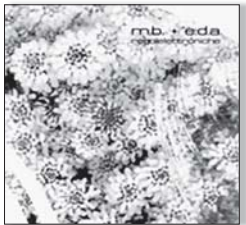
Petr Gajdošík

Giedré Lukšaitė-Mrázková, Jaroslav Tůma
František Vyhnálek – život s cembalem
Arta 2007

Tentokrát není „hvězdou“ dvojalba ani hudba, ani interpret, nýbrž nástroj, respektive nástroje: cembala z hovorčovicke dílny Františka Vyhnálka. Nahrávka vznikla k dvacátému výročí její existence. Vzhledem k tomu, že trend historicky poučené interpretace (který vedl k oživení stavby cembal) je poměrně mladá záležitost a my jsme ho za minulého režimu u nás takřka nepoznali, neměl Vyhnálek v roce 1987 možnost navázat na tuzemskou tradici a zahájit činnost své dílny doslova „od nuly“. První cembalo postavené nikoliv z prefabrikovaných dílů, nýbrž samostatně podle dochovaného plánu bylo určené pro Jaroslava Tůmu, který na ně na této nahrávce hraje Toccatu decimu od Girolama Frescobaldiho a jedenáct chorálních preludií od J. S. Bacha. Vedle tohoto – jednomanuálového německého – cembala defiluje na CD šest dalších hudebních nástrojů – dvě dvoumanuálová vlámská cembala, dvoumanuálové francouzské cembalo, dva italské virginaly a jednomanuálové italské cembalo. Jaroslav Tůma a Giedré Lukšaitė-Mrázková na ně střídavě hrají skladby barokních mistrů. Baroko tu má své výsostné opodstatnění, právě v jeho čase začínalo cembalo zlatý věk a doboví skladatelé ho vybavili literaturou, která je dodnes aktuální. Cembala z dílny Františka Vyhnálka jsou nejen nádhernými a v hudebním provozu dokonale funkčními nástroji, ale jsou to i krásná umělecká díla. Barevná fotodokumentace tak mohla být bohatší.

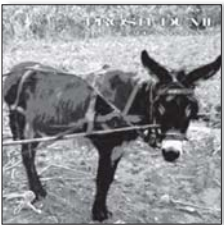
Wanda Dobrovská

M.B. + E.D.A.
Regolelettroniche
Baskaru 2007

„Otec italského industriálu“ Maurizio Bianchi (1955) ve svém hlukovém období vydal obrovské množství alb. Po mnohaleté pauze a konverzi k jehovismu je jeho tvorba jemnější a prosta apokalyptických zvukových hran a vizí. O dvacet let mladší Emanuela di Angelis prošla celou řadou noiseových a elektronických sestav (Joyce Whore Not, Tu M, Mou, Lips!), až se před třemi roky vydala na sólovou dráhu. Společné album sestává ze čtyř skladeb v délce od dvou do pětadvaceti minut. Každý kus je decentním rozvíjením jedné donekonečna se opakující smyčky, která zní tak trochu „zpoza rohu“, jako by jejím zvukovým zdrojem bylo přehrávané elpíčko, což ale dle údajů na obalu alba není. Repetice je hlavním, téměř jediným stavebním kamenem celého alba, čtyři použité smyčky se od sebe příliš neliší a jsou ve svém průběhu jen decentně měněny zkreslením (v takových chvílích se připomene Bianchiho zvukově divoká minulost) občasným škobrtnutím. Minimalismus Bianchiho a di Angelis se odvíjí jako dlouhá nit s pravidelně uvázanými uzlíky, okolo níž se rozprostírá ticho. Doporučuje se hlasitý poslech o samotě, takhle zvečera. Romanticky barevný kytičkováný obal trochu klame; spíš než hudbě na disku obsažené je příbuzný estetice mladého francouzského vydavatelství.

Petr Ferenc

Prosti Dumi
Ajde na Balkana
Indies Scope 2007

Prosti Dumi jsou další z kapel, které učaroval balkánský folklor; dokázali se však vyvarovat klišé a jejich album zastihuje většinu podobných nahrávek. Nehrají tradiční písně v novém, ale přicházejí s vlastním materiálem, v němž se jim lépe daří integrovat tradice se špetkou rockového koření. Před prvoplánovým využitím rockové rytmiky dali přednost kombinaci baskytary s řadou perkusních nástrojů od djembe a bubnů sád až po makedonský tapan, které dokážou lépe vyjádřit rytmickou neobvyklost balkánské hudby. Rytmus ovšem není primární; energii sice kapela nepostrádá, ale neplývá s ní, používá ji ke zdůraznění gradace nebo vytvoření kontrastu k smutkem prodchnutému materiálu, jehož tesknoutu zdůrazňují dlouhé tóny akordeonu. Hlavní devizou je vedle tvůrčího potenciálu Ladislava Assenova procítěný vokál Gabry Bultasové, která má v hlase hořkost, jakou by jí mohla závidět mnohá šansonierka. Když v závěru skladby Liljano cvete opakuje „na more, na more“, je z jejího projevu cítit nenaplněná touha a v rychlejších skladbách, jako je Rumenen stopanino a Djavolskoto devojcze, ukazuje, že zvládá i ráznější polohy.

Alex Švamberk

Mike Oldfield
Music Of The Spheres
Universal Music 2008

Mike Oldfield jde dál za instrumentální hudbou a nadále hledá a předkládá kompozice evokující sci-fi. Na novém počínu přichází s představou prostorové muziky, již člověk není schopen autorsky ovlivnit. Obrnil se koncepcí musica universalis řeckého myslitele Pythagora. Podle ní je hudba spjatá s pohybem slunce, luny a planet, neboť jejich vzájemné vztahy odpovídají obvyklým hudebním strukturám. Muzika na albu staví na čistých, až matematicky prokomponovaných harmoniích. Dalo by se říct, že namísto hudebníka tvoří badatel, který si každý tón na desce musí zdůvodnit. Obě části desky mají pevnou strukturu a skladby silné vnitřní pnutí, které se postupně, vždy s každou následující, zjevuje navenek. Pro kolekci platí, že může bez sebemenší úpravy (jak je u Oldfieldovy tvorby z posledních alb obvyklé) znamenitě fungovat jako soundtrack. Symfonické dílo bylo nahráno v britských studiích Abbey Road. Vystoupili na něm čínská pianistka Lang Lang a novozélandská zpěvačka Hayley Westenra. Oldfield pro jistotu své fanoušky i odpůrce několikrát upozornil, že v žádném případě nepokračuje v sáze Tubular Bells, svých nejslavnějších hudebních dílech. Jako by věděl, co si o jeho nahrávkách kdekdo myslí. Na jeho obranu nutno říct, že vyrovnávat by se každý měl tomu nejlepšímu, čili proč nesrovnávat s pomníky, které si v dávných časech vystavěl.

Jaroslav Špulák

Vesmíry zasvěcení

Film jako rituál v dílech Alejandra Jodorowského

V letošním roce se do české kinodistribuce dostávají dvě díla mexického režiséra Alejandra Jodorowského ze sedmdesátých let. Snímek *Svatá hora* byl do kin uveden v rámci Projektu 100 a počátkem dubna se v kinech objevil i jeho další film *Krtek*.

ANTONÍN TESAŘ

Nedávne uvedení více než třicet let starých Jodorowského děl u nás plně charakterizuje dvojakost jejich přijetí u diváků po celém světě. *Svatá hora* (1973) se do českých kin dostává po boku Antonioniho *Zabriskie Point* (1970) a Buñuelova *Nenápadného půvabu buržoazie* (1972) v rámci prestižní přehlídky Projekt 100 a *Krtek* (1970), distribuovaný Asociací českých filmových klubů, si naproti tomu svou slavnostní předpremiéru odbyl na tuzemské přehlídce filmových obskurit Festival otrlého diváka. Režisérova tvorba se tak i v našem prostředí rozkročila mezi tvorbu velkých autorských filmařů a kult exploatačních krváků a zábavných filmových excesů. *Krtek* byl v době svého vzniku hitem amerických půlnočních kin, kde byl uváděn jako excentrický brakový western, zatímco seriózní kritika se o snímku vyjadřovala pohrdavě. Následující *Svatá hora* vznikla jako nákladný projekt, jehož dokončení financoval velký režisérův obdivovatel, John Lennon. Kritika začala tvůrčovy opusy docenovat až zpětně, jelikož jeho díla nebyla v americké a britské distribuci dlouho dostupná. Na DVD a videokazetách v USA zde byly oba filmy poprvé uvedeny až v loňském roce.

Spása jednotlivců

Divadelník, spisovatel, komiksový scenárista a spiritista Jodorowsky vytvořil celkem šest celovečerních filmů, přičemž do čtveřice jeho stěžejních titulů patří kromě dvou u nás uváděných děl ještě filmy *Fando a Lis* (1968) a *Svatá krev* (1989). Režisérova tvorba nese zřetelnou podobnost s díly klasiků autorského filmu šedesátých let, zejména Itala Piera Paola Pasoliniho a Brazílce Glaubera Rochy. *Krtek* svou vizuální estetikou a propojením žánrového rámce s mystickou symbolikou připomíná dvojici Rochových westernů *Bůh a ďábel v zemi slunce* (1965) a *Antonio das Mortes* (1969), s Pasoliniho dílem ho zase pojí angažování neherců a fyzicky výrazných typů a zasazení děje do zvláštního bezčasí, kde se přítomnost prolíná s různými historickými dobami. Východisko Jodorowského filmů je ale odlišné od tvůrčích záměrů obou autorů. V *Krtkovi* a *Svaté hoře* nejde o propo-

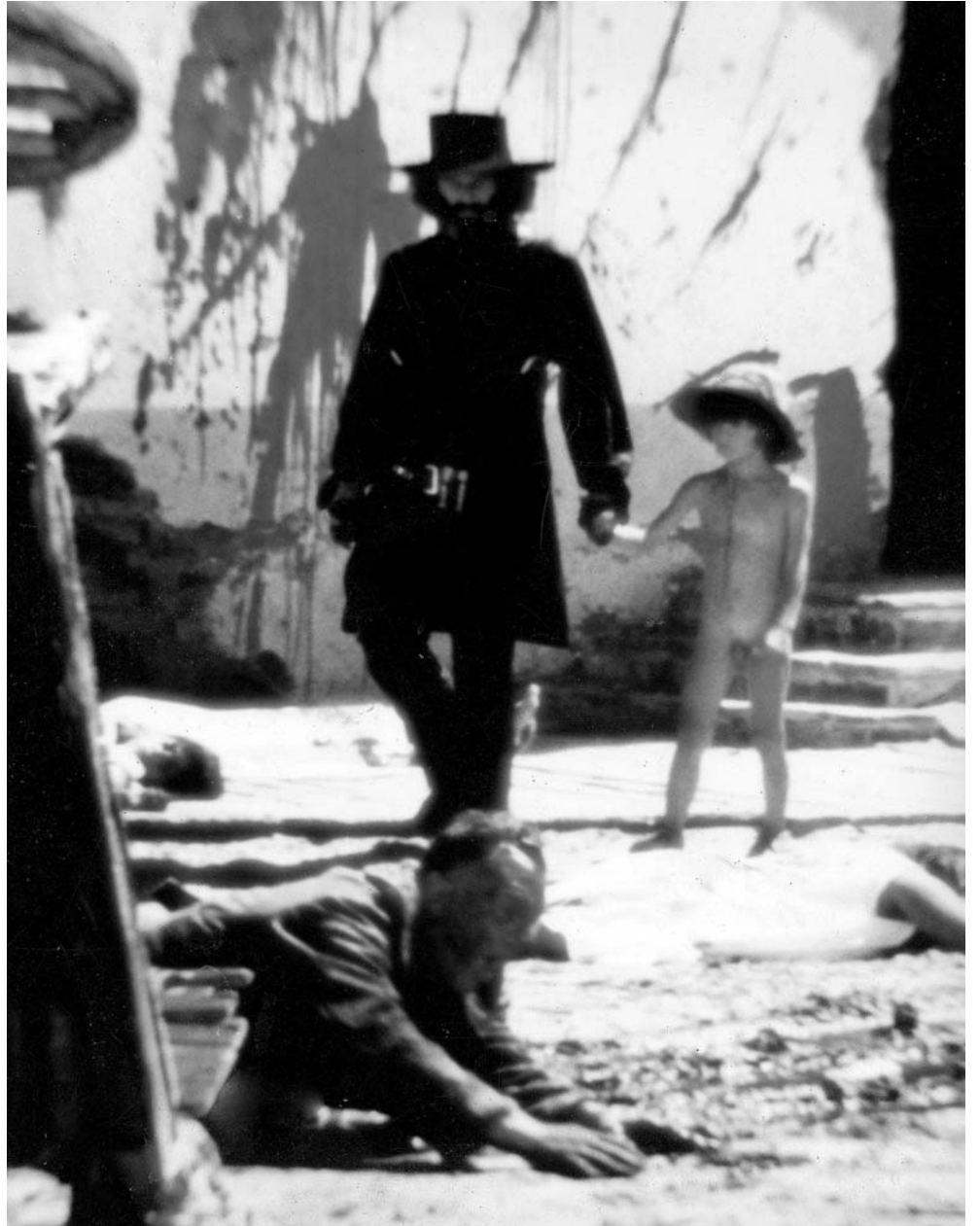
jení mystiky s politikou a v pozadí děje není snaha usmířit náboženství s marxistickou ideologií. Politický aspekt tu má povahu pouhé negativně vymezené kritiky, protože oba filmy vznikají na počátku sedmdesátých let, tedy v době, kdy projekt světové revoluce, aktualizovaný v šedesátých letech, vyšuměl do prázdna. Obě díla zobrazují společnost ve stavu absolutního úpadku a ve hře už není její obroda, ale pouze osobní spása jednotlivců.

Krtek a *Svatá hora* předkládají nejdůslednější naplnění Jodorowského úvah o filmu, podle nichž lze k duchovní proměně člověka dospět prostřednictvím kinematografie. Tato v kontextu filmové tvorby extrémní pozice koresponduje s dobovými ritualistickými tendencemi krajní avantgardy ve výtvarném umění, ovšem zároveň stále zůstává v mezích tradičních filmařských postupů. Výsledná díla jsou v první řadě ucelené útvary filmové fikce zasazené do uměle zkonstruovaných fantazijních světů (svět *Krtka* dokonce vychází z žánrové tradice) a podřízené pravidlům výstavby stylu i narace hraného filmu. V tomto rámci se však odehrává svébytný iniciační rituál, který lze vysledovat přímo v samotném ději jako zasvěcení hlavního hrdiny do mystérií života a světa, ale zároveň také v procesu vzniku díla, kde zasvěcením i zasvětitel je samotný režisér (sám Jodorowsky v *Krtkovi* hraje hlavní postavu pistolníka a ve *Svaté hoře* duchovního mistra).

Zfyzičtělé symboly

Každý z dvojice distribuovaných Jodorowského snímků předkládá pohled do zcela rozdílného univerza. Zatímco *Krtek* je drsný western odehrávající se na vyprahlé pustině obývané tvrdými a násilnickými individualisty, *Svatá hora* ukazuje výstřední psychedelický vesmír, charakteristický nadbytkem, přelidněností, přepychem a důsledností dohnanou ad absurdum. Oba snímky však zachycují postup mystického zasvěcení hlavního hrdiny, který přechází od setkávání se s výjimečnými jedinci (v *Krtkovi* čtveřice neporažitelných pistolníků, ve *Svaté hoře* skupina „nejmocnějších lidí na světě“) k překonávání překážek na cestě k cíli.

Používaná symbolika je v těchto filmech přímočará a průzračná. Díla sice obsahují množství odkazů na nejrůznější tajné nauky a symboly zasvěceneckých společenství, jejich znalost ovšem není k pochopení většiny metafor nutná. Neobvyklý je však způsob, jakým je symbolika zobrazována. Jednotlivé metaforické výjevy a činy tu totiž nemají povahu pouhých obrazů, ale fyzických aktů. Chcete-li snímek odkázat na lidskou nedostatečnost skrze obraz mrzáka, pak se na plátně objeví skutečný tělesně postižený prota-

Krtek. Foto AČFK

gonista; má-li film evokovat obraz tělesnosti a rozkladu, pak ukáže reálné stažené mrtvé zvíře přibité na kříži. Stejně nefingované jsou i scény, kdy se po nahém těle jednoho z herců prochází množství obrovských pavouků nebo kdy je milující se dvojice zcela zaspána pískem. Jediné skutečně „trikové“ pasáže ve filmu zachycují fyzické násilí páchané na lidech. V těchto scénách je však předstíranost zobrazovaných činů otevřeně přiznána a zdůrazněna, v *Krtkovi* pomocí stylu (výstřel a obraz zasažené oběti jsou obvykle zachyceny ve dvou různých záběrech, oddělených stříháním) a ve *Svaté hoře* skrze scénu (ze zranění vytéká krev modré barvy, případně z nich uniká dým nebo vypadávají květiny).

Iniciace po mexicku a po korejsku

Důsledné pojetí filmu jako zasvěcovacího rituálu vyděluje *Krtka* a *Svatou horu* od zbylých Jodorowského děl. *Fando a Lis* a *Svatá krev* sice také oplývají extrémními metaforickými obrazy převedenými do podoby fyzických inscenací, jejich zdrojem však nejsou iniciační symboly, nýbrž spíše poetická přirovnání. Srovnání s uváděnou dvojicí režisérůvých nejosobitějších děl se hledá obtížně i v kontextu kinematografie jako takové. Pozoruhodná je podobnost jejich koncepce s filmem taktéž ritualisticky zaměřeného jihokorejského režiséra Ki-Duka Kima *Jaro, léto, podzim, zima... a jaro* (2003), který

ze zcela jiné duchovní pozice rovněž předkládá shodné dějové schéma očištění obradu, v jehož centru stojí osoba samotného režiséra (stejně jako Jodorowsky i Kim zde do hlavní role obsadil sám sebe). Rozdílná východiska obou tvůrců se však odrážejí právě v estetické, nerituální rovině jejich snímků. Zatímco pro Jodorowského díla je typický chaos, šok a anarchie, Kimův film směřuje k symetrii, harmonii a dějovému vyprázdnění.

Příklad Kimova filmu ukazuje, že *Krtek* a *Svatá hora* jsou v současnosti stále aktuální. Díky silné esoterické orientaci jsou pro dnešní intelektuální publikum atraktivnější než levičově agitující filmy režisérských mistrů šedesátých let. Pro současné fanoušky filmových obskurit zase získávají na zajímavosti jakožto zástupci neobnovitelné syrové poetiky násilnických „brakovek“ z let sedmdesátých.

Autor je filmový publicista a přispěvatel serveru o asijském filmu rejze.cz.

Krtek (El Topo). Mexiko 1970, 125 minut. Režie Alejandro Jodorowsky, hudba Alejandro Jodorowsky, Nacho Méndes, kamera Rafael Corkidi. Hrají Alejandro Jodorowsky, Brontis Jodorowsky ad. Premiéra v ČR 10. 4. 2008.

Svatá hora (The Holy Mountain). USA 1973, 114 minut. Režie Alejandro Jodorowsky, produkce a původní hudba Alejandro Jodorowsky, kamera Rafael Corkidi. Hrají Alejandro Jodorowsky, Horacio Salinas, Zamira Saundersová ad. Premiéra v ČR 10. 1. 2008.

Svatá hora. Foto AČFK

OBJEDNÁVKA PŘEDPLATNÉHO

A2

kulturní týdeník

☒ zaškrtněte druh	noviny do schránky	elektronické noviny a přístup do archivu	čtvrtletní 13 čísel	půlroční 26 čísel	roční 52 čísel
TIŠTĚNÉ	☒		☐ 280 Kč	☐ 520 Kč	☐ 988 Kč
ELEKTRONICKÉ		☒	☐ 195 Kč	☐ 364 Kč	☐ 650 Kč
STUDENTSKÉ	☒	☒	☐ 221 Kč	☐ 429 Kč	☐ 832 Kč
KOMPLET	☒	☒	☐ 312 Kč	☐ 611 Kč	☐ 1196 Kč
SPONZORSKÉ (roční)		☐ stříbrné 2600 Kč	☐ zlaté 5200 Kč	☐ platinové 10400 Kč	

ADRESA PŘEDPLATITELE

titul jméno příjmení

organizace

ulice PSČ město

telefon e-mail

ADRESA PRO ZASÍLÁNÍ jiná než fakturační, např. obdarovaného

titul jméno příjmení

organizace

ulice PSČ město

telefon e-mail

PLATBU PROVEDU

☐ složenkou A, z obdržených údajů lze platit i převodem

☐ fakturou, uveďte IČ DIČ

☐ prostřednictvím SIPO, uveďte spojovací číslo

OBJEDNÁVKY PŘIJÍMÁ jménem vydavatele firma SEND

adresa: SEND, Předplatné, P.O. Box 141, 140 21 Praha 4

tel.: 225 985 225 fax: 225 341 425 sms: 605 202 115

e-mail: send@send.cz www.send.cz

PŘEDPLATNÉ SE VYPLATÍ!

- neuteče vám žádné číslo
- noviny nemusíte shánět, najdete je ve středu ve vaší schránce
- ušetříte až 312 Kč ročně
- k ročnímu předplatnému zápisník MOLESKINE REPORTER v ceně 226 Kč zdarma

tydenikA2.cz/moleskine

MONSTRKABARET FREDA BRUNOLDA UVÁDÍ

HOVORY Z REZIDENCE SCHLECHT-FREUND

Jsme obklopeni druhými lidmi a technikou a náš životní prostor se zmenšuje. Moderní člověk je dnes doopravdy sám snad jen ve chvíli zrození a smrti...

Tak to halt! A co ty nesčetné chvíle na hajzliku, v chrámu samoty?! Tys asi nikdy netrpěl zácpou?!

Takovej chronickej zácpař je nejvosamější člověk na světě! Přečti si můj Traktát vo vyměšování věcí lidskejšch!

Ano, pochopitelně, ale to je poněkud jiné...

Navrhnu v něm bavorský vládě, aby všem zácpařům zřídila vosobní klauny pro jejich rozptýlení, páč ty hodiny samoty a izolace sou pro ně čím dál nesnesitelnější!

Díky, přečtu si to...

ovšem

Použiji-li výrok jedné z nadšených recenzí na český snímek Bobule – „film, jehož chuť si budete ještě nějaký ten týden přehazovat na jazyku“, mám hned na mysli jiný jazyk, tedy řeč. Úrodná vinařská jižní Morava má vlastní nářečí a kulturu. Bylo by hnidopišské vyčítat filmu špatně přehozenou mašli u kroje (jedna patří dopředu a druhá dozadu), zmínku o tak starém ročníku vína, že každý vinař v případě bílé odrůdy musí zakroutit hlavou, anebo hraní golfu mezi vinicemi za dob komunismu. Jak se u toho má ale cítit Moravák, když mu jedna z hlavních moravských postav v naprostém klidu jako dovětek naservíruje slovo „vid“, tedy typický projev pražáctví? Zle. A to mu ještě přidá bodrý Václav Postránecký, který si patrně spletl region, když místo malebného jihomoravského “kurňa”, jak by řekli vinaři, „keří do vína opravdu dělají 25 roků“ (nikoliv „let“), použije slovo „kurva“, vyskytující se spíš v oblastech severních. Možná si mohli tvůrci nejprve otevřít nějaký dobrý ročník s Moravákem a nechat ho z dialogů vyházet plesnivě bobulky.

Lucie Vavříková

V Tichomoří se říká, že pokud muž přežije padesátku, má šanci se dožít opravdu vysokého věku. V Polynésii, Melanésii a Mikronésii totiž mnoho lidí umírá mladých v důsledku infarktu, mrtvice či komplikací spojených s cukrovkou. „Je to neuvěřitelné, co tu lidé konzumují,“ děsí se Heiko Bammann, který po léta pracoval pro Organizaci pro výživu a zemědělství FAO v Tichomoří. Téměř nikdo tu již nerybaří, skoro nic se tu nepěstuje, přestože jsou ostrovní země pro pěstování tropického ovoce jako stvořené. Dováží se místo toho zmražené jídlo té nejnižší kvality z Nového Zélandu, Austrálie a Spojených států. Tyto potraviny se tu pak prodávají několikrát draž než jinde ve světě. V některých oblastech Mikronésie trpí až 90 procent dospělých cukrovkou a na Marshallových ostrovech potkáte desítky lidí bez končetin (důsledek zanedbané cukrovky). Členové vlády několika tichomořských zemí se v letech nemohou vejít ani do sedadel první třídy. Dvěstěkilogramoví muži či ženy tu nejsou žádnou výjimkou. Na jídelničních místních restaurací hrdě dominují hamburgery s vejci, sýrem a hranolkami, zatímco saláty na nich buď nenajdete nebo stojí třikrát víc než kus tučného masa.

André Vltček

Další historická konference v letošním „osmičkovém“ roce a zároveň druhá na parlamentní půdě proběhla 14.–15. dubna v Senátu s názvem 1918: Model komplexního transformačního procesu?. Rok 1918 zde byl tematizován jako dějinný přerýv i jako intermezzo dlouhodobějších procesů, pomyslný svorník mezi „dlouhým“ devatenáctým stoletím a stoletím dvacátým. Došlo na pohledy ve srovnávací perspektivě, ať už diachronně (paralely s rokem 1989) či synchronně (srovnání mladého státu s jeho středoevropskými sousedy), stejně tak jako na obrazy vzniku Československa rakouskýma či maďarskýma očima. Nechyběly analýzy mytizace či „druhého života“ října 1918 v kolektivní paměti. Meziválečné Československo se tak stává z fetiše volným polem pro rozličné výklady. Obrovské tematické i konceptuální rozpětí konference a různorodost referentů mohly přinést ostřejší konflikty na úrovni generační či nacionální. Že na ně nedošlo, lze snad chápat i jako jistý barometr stavu české historiografie. Zdá se, že ta po fázi obrazoborectví a prvních vzdorů konečně dospívá a nachází rovnocenné místo mezi svými středo- a západoevropskými protějšky. Snad jí to vydrží.

Matěj Kotalík

Kulturní obec (či její zbytky) se začala intenzivně rozčilovat nad přerozdělováním magistrálních grantů. Je to ohromná kauza, díky níž si mohou oddechnout radní ostatních městských částí. I oni přerozdělují – a ne zrovna malé částky, jenže na ně v tom petičním shonu jaksi není vidět. A tak si v klidu na Praze jedna „odklepnou“ statisčovou podporu pro estrádní umělce, kteří se tváří jako bůhvíjací lidumilové, když důchodcům předvedou ve velkém sále Lucerny vykopávky českého popu. Zkrátka neprijdou ani Shakespearovské slavnosti, vrchol to umění, a do kasičky dostanou přisypáno i naše oblíbené muzikály. Z rozdělených peněz je evidentní, že Praha 1 neví, na co má vlastně přispět, čemuž se nelze divit, nemá totiž schválenou žádnou kulturní politiku. Proč také, když z celkové částky jedenácti milionů rozdala jen sedm, o zbytek nechť si přijdou zájemci o peníze žebrat pod rouškou „spolupořadatelství“, úspěšné kamufláže nejasného financování. Až se zmíněná kulturní obec vypořádá s panem Richterem (a nepadne-li do té doby absolutním vyčerpáním), bude načase podívat se na prsty menším zvířatům. Vidím to jako velký úkol, poslední, než tu kultura zdechne docela.

Marta Ljubková